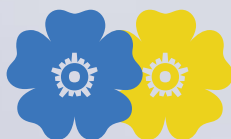

Ukraińskie Pismo Podlasia

4 (188) 2023

Cena 6,00 PLN VAT 5%

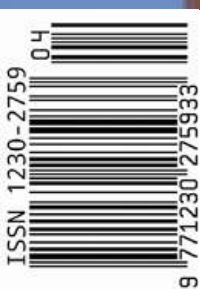

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 4 (188) ЛІТО 2023 ☀ Nr 4 (188) LATO 2023

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Ю. Гаврилюк, Пудляська натуральність форми	1
L. Łabowicz, Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi	3
Protokół z prac jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu”	7
Є. Почтар, Конкурс «Пишемо по-своєму»: Мої підляські ескізи	9
K. Kościwicz, Rodzime obrazy i słowa	15
„I pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati”. Rozmowa z Mikołajom Januowskiem	17
B. Петручук, Жнива	21
Всі ми відповідальні за те, чи наші онуки будуть говорити по-своєму. Розмова з Євгенією Гаврилюк	22
JH, Istok i Witowo na mapie z końca XVIII wieku	24

Л. Лабович, Про нашу мову просту – непросту: Але карк – бо сало їм!	26
Ju. Hawryluk, Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.	27
Л. Рупняк, Диво-лімо посеред болю	28
L. Łabowicz, Pro Warku z „Beztałannoji”. Wspomnienie o Leonile Smolikowskiej i teatrze ukraińskim w Kleszczelach	32
H. Aleksiejuk, Timoszka. Teatralna istorija žytia Timofija Muška	36
ред., З організованого життя над Бугом і Нарвою	41

НАША ОБКЛАДКА

Буг і Нарва тісно обнялися — на алегоричній різьбі Володимира Наум'юка. Фото Ю. Гаврилюка. **Стор. II-III:** Миті з цього річного свята краси і культури «На Івана, на Купала». Фото Л. Лабович і Ю. Гаврилюка. **Стор. IV:** Картина Данила Громацького, виникла під час праці над антологією україномовного письменства підляшан (зараз у приватній власності).

Юрій Гаврилюк

Пудляська натуральність форми

Коли з Мариною Ткачук, фільмоліогіною з Інституту української мови Національної академії наук України, приїхали ми до Канюків, до нашого народного ризьб'яра Володіміра Наум'юка, пригостив вун нас артистичним способом — винюс одну з своїх ризьбув. Пояснив, што то натурально уформовани кусок дерева, якій припасовав йому, коб виризати алегорію з'єднаних з собою Бугу і Нарви. І додав, што пудийде на окладку «Над Бугом і Нарвою». Кіювська дослідниця завела з ризьб'яром розмову про наше колісьнє житє й звичаї — а вун оповідач неабиякій, я взявся за фотографованє артистичної форми того, што почала творити пудляська натура, а завершила справу вміла рука майстра, якій родівся і виростав тогди, коли ще орелі плоти з пущанським деревом Нарвою ганялі. Як вишло — бачите своїмі очима.

Саме в тому часі, а бив місяць май — по слов'янському травень, журі літературного конкурсу «Пішемо по-свойому» кунчало перечитувати, передумувати і оцінювати рукописи конкурсантув. Як оказалось, не оно «уроджаних пудляшув», бо творити в згоді з нашою мовною формою задумали тоже люде з Кракова і Сльонска. А коли згадав Кракув, то саме там, у 1983 і 1988 роках заісновав форум, на которум показались і пішучи по-свойому пудляшани — Євгенія Жабінська, Іван Кіризиук і Ваш покурни слуга. Вусімдісяти літа, коли — тоже мінає саме 40 літ — почав з'являтися шторучни літературни альманахи «Наш голос» (у 1983 — 1988 вишло 6 випускув), не бив однак початком друкованого слова «по-нашому» — з околиці Більська. Відувця Васіля Білокозовіча і уроджану у Вурлі гайнов'янку Ніну Буйновську друкувало у 1950-х роках «Наше слово». Потум, дякуючи впертості Івана Кіризиука з Крив'ятич, которому не виходіло автоперекладанє на білоруську, його вірши мовою рудного села появились при кунцьові 1971 року у білостуцькуй «Ніві». Можна сказати, што то бив парадокс, бо газета міла пудзаголовком допісок «Тыднёвік ГП БГКТ», значит видавало єї Беларускае грамадска-культурнае таварыства і, зрозуміло, білоруською мовою, але такая

била ситуація, што розповсюджувалі її всюди, де на т.зв. Білостуччині (у Білостуцькому воєвудстві) жили православни, серед яких більшість складали саме україномовці з-над Буга і Нарви – як «штокмани», так і «бувкачи».

На початку 1972 року появилісь вірши «по-свойому» Зосі Сачко, котора ще й додала коментар, што Іван Кіризиук почав штось важне, што ще трудно назваті. Потум в їхні сліди пошлі й інши — переглядаючи рочнікі «Ніви» з 1970-х, побачимо й нашомовни спроби, переважно поетични, Іванового брата Петра Кіризиука, а тоже Анатолія Вереміюка з Ягуштова, Міколая Врублевського з Храболув, Анни Денісюк з Плєскув, Янка Здановського, Григорія Здрайкувського з Городнікув (хоч його вірш то хіба бульш невелим вдала спроба пісаня по-білоруському), Євгенії Мартинюк з Зубова, Валентіні Оніщук (ВаВу) з Нового Корніна, Васіля Петручука з Грабувця коло Дубічув-Церковних, Степана Полов'янюка з Більська, Юрка Хмелєвського з Вурлі, а тоже люди пуд-пісаних самими іменами або псевдонімами, як «Толік» (хоч може то АнаТолік Вереміюк), «Наташа» і «Шаравокая» з Бельскага беларускага ліцэя». Разом кільканадцять авторув, переважно народжаних у другуй половині 1950-х, в більшості учнюв, або вже абсолювентув, більського і гайнувського «бєлліцєюв». Старше поколіє тут репрезентовалі Васіль Петручук (1926-2019) і Міколай Врублевські (1936-2012) — перши з їх часто присутні й у «НБіН», другі, працюючи на кафедрі білоруської фільмольгії Варшавського університету, уклав оригінальні словнік – «пульсько-храболувсько-кіювські», значит до пульських слув дани в йому еквіваленти як з української говуркі рудного села, так і української літературної мови (на жаль, рукопіс у картковуй формі, якій займав немалу валізку, бив у часі хвороби автора зніщани).

Окрум авторув з Гайнувського і Більського повіту – твори тих останніх часом друковаліся з приміткою «На бельскай гаворцы», знайдемо й вірш Івана Ігнатюка (1928-2013) – «На гаворцы сяла Данцы над Бугам, Бяла-Падляшскага ваяводства», надруковани у 1980-му рокові. Для проживаючого у Любліні, а народжаного пуд Володавою, ветерана Українського суспільно-культурного товариства бив то елемент нав'язування контактув з творчим середовищем по сей бук Бугу. Партнером в тих контактах став Іван Кіризиук – саме вун одновів присутність поетув з-над Буга й Нарви на сторунках «Нашого слова» (1982, № 13). Шість Кіризиукових віршув у рубриці «Поетичні дебюти» било тогди попереджаних Ігнатюковою нотаткою про зустріч з проживаючим у Більськові поетом, што одбилася в Любліні, на жаль, без подання дати. Потум Іван Ігнатюк одбив подорож по Пувнучному Пудляшу, тоже опісану їм у «Нашому слові», а вже наступного року з'явився

й «Наш голос», в якому появилісь україномовни поетични твори кільканадцеті пудляшан, часто як літературни дебют даного автора. Варто їх тут перелічити: Юрій Баєна, Ірина Боровік, Юрій Гаврилюк, Євгенія Жабінська, Іван Ігнатюк, Іван Кіризиук, Петро Кіризиук, Євгенія Овсянюк (Мартинюк), Ольга Пудляшанка (Галя Пасічник), Софія (Зоя) Сачко, Степан Сидорук, Степан Троць, Іван Хващевські, а ще й натуралізовані пудляшанін (родом подоляк) Борислав Рудковські. Вірші «нашогоголосцюв» у 1980-х друковаліся тоже в «Нашому слові» й «Українських календарях» Українського суспільно-культурного товариства.

Од виходу останнього випуску «Нашого голосу», з датою «квітень 1988 р.» мінуло 35 літ і за той час прибили нови медії, якіє публікують письменство пудляськими варіантами української мови, а серед авторув, окрум люди, котори ідентифікуються як українці, є й особи, котори активно проповідують і білоруську ідею, інши стоять осторонь. Разни й погляди на національні справи в люди, котори взялі участь у конкрусові Пудляського наукового інституту, організованому у партнерстві з Союзом українцюв Пудляша. Основною би́ла охота напісаті по-свойому і оддаті пуд оцінку журі тоє, што незалежно од літературою форми, якоюсь мірою є часткою самого себе – показує ж скуль ми пришлі, як до своєї рудної мови ставімося і чи добре її знаємо. Для некторих би́ла то перша спроба літературного пісаня, для інших перша спроба пісаня по-свойому, кількох з участнікув вже публіковалося в «НБіН», хтось вже навіть кніжку по-свойому видав. Розріз поколінь тоже тут широкі – од тих, котори ще пометають, як би́ло у 40-х роках мінуло́го столі́тя, до тих, которих 40 літ тому на світі ще не би́ло.

Незалежно од віку і творчого напрацьованя, всі ми, кому хоч раз захотілося штось по-свойому напісаті / напісати / написати, а люди́ такіх по імені вже знаємо бульш як сотню, штось тим своїм пісаньом докажуємо... Докажуємо – договоруємо свою розповідь до вже напісаного раній, люди́ма, котори часто зишли й із сього світа. Але й даємо доказ-аргумент, што наша, – пудляська, – натуральна мовна форма годіться до всього, што в нашум житьові важне, хоч її знеславлювали, а навіть і обриджувалі.

Напісане / написане – вимагає й публікації. Починаємо її з театральної п'єси про Тимофія Муська, што їм, як і ризьб'яром Володіміром Наум'юком, заволоділа творча натура, хоч в єїну́й реалізації, як і в самому житьові, мів вун бульш перешкод, ніж уродженець Канюкув, а навіть примусово бив розлучани з рудним селом Дубном. Інши конкурсни твори будут в наступних числах – коб наше слово даремно на папери не лежало, оно серед народу ходіло!

Юрій ГАВРИЛЮК

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BIAŁYSTOK 4 czerwca przy Szkole Podstawowej nr 20 im. W. Sikorskiego w Białymstoku powstał niezwykle ciekawy mural, stworzony przez uczniów szkoły (na foto). W projekt włączyły się dzieci pochodzące z Białorusi i Ukrainy, które uczą się w placówce. Obecnie stanowią one 10 proc. wszystkich uczniów SP20.

Mural w symboliczny sposób ukazuje wspólnotę kultur, tradycji i wartości trzech narodów. Znalazł się na nim kogut symbolizujący gościnność oraz napisy w trzech językach – po polsku „gościnność”, po ukraińsku „мир” (pokój) i po białorusku „сяброўства” (przyjaźń). Projekt ma integrować polskie dzieci oraz społeczność lokalną z migrantami i uchodźcami z sąsiednich krajów – Ukrainy i Białorusi.

WILANOWO. 4 czerwca na Tróję odbył się festyn rodzinny z okazji Zielonych Świątek. Wystąpiły cztery zespoły z gminy Mielnik: „Wrzosi” z Wilanowa, „Mielniczanie” z Mielnika, „Nowina” z Moszczony Królewskiej i „Krynica” z Radziwiłłówki, a także zaproszeni goście – ukraiński zespół folklorystyczny „Rodyna” z Dubiażyna. Impreza odbywała się rokrocznie, a jej organizacja związana jest z działalnością miejscowego zespołu „Wrzosi”.

Organizatorem koncertu byli Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Mielniku oraz Rada Sołecka Wsi Wilanowo (Wylinowo – Веліново).

DOBROWODA. 4 czerwca w Dobrowodzie odbył się „Dzień Dziecka”, organizowany przez sołtys wsi Irenę Jawdosiuł. To doroczna impreza skierowana do najmłodszych. W tym roku odbyła się ona przy zaangażowaniu miejscowego koła gospodyń wiejskich, straży pożarnej oraz rodziców. Było dużo atrakcji dla dzieci, m.in. konkursy i zabawy, pokazy straży granicznej i miejscowej OSP. Nie zabrakło też słodkości, a Koło Gospodyń Wiejskich zapewniło napoje i potrawy z własnego wyrobu.

BIAŁYSTOK. 5 czerwca w galerii „Alfa” otwarto wystawę fotografii „Codziennosc”. Została ona przygotowana przez mieszkającą w Białymstoku młodzież z Ukrainy i Białorusi z doświadczeniem migracji. Poprzedziły ją warsztaty fotograficzne skierowane do uczestników projektu.

Poprzez swoje zdjęcia młodzi ludzie pokazywali, czym jest dla nich codzienność, jak ją postrzegają, na co chcieliby zwrócić uwagę innych. Na fotografiach znalazły się budynki, jedzenie, przechodnie mijani na ulicach – wszystko co

składa się na codzienne życie Białegostoku, ale widziane z innej perspektywy, bo oczyma osób, które przybyły z Białorusi i Ukrainy.

Wystawa została otwarta w ramach projektu „Wielokulturowa Szkoła” realizowanego przez Fundację Polza. Można ją było oglądać do 24 czerwca.

REPCZYCE. 11 czerwca nad zalewem w Repczycach w gm. Kleszczelach odbył się Piknik z Lokalną Grupą Działania „Puszcza Białowieska”. Były koncerty, warsztaty rzemiosła (tkactwo, toczenie naczyń glinianego na kole garncarskim, tworzenie ceramicznych minirzeźb, warsztaty wykorzystujące recykling talerzy), kiermasz kulinarny kół gospodyń wiejskich, pokazy, konkursy z nagrodami i wiele innych atrakcji, w tym dla dzieci. Wystąpili m.in. zespół KGW z Dobrowody oraz „Werwoczki” z Orli.

Impreza wpisywała się w cykl obchodów 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom. Odbyła się ona przy współpracy z Gminą Kleszczelach oraz Miejskim Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

PODLASKIE. Przedostatni tydzień czerwca był ostatnim tygodniem zajęć szkolnych dla uczniów w Polsce. Zakończyły się również zajęcia języka ukraińskiego prowadzone w przedszkolach i szkołach podstawowych województwa podlaskiego.

21 czerwca odbyły się ostatnie zajęcia w międzyprzedszkolnym punkcie nauczania języka ukraińskiego przy Samorządnym Przedszkolu nr 26 Integracyjnym im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku (na zdjęciu na następnej stronie). 23 czerwca rok szkolny 2022/2023 zakończyli uczniowie podstawówek (na zdjęciu – na zakończenie roku chór szkoły prawosławnej zaśpiewał piosenkę ukraińską).

W minionym roku szkolnym zajęcia z języka ukraińskiego na terenie województwa podlaskiego odbywały się w sześciu placówkach oświatowych w trzech miejscowościach: Bielsku Podlaskim, Czeremśku i Białymstoku.

Były to: Przedszkole Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim, Szkoła Podstawowa nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (samodzielne klasy ukraińskie), Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze, Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, Szkoła Podstawowa nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku oraz Samorządowe Przedszkole Integracyjne nr 26 w Białymstoku (międzyprzedszkolny punkt nauczania). Łącznie języka ukraińskiego na Podlasiu w roku szkolnym 2022/2023 uczyło się ponad 420 dzieci, trochę mniej niż w rok wcześniej.

BIAŁYSTOK. 23-25 czerwca odbywały się Dni Miasta Białegostoku. Były koncerty z udziałem gwiazd polskiej sceny muzycznej, a także wystawy, warsztaty, potańcówka oraz inne atrakcje przygotowane z myślą o mieszkańcach Białegostoku. Na największej imprezie miejskiej nie zabrakło też akcentów ukraińskich.

Podczas muzycznych koncertów **23 czerwca** w centrum miasta zaprezentował się m.in. zespół muzyczny LemON, założony w 2011 r. z inicjatywy wokalisty Igora Herbuta. Jego nazwa odwołuje się do łemkowskiego „lem” (tylko) oraz angielskiego „on” (włącz), w wolnym tłumaczeniu „tylko włącz”. Grupa powstała tuż po zakwalifikowaniu się do programu „Must Be the Music”. W etapie castingowym zespół wykonał gwarą łemkowską utwór „Litaj ptaszko”, który zachwycił jurorów i zagwarantował grupie udział w półfinałach. Dzięki piosence „Dewiat” awansował do finału i ostatecznie wygrał trzecią edycję programu. LemON oraz inny zwycięzca „Must Be the Music” – zespół Enej – to dwie ukraińskie grupy muzyczne, które funkcjonują w mainstreamie i są znane szerszej publiczności w Polsce. Na Dniach Miasta Białegostoku LemON był jedną z czterech gwiazd, które przyciągnęły tłumy białostoczian.

Ponadto w ramach Dni Miasta Białegostoku **25 czerwca** na Rynku Kościuszki odbyło się otwarcie plenerowej wystawy fotograficznej „Wspólnie | Спільно”. W artystycznym i społecznym projekcie wzięli udział Ukraińcy i Polacy, a tematem przewodnim był chleb jako element łączący ludzi. Wernisażowi towarzyszyły plenerowe warsztaty pieczenia chleba.

Na Rynku Kościuszki w Białymstoku zaprezentowano 24 plansze fotograficzne, które były uzupełnione dźwiękowym zapisem wypowiedzi uczestników projektu – uchodźczyń i uchodźców z Ukrainy. Autorem zdjęć był białostocki fotograf Michał Heller.

Wystawa fotograficzna „Wspólnie | Спільно” została zrealizowana przez Miasto Białystok przy wsparciu Funduszu Narodów. Można ją było oglądać do **7 lipca**.

W tegorocznych wydarzeniach odbywających się w ramach Dni Miasta brali udział zagraniczni goście z partnerskich miast Białegostoku. Byli obecni m.in. przedstawiciele władz Łucka, z którym Białystok współpracuje od 10 lat.

BIAŁYSTOK. 24 czerwca w Centrum Aktywności Społecznej odbyły się ostatnie przed przerwą wakacyjną zajęcia w ramach Centrum Spilno UNICEF Białystok (na foto na sąsiedniej stronie) organizowane przez Spółdzielnię Socjalną „Sukurs” w Zaściankach. Będą one kontynuowane po wakacjach – od **września do grudnia 2023 r.**

W projekcie aktywnie biorą udział uchodźczynie z Ukrainy oraz ich dzieci. W wiele działań włączyły się instruktorzy śpiewu oraz rękodzielniczek z Ukrainy – zarówno uchodźczynie wojenne, jak i osoby, które przybyły do Białegostoku jeszcze przed agresją Rosji na Ukrainę.

Wśród zajęć, które odbywały się do końca czerwca, były m.in. warsztaty rękodzielnicze dla dzieci i młodzieży. Prowadziły je pochodzące z Zaporozża Oksana Szynkarenko (Оксана Шинкаренко) oraz Alina Melnychenko (Аліна Мельниченко), zrzeszone w nieformalnej twórczej grupie „Malwa”, a także Dżymila Rura (Джиміля Рупа), Ukrainka o azerbejdżańskich korzeniach pochodząca z Mikołajowa. Ponadto odbywały się zajęcia śpiewacze z Julią Panasiuk (Юлія Панасюк) z Równego, która angażuje się też w wiele projektów Związku Ukraińców Podlasia, m.in. prowadzi

zespół „Dumka” z Bielska Podlaskiego. Na zajęciach z dziećmi uczyła ona dawnych obrzędowych pieśni ukraińskich, tańców, ukraińskich gier i zabaw ludowych. Pracowała również grupa teatralna, którą prowadziła Maryna Wasylenko z Białorusi. Ponadto swoje próby miał zespół śpiewaczy prowadzony przez mieszkającą obecnie w Supraślu Inę Dobrowolską (Іна Добровольська), dawną pracownicę Zaporoskiej Elektrowni Atomowej w Enerhodarze.

Centrum Spilno otwarto **6 grudnia 2022 r.** dzięki wsparciu Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). Jest to miejsce, które łączy i integruje społeczność lokalną ze społecznością uchodźców. Koncentrują się w nim działania skierowane do dzieci i rodzin uchodźców oraz społeczności lokalnej, a ich realizację zapewnia sześć wyspecjalizowanych organizacji poza-

rządowych, które już wcześniej pracowały na rzecz uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy. To fundacje Spe Salvi, Okno na Wschód, Polza oraz Spółdzielnia Społeczna „Sukurs” z Zaścianek, oddział białostocki Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów „Klanza”, a także Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych.

AUGUSTÓW. 1 lipca w Augustowie odbył się finał regionalny XXII edycji ogólnopolskiego konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” na najlepszy regionalny i tradycyjny produkt żywnościowy oraz na najlepsze danie oraz potrawę regionalną i tradycyjną.

Konkurs ma zasięg ogólnokrajowy i przebiega dwuetapowo. W pierwszym etapie – w czasie finałów regionalnych – wyłaniani są laureaci w czterech kate-

goriach: produktów pochodzenia roślinnego, zwierzęcego, napojów i innych produktów oraz w kategorii: najlepsze dania i potrawy regionalne i tradycyjne. Natomiast w drugim etapie spośród produktów nominowanych w regionach Krajowa Kapituła Konkursu wybiera najlepsze produkty oraz potrawy i dania do prestiżowej nagrody konkursu „Perła”, która – razem z nagrodą „Klucz do Polskiej Spizarni” – jest wręczana na Wielkim Finale Konkursu.

W podlaskim finale regionalnym XXII edycji ogólnopolskiego konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” w Augustowie znalazły się też dania tradycyjne ukraińskojęzycznych mieszkańców wsi między Bugiem a Narwią. Potrawy przygotowywane przez nasze babce zostały nagrodzone miejscami oraz znajdują się wśród reprezentantów województwa w ogólnopolskim finale.

W kategorii „potrawa regionalna” II miejsce zajęło Koło Gospodyń Wiejskich „Hołodzianki” w Hołodach za szczypańczyki i gołąbki ziemniaczane z boczkiem zawijane w liście kiszonej kapusty. W kategorii „produkty regionalne pochodzenia roślinnego”, podkategoria „produkty zbożowe” I miejsce zajęła Helena Datzuk z Moszczony Królewskiej za mielnicie korowajczyki weselne. W kategorii „napoje regionalne”, podkategoria „napoje bezalkoholowe” I miejsce zajęło KGW „Hołodzianki” za podpiewek. W kategorii „inne produkty regionalne” I nagrodę otrzymała Pierogarnia „Basieńka” Barbara Andrejuk z Bielska Podlaskiego za podlaskie hałuszki, a w kategorii „Od pola do stołu” wyróżnieniem nagrodzono Witalisa Jakoniuka za pomidory z Gradoczna oraz Alinę i Mirosława Romaniuków „Kornino” – za zestaw ziół.

Województwo podlaskie w ogólnopolskim finale będzie reprezentować siedem potraw, a wśród nich m.in. kisiel owsiany przygotowany przez Stowarzyszenie „Moszczonka” w Moszczonie Pańskiej oraz wigilijne pączki z kapustą Koła Gospodyń Wiejskich „Hołodzianki” w Hołodach.

Wielki Finał XXII edycji konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” odbędzie się **30 września** w trakcie Targów Smaki Regionów w Poznaniu na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich.

BIELSK PODLASKI – HAJNÓWKA.

3 lipca oficjalnie rozpoczęto prace modernizacyjne na drodze wojewódzkiej 689, łączącej Bielsk Podlaski z Hajnówką. Pierwszą łopatę przy jej budowie wbili m.in. wicemarszałek województwa podlaskiego Sebastian Łukasiewicz, członek zarządu województwa podlaskiego Marek Malinowski, wójtowie: gminy Hajnówka – Lucyna Smoktunowicz, gminy Czyże – Jerzy Wasiluk i gminy Orla – Leon Pawluczuk oraz dyrektor Podlaskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich Mariusz Nahajewski.

Inwestycję poprzedziły prace przygotowawcze związane z wycinką drzew i krzewów na poboczach po obu stronach drogi niemal na całym odcinku. Już od połowy czerwca na drodze obowiązują ograniczenia dotyczące prędkości jazdy, zakazu wyprzedzania i zwężenia jezdni na odcinku, na którym są prowadzone prace. Obowiązuje tymczasowa organizacja ruchu – w kilku miejscach wprowadzono ruch wahadłowy.

Przebudowa drogi Bielsk Podlaski – Hajnówka to inwestycja, na którą od lat czekają mieszkańcy. Po zakończeniu modernizacji droga wojewódzka 689 będzie miała 7 metrów szerokości, przekrój jednojezdniowy – drogowy na obszarach niezabudowanych (2 pasy po 3,5 m szerokości oraz pobocze o szerokości min. 1,5 m) oraz uliczny w obrębie miast i wiejskich terenów zabudowanych. Ponadto w ramach inwestycji powstanie obwodnica miejscowości Hołody, zostanie przebudowany most na rzece Orlanka oraz poprawione skrzyżowania i chodniki dla pieszych na terenie zabudowanym. Nie będzie ścieżki rowerowej.

Całkowity koszt modernizacji i rozbudowy drogi wynosi ponad 110 mln złotych brutto. Inwestorem jest Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku. Inwestycja ma być gotowa w pierwszym kwartale 2025 r.

BARSZCZEWO. 10-20 lipca w „Sosnowym Zaciszu” w Barszczewie odbył się pierwszy turnus terapeutyczno-wypoczynkowy dla ukraińskich i białoruskich matek z dziećmi „Odbuduj siebie na Podlasiu”. Wzięło w nim udział niemal 60 osób – kobiety oraz dzieci w wieku od 9 miesięcy do 17 lat. W ciągu 10 dni odbywały się intensywne zajęcia sportowe, edukacyjno-psychologiczne i artystyczne. Dzieci i młodzież

korzystali z warsztatów artystycznych i sportowych oraz gier i zabaw na łonie natury.

Turnus odbył się w ramach projektu Spółdzielni Socjalnej „Sukurs” w Zaściankach „Odbuduj siebie na Podlasiu – FriLuft-therapy dla dzieci i kobiet uchodźczyń, 2023” przy wsparciu Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) Spilno Białystok.

CZEREMCHA. 21-23 lipca w plenerze Gminnego Ośrodka Kultury odbył się XXVIII Ethno Festiwal Wielu Kultur i Narodów. Tradycyjnie imprezie towarzyszyło wiele różnorodnych wydarzeń kulturalnych. Były koncerty, liczne warsztaty, pokazy filmów i spotkania autorskie, spektakle teatralne, konkursy, prezentacje książek, jarmark rękodziela i kuchni, a także przegląd muzykujących na harmonijkach ustnych. W czasie dwóch dni koncertowych wystąpiło dziewięć zespołów, a wśród nich najbardziej znane grupy folkowe w Polsce, które w swojej twórczości czerpią także z muzycznej tradycji ukraińskiej – gospodarze imprezy Czeremszyńscy z Czeremchy, Orkiestra świętego Mikołaja, Drewutnia oraz Chudoba. Gwiazdą z Ukrainy był GG HulajHorod (GG Гуляй-Город). To projekt muzyczny, który łączy tradycyjny śpiew oraz instrumentalne melodie ludowe z nowoczesną muzyką elektroniczną. Wystąpiła również znana od wielu lat na Podlasiu grupa „Horyna” z Równego. Powstała ona w 1979 r. na Katedrze Folkloru Muzycznego Rówieńskiego Uniwersytetu Nauk Humanistycznych, a jej członkami są studenci i absolwenci uczelni. „Horyna” zbiera, bada i prezentuje folklor Polesia. Jest laureatem wielu konkursów i festiwali, uczestnikiem licznych koncertów, w tym także organizowanych przez Związek Ukraińców Podlasia. Jako wydarzenie towarzyszące festiwalu w dniach **24-26 lipca** odbyły się tradycyjne już warsztaty ukraińskiego śpiewu białego prowadzone przez Ludmyłę Wostrikową – etnomuzykolożkę i wykładowczynię, pochodzącą ze wsi Rokitne na Polesiu, liderkę „Horyny”.

KLESZCZELE. 21 lipca w „Hładyszce” wystąpił zespół „Horyna” z Równego w Ukrainie. Koncert odbył się

przy okazji prezentacji grupy na XXVIII EthnoFestiwalu Wielu Kultur i Narodów w Czeremsku.

SZOSTAKOWO. 25 lipca w Dziennym Domu Pomocy w Szostakowie odbyły się warsztaty muzyczne. Wzięli w nich udział seniorzy z gminy Czyże, a zajęcia prowadził pochodzący z Klejnik akordeonista Jarosław Antypowicz. Były wspólne śpiewy oraz tańce. To kolejne spotkanie skierowane do starszych mieszkańców gminy Czyże odbywające się cyklicznie w Szostakowie.

BIAŁYSTOK. 27-30 lipca odbyła się Podlaska Oktawa Kultur. Rozpoczęła ją potańcówka na Młynowej, na której do tańca zagrały cztery zespoły, wśród nich folklorystyczny zespół młodzieżowy „Vesnyanka” (Веснянка) z Równego, działający przy Rówieńskim Pałacu Młodzieży. Zespół został założony w 1983 r. W swoim repertuarze ma pieśni ludowe, w tym także utwory obrzędowe oraz tańce Polesia Rówieńskiego. Grupa wykonuje też muzykę instrumentalną charakterystyczną dla swego regionu. Celem jej działalności jest popularyzacja i ochrona tradycji muzycznej Polesia.

W trakcie trzydniowych koncertów festiwalowych na Rynku Kościuszki wystąpiło 14 zespołów z jedenastu państw – Polski, Łotwy, Zimbabw, Macedonii, Gruzji, Słowacji, Ukrainy, Białorusi, USA, Włoch i Tunezji. **28 lipca** na głównej scenie zaprezentowała się „Vesnyanka” (Веснянка) z Równego, a jako gwiazda wieczoru wystąpił doskonale znany w całej Polsce ukraińsko-polski zespół „Enej” z Olsztyna. Powstał on w 2002 r. jako grupa wykonująca folk-rock ukraiński. W 2011 r. „Enej” wystąpił w programie „Must Be the Music” i dostał się do finału, w którym zajął pierwsze miejsce. Utwór „Radio Hello” zyskał dużą popularność zarówno w polskich, jak i w ukraińskich rozgłośniach radiowych. Obecnie to najpopularniejszy mainstreamowy zespół czerpiący z tradycji ukraińskiej.

Oprócz Białegostoku koncerty Podlaskiej Oktawy Kultur odbyły się także w Łomży, Zambrowie, Suchowoli, Łapach i Drohiczyźnie.

Ludmiła ŁABOWICZ
Fot. autorki artykułu

Protokół z prac jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu”

Posiedzenia jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu” odbywały się w formie zdalnej 5 kwietnia, 12 maja, 19 maja i 5 czerwca 2023 roku.

W skład jury wchodziły:

Eugenia Gawryluk – ukraińska poetka z Bielska Podlaskiego, członkini Narodowego Związku Pisarzy Ukrainy;

Ludmiła Łabowicz – dziennikarka, filolog, badaczka gwar podlaskich, sekretarz Podlaskiego Instytutu Naukowego;

Lubow Frolak – językoznawca-dialektolog, badaczka gwar ukraińskich, profesor Katedry Językoznawstwa Słowiańskiego Instytutu Językoznawstwa i Literaturoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;

Natałka Babyna – ukraińska pisarka pochodząca z Ziemi Brzeskiej.

Na Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojemu” wpłynęło kilkadziesiąt prac 20 autorów. Prace 5 autorów nie spełniały wymogów formalnych. W związku z tym w konkursie wzięło udział 15 uczestników.

Jury postanowiło podzielić prace uczestników konkursu na sześć kategorii w zależności od gatunku i rodzaju prac: „Dramat”, „Na podstawie motywów etnograficznych”, „Poezja”, „Proza”, „Publicystyka”, „Wspomnienia”. Jury postanowiło również przyznać

wyróżnienia: Wyróżnienie „Za duchowość poezji”, Wyróżnienie „Za muzyczność poezji”, Wyróżnienie „Za zanurzenie w historię regionu”, Wyróżnienie „Za wyraziste spojrzenie w twórczości publicystycznej”, Wyróżnienie „Za mistrzostwo słowa i subtelny humor”.

Decyzją jury Laureatami konkursu zostali:

Kategoria „Dramat”:

I miejsce – Helena Aleksiejuk – za utwór „Timoszka”

I miejsce – Mikołaj Roszczenko – za utwór „Buwała i nyni”

Kategoria „Na podstawie motywów etnograficznych”:

III miejsce – Mikołaj Panfiluk – za utwór „Sotdat i neczysta syła”

Kategoria „Poezja”:

III miejsce – Sławomir Kulik – za cykl wierszy

III miejsce – Agnieszka Daniluk – za utwór „Ne howoru po swojemu”

Kategoria „Proza”:

I miejsce – Jerzy Plewa – za cykl opowiadań

I miejsce – Leokadia Sajewicz – za cykl opowiadań „Byli budni, byli świata, było...”

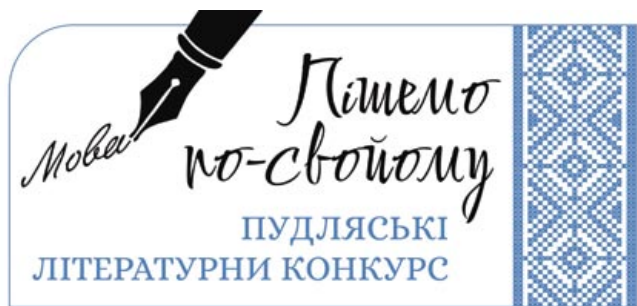
Kategoria „Publicystyka”:

II miejsce – Krystyna Kościwicz – za utwór „Po mojemu”

Kategoria „Wspomnienia”:

II miejsce – Nina Grygoruk – za utwór „Use powno ludi w chati”

III miejsce – Walentyna Waszczuk – za utwór „Howoru po swojemu”

Decyzją Jury wyróżnienia otrzymali:

Wyróżnienie „Za duchowość poezji” – Zoja Majstrowicz

Wyróżnienie „Za muzyczność poezji” – Marek Chmielewski

Wyróżnienie „Za zanurzenie w historię regionu” – Mikołaj Panfiluk

Wyróżnienie „Za wyraziste spojrzenie w twórczości publicystycznej” – Sławomir Kulik

Wyróżnienie „Za mistrzostwo słowa i subtelny humor” – Jerzy Plewa

Jury podjęło również decyzję o nagrodzeniu:

Za udział w Podlaskim Konkursie Literackim „Piszemo po swojemu” oraz za zainteresowanie językiem oraz kulturą ukraińską Podlasia:

Arkadiusz Stosur

Irena Piwowar

Za udział w Podlaskim Konkursie Literackim „Piszemo po swojemu” oraz za poszukiwanie ekspresji artystycznej w tworzeniu dużej formy literackiej:

Mikołaj Janowski

Poza konkursem jury nagrodziło młode autorki przesłanych wierszy. **Nagrodę „Dla Młodego Talentu za szacunek do języka ojczystego”** otrzymały:

Anastazja Gryćko za wiersz „Moja Ukrajina”,

Katarzyna Konachowicz za wiersz „Miżnarodnyj Deń Ridnoji Mowy”.

Będą one nagrodzone poza zadaniem publicznym „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”.

Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojemu” odbył się po raz pierwszy i był próbą zachęcenia osób znających i posługujących się ukraińskimi gwarami podlaskimi do pisanie utworów literackich w języku ojczystym.

Prace nadesłane na konkurs miały różnorodny charakter. Znalazły się wśród nich utwory prozatorskie, poetyckie i dramatyczne. Zapisując ukraińskie gwary Podlasia, autorzy posługiwali się zarówno cyrylicą, jak i alfabetem łacińskim.

Poziom prac, zarówno pod względem umiejętności posługiwania się gwarą, jak i ich wartości artystycznej, był różny. Na uwagę zasługiwały przede wszystkim utwory dramatyczne i prozatorskie. Ich poziom był najwyższy spośród wszystkich prac, które wpłynęły na Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojemu”.

Warto zaznaczyć, że konkurs spotkał się z dość dużym zainteresowaniem nie tylko mieszkańców Podlasia, ale także pisarzy-amatorów z innych regionów, w tym z zagranicy. Jego uczestnikami były zarówno osoby, które miały już pewne doświadczenie w twórczości literackiej, jak i takie, dla których konkurs stał się pierwszą próbą pióra. Uczestnicy należeli do różnych kategorii wiekowych. Cieszy również zainteresowanie konkursem wśród osób niebędących użytkownikami gwary. Korzystne byłoby, by wśród autorów było więcej dzieci i młodzieży, a jednocześnie by pojawiło się więcej współczesnych form literackich, które są w kręgu zainteresowań młodzieży.

Jury zaznacza, że Konkurs odbywa się jako jedno z trzech działań zadania publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”, sfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030, co stworzyło warunki do zorganizowania go przez Podlaski Instytut Naukowy w partnerstwie ze Związkiem Ukraińców Podlasia.

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

Конкурс «Пішемо по-свойому»: Мої підляські ескізи

«Язык, названи діалектом, гварою, для нас є найважливішим, бо руодни, наговорани нашими предками». — Із виступу Леонарда Саєвич під час урочистого проголошення результатів конкурсу.

«Пішемо по-свойому» — перший літературний конкурс для людей, які говорять підляськими говірками української мови. Мета конкурсу — заохотити підляшуків, які вже пишуть, часто лише до шухляди, або тих, які роками мріють писати, мають «виходжені» ідеї на шедеври — сісти, написати, щоб люди мали змогу ознайомитися з їхніми творами, написаними рідною мовою.

Ще у 1980-ті читачі «Нашого слова» і «Українських календарів» могли зачитуватися віршами підляшан, зокрема молоді. Конкурс показав, що Підляшшя стоїть не лише поезією. Так, серед підляських поетів, членів Національної Спілки письменників України (Євгенія Жабінська, Юрій Гаврилук та покійний Іван Киричук), але в цьому конкурсі найбільш яскраво проявились таланти в інших літературних жанрах: драмі та прозі. Автори писали як кирилицею, так латинським алфавітом.

Придумали колективно

Всі, з якими я говорила, кажуть, що конкурс відбувся завдяки зусиллям Григорія Купріяновича. Але сам директор Підляського наукового інституту на запитання, чи то він придумав конкурс «Пішемо по-свойому», говорить:

— Придумали колективно. Йшлося про те, щоб люди писали своєю рідною мовою, цією, якою говорять на щодень.

Так каже й Юрій Плева, лавреат, що отримав перше місце в категорії «Проза». Пан Юрій вже давно наголошував про потребу такого конкурсу на Підляшші, але говорить, що конкурс організовано завдяки копійчій праці іншої людини:

— Одін чоловік тоє зробів — Григорій Купріянович. Якби не вуон — не

било б сього конкурсу. Наступни, як Купріянович не буде робіті, може зробіт хтось інни, не кажу, што ніє.

Кажди пісав якось по-свойому

Неділя 18 червня. У великій залі Миської бібліотеки в Більську зібралися лавреати конкурсу «Пішемо по-свойому», їхні знайомі, родина, запрошені гості, організатори. В режимі онлайн поєдналися дві членкині журі: Любов Фроляк — мовознавець, дослідниця українських говірок, професор Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Люблині, а також Наталка Бабіна, українська письменниця родом з Берестейщини.

Людмила Лабович казала, що кожний писав, як вмів, найважливіше, щоб по-свойому:

— Коб заохотіті люди, ми пришиковалі такії варитати — майстер-класи. В 2022 рокові одбились три такії варитати, на якіх ми говорілі й про нашу мову, й про тоє, як писаті літературні твори. У мовознавчій часті говорилося трошкуче теоретично про нашу мову, котору ми тут називаєм, што то є «по-свойому», а так на правду то є українські діалекти Пудляша. Теж говорилі, як записуваті, бо люди писалі до сіх нуор, каждый пісав якось по-свойому.

Кількадесят праць двадцяти авторів. Праці 5-ох із них не відповідали формальним вимогам. Як каже Євгенія Гаврилук, журі поділило твори учасників на шість категорій: «драма», «за етнографічними мотивами», «поезія», «проза», «публіцистика», «спогади». Прийняло також рішення про встановлення спеціальних відзнак. Відзнаку за душевність поезії отримала Зоя Майстрович, Відзнаку за пісенність поезії — Марко Хмелевський, Відзнаку за за-

нурення в історію регіону — Миколай Панфілюк, Відзнаку за виразний особистий погляд у публіцистичних творах — Славомір Кулик, Відзнаку за майстерність слова та тонкий гумор — Юрій Плева.

Завойовник першого місця в категорії «Проза», Юрій Плева, у нечисленній групі непочатківців, які станули до конкурсу. Всі свої оповідання, в тому числі й на конкурс, він написав по-свойому, але латинським алфавітом.

— Я завше латинкою пісав. Кірилиці я учився в школі, читаю, але латинкою пішеться мніє латвієй, не задумуюся, што і як писаті.

— Для мене це жодна проблема, маю два алфавіти в телефоні та комп'ютері. Хіба що у вас проблема з читачами.

— Так. Як я недавно видав свою книжку, люде купляють, читають, їм то подобається, што пісане латинкою, їм латвієй читаті. Тепер молодіє люде зусім кірилиці не знають. І ще є проблема, як записуваті дифтонгі, якіє в нас є. Коб зобрались тис, што пішут і сказали «Будем всіє писаті так і так», било б простієй. А так каждый піше, як хоче.

Конкурс під знаком драми про Тимошку

Драма про підляського художника-примітивіста Тимофія Муська авторства Олени Алексіюк це відкриття першого випуску конкурсу «Пішемо по-свойому». Дуже високо оцінили її члени журі, але й інші лавреати. Авторка розповідає в п'єсі історію творця, якого знала особисто, пам'ятає його з юних років.

Пані Олена походить з Нурця. Тимофій Мусько жив з мамою Параскевією в сусідньому селі Дубно. Але в її селі він також часто побував:

— Вуон часто приходів до Нурці, до своїх дядькув Юрика й Андрія. Його маті походила з Нурці. По-сусідські жила колежанка з класи, котра була для Тимошки двоюрідна сестра. Я їх знала й ми про його говорили, чи як була у їх і вуон заходів, то його бачила. Бачила й зо свого пудворка, як вуон йшов до дядька.

На її думку Тимошка був пристійний, стрункий, просто тримався. Але кульгав, волочив правою ногою:

— Як йшов, завше привітався. Говорив невиразно. Вуон мусів старатись, коб його понялі. Відно било, што то висілок для його.

Олена Алексіук закінчила російську та польську філологію. Навчалась у Люблині та Білостоці. Працювала перш за все вчителькою польської, але також російської мови в початковій школі. Зараз вона на пенсії.

Пані Олена вже давно збирає інформації про Тимошку. Коли проголосили конкурс, знайомі й родина заохочували її написати.

— Я не думала про нагороду, ані ніць. Але як писала, то вже мела тоє передумане. Хіба пув року думала, як написати. Чи довго писала? Ходіла, записувала думки на шпартгалках, часу било немногого. Не барзо хотіла когось показувати. Але коли перепісувала на компютері, zobачив зять і сказав, што то цікаве.

Дочка заохочувала вислати п'єсу на конкурс. Їхня оцінка була важ-

лива для пані Олени, а коли отримала нагоду, чоловік сказав, що він пишається нею.

Діти в селі Тимошки боялися, деякі тікали від нього. А й батьки, бувало, лякали ним дітей. Мала Олена не боялась:

— Я знала дітмі дядькув, бачила, што вони його нормально трактуют, то і я тої боязні до його не мела.

Часто також бачила, як Тимошка малював в Нурці, на перехресті доріг напроти старого будинку своїх дідів:

— Любів приходіти малювати в такуом місцю, там де його баба жила, тия дядькі, а колись і мама. Потум той дуом купів хтось ініш. Як вуон приїжджав з Венгожева, йшов в тоє місце й малював.

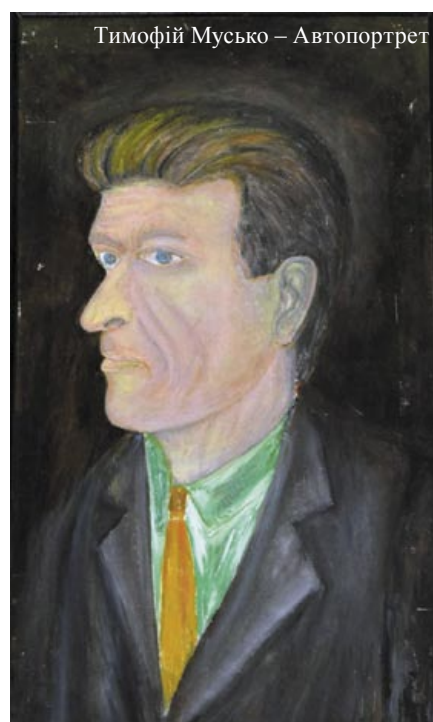
Малював олівцем, кредками на тому всьому, що мав під рукою. Дуже часто на блоку А-3.

Дивилася на портрет Юзіка з Нурця і написала про нього

У першій дії п'єси головний герой розмовляє з мамою, потім сусід приходить. Відтак він зустрічається з дітьми, вчить їх малювати:

— Завше з охотою з дітьмима говорив. Показував, як рисує.

Пані Олена спершу вивчала картини Тимофія Муська, відтак писала сцени своєї п'єси.

Тимофій Мусько – Автопортрет

— Наприклад, дівилася на портрет Юзіка з Нурці, а потум написала про його в своєюй драмі – говорить лавреатка. Розпитувала також сусідів, які пам'ятають Муська. Це був останній момент, люди помирають, хворіють, пам'ять вже не така. Пані Олена каже, що Тимошка був релігійний, церква була для нього важлива.

Середнє покоління підляшуків пам'ятає, що ще в 1960-х – 1970-тих роках люди польської мови в селі не вживали, діти вивчали її щойно в школі. Олена Алексіук каже, що правдоподібно мати Тимофія Муська по-польськи зовсім не говорила:

— Такіє старши то неконечно умієлі. Чи в склепі, чи там де, билі своїє людє, то не било такої потреби,

коб говорити по-пуольські. Не било телєвізора, не як тепер, што люде слухают чи оглядают.

Отже, було більше часу, щоб зустрічатися з сусідами, розповідати собі всілякі історії, так як це представив Микола Роценко у своїй драмі «Бувало і нині». Інший лавреат конкурсу, Юрій Плева каже, що не знає, наскільки правдиво й вірно люди передали історію героя його оповідання – Жаворонка. Хоч сам автор не приховує, що дещо додав і від себе.

А чом ти по-пуольську говориш?

Олена Алексіюк спершу хотіла написати про Тимошка по-польськи, але якось неприродньо звучали діалоги, важко було передати по-польськи те, як говорив Тимошка:

— Я по-пуольську хотіла спісати... Але дочкі всьо кажут – Пиши по-своєму!

Також чоловік Олени Алексіюк за тим, щоб вдома весь час говорити по-своєму і він пильно стежить за цим:

— Часом переходиш на пуольські, навіть не знаєш коли. А вуон каже – А чом ти по-пуольську говориши?

— Давній не било телєвізора, радіва – говорить Юрій Плева. – Люде сиділі в своєм селі й тая архаїчна мова заховалась. А тепер по-іншому. Чи подобається, чи ні, але польонізація поступає і буде поступати щораз муцній. Школа є пуольська, медія є пуольські. Асиміляція всюди є, то не оно в нас. В Пуольци є німецька меншина. Німеччина – край богати, а все такі молодіє німці в Пуольци польонізуються, бо їхні колеги то є полякі.

Тимошка розгорнув крила в Сувалках?

Після смерті матері художника відправили в Будинок соціального догляду «Калина» у Сувалках.

— У третьому акті – говорить Олена Алексіюк, – Тимошку на сілу забирают до того «дому помощи» й всьо продают. Вуон вже жив сам, без матери. І його забирают.

Барбара Бурба, директорка Будинку соціального догляду «Калина» у Сувалках, говорить, що тоді, коли

потрапив до них Тимошка, не було може комфортних умов, люди жили по декілька осіб у кімнаті. Але тодішня директорка осередку, Кристина Зарембська, спершу розпитала Тимофія про його зацікавлення, потім направила його у Сувальський осередок культури, де він міг розвивати свій мистецький хист. Від «Калини» до осередку півтора кілометра. Спершу його возили автом, пізніше щодня ходив пішки.

Олена Алексіюк переконана, що палке бажання малювати допомогло Тимошці пережити перші найважчі місяці в Сувалках:

— Вуон би там заламався. Але йому тая пасія ратовала житє. Якби не тоє малюванє, вуон муог би вмерти раній.

Пані Олена каже, що історія Тимошки вчить нас важливих істин. Того, що ніколи не буває надто пізно, щоб здійснювати свої мрії, розвивати талант, вчитися і творити щось нове.

Тимофієві Муськові було 57 років, коли почав жити в Сувалках. У тамтешньому будинку культури він зустрів художницю, що закінчила Академію мистецтв у Лодзі, це вона навчила його краще малювати. Муська, як цікавого художника-примітивіста, помітили саме у сувальському періоді його життя. Відтоді почали про нього писати, організувати виставки.

Тимофій Мусько доказав також, що наші слабкості не повинні нас обмежувати. Він переміг власне каліцтво. Коли мав силу, нормально працював у полі:

— Орав, всьо робив. Бив сільни. Оно його права сторона била паралізована. Тому вуон малював і всьо інше робів лівою рукою. То приклад для людї, якіє нарикают на всьо – вуон хотів робіти тоє, што всї, не робів з себе скривджаного калікі.

«Билі будні, билі свята, било»

«Фотографії. Називають їх „карточками“, берегут як штось дороге. З дерев'яних рамок в сільських хатах поглядають на нас одважні хлопці-солдати, поважні у своїх двадцять літ „молодух“, весьолі дітї, сиви дідипрадіди... Паметкі близьких. (...) Падають старіє крижі, заростають травною могіли, на каменях затіраються імена, в церковних книгах не находімо своїх фаміліюв. Хто нам скаже – хто ми і скуоль? Фотографії – то ніточки, якіє в'яжут нас з мінулим, слід і паметь на землі, круг близьких нам людї. Їхні життєви шлях биває мірилом високих духовних ценності, дороговказом для нащадкув. Пропадає фотографія – пропадає паметь...».

(Фрагменти твору Леонарда Сасевич «Билі будні, билі свята, било»)

Леокадія Саєвич каже, що історія маминої родини дала їй поштовх написати оповідання, які склали цикл «Билі будні, билі свята, било...». Мати походила з околиць Нарви. Але місцевість на краю пуші, про яку пише в оповіданні – це рідне село батька, Витово. В цьому селі Леокадія Саєвич живе після того, як перейшла на пенсію. Пані Леокадія була вчителькою російської мови в ліцею в Гайнівці. А коли сама ще вчилася у школі, сказали їй, що вона білоруска й у початковій школі вивчала білоруську мову. Почала сумніватися у своїй білорускості, коли допомагала старшій сестрі збирати матеріали для магістерської роботи. Ходили тоді разом по селах й записували людей. Але мова, якою говорили люди, аж ніяк не нагадувала білоруської. Однак професор Варшавського університету переконав сестру, що таки йдеться про діалект білоруської мови.

А ja chto? A zsiul!

«Jak ja była u druhuj klasi szkoły podstawowej, uweli białoruski język, ale ja joho ne uczylaś. Mama skazała, szto białoruski to ne nasz i joho ne treba. Ale inny di'ti puszli na białoruski. Prawie usi'e tyje, szto i do cerkwy chodili. Posli zaczali howoryti, szto uny Białorusy. A ja chto? — A zsiul! — A ja po swojemu!».

(Фрагмент конкурсного твору Христини Костевич «По-мійому»)

Христина Костевич з Гайнівки називає себе меншістю серед меншостей. Її сусіди непохитно вірять, що вони білоруси, хоч їхні предки говорили українськими говірками:

— Вони далісь переконаті, што вони білоруси і говорат по-білоруські.

Пані Христина була вчителькою молодших класів. Вчила географії, вуеф-у, техніки. В 2021 році перейшла на скорішу пенсію. Дрібна, рухлива, часто жартує.

— Я бачу здавна, што наш язык занікає — каже Христина Костевич. Під час імпрез, хоча б в Козліках, вона чує, що публіка говорить по-польськи: — А мніє залежит, коб мова перетривала, коб то была живая мова... Коб не ховаті своїє твори до шухляди.

Пані Христина вважає, що треба вводити підляську говірку всюди де тільки можна, тому заохочує владителя корчми в Кліщелях, щоб доповнив карту страв по-свойому.

Христина Костевич здавна вже планує зробити майстер-класи (верстати) для молоді. Зверталася до різних організацій, щоб допомогли зібрати кошти на матеріали необхідні для проведення заходу.

Людина повинна знати правду

Сестра Леокадії Саєвич мабуть до кінця життя вважала себе білорусинкою. Леокадія Саєвич — українка. Чимало в її житті поміняло виникнення Союзу українців Підляшшя. Справи національності допоміг їй з'ясувати Юрій Гаврилук, головний редактор «Над Бугом і Нарвою». І коли перейшла на пенсію, почала детальніше вивчати підляські говори. Після точного аналізу зараз пані Леокадія не має ніяких сумнівів, хто вона:

— В певному моменті я подумала, що мніє зробили кривду... — Чому? — Тому, що ми повинні знати правду.

Дві дочки Леокадії Саєвич розмовляють по-свойому. Старшу почала вчити польської мови після того, як діти на подвірку в Гайнівці сміялися, коли дитина говорила до них говіркою. Якби прикро не було — сміялися діти людей, що в більшості походили з навколишніх сіл, у яких бабусі також говорили діалектами україн-

ської мови. Коли пані Леокадія питає людей у Витові про їхню національну свідомість, кажуть, що вони не білоруси, не поляки. Тутешні.

Бракувало нам прози, драми

Людмила Лабович, членкиня журі, дослідниця підляських діалектів, журналістка:

— Українська література на Пудляшши то была передусім поезія. Ми тут маємо трох членув Національної спілки письменників України: Юрія Гаврилюка, Євгенію Жабінську, маємо, вже блаженної пам'яті, Івана Киризьюка. Бракувало нам чогось поза поезією, бракувало нам прози, бракувало нам драми. На с'їтум конкурсів було велике різноманітте. Але оказалось, що якраз першими місцями нагороджани є проза й драма. Того до сеї пори не било. Трошкі хотілося б бачити молодих люди. Але тут теж є проблем, што молодіі вже не говорат по-свойому, бо їх ніхто по-свойому не учит. І тоє ж конкурс показав — як тяжко по-свойому, не вживаючи польонізмів, використовуючи той наш словнік — як тяжко є писати.

Я як читала тії праці, то мушу сказати, що тих петнацетть праць, котори ми закваліфіковали — кажда з їх была на своуй спосуб цікава, в кажедуй итось било такого, што є напrawdę вартісне.

Стелити підлогу малюнками художника

Люди в селі не шанували малюнків Тімошки. Тому так мало їх там збереглося, хоч він дуже багато намалював. Він залишав їх у своїх родичів, сусідів пані Олени. Жінка пам'ятає, що багато лежало на горищі в одній старій хаті. І вони не збереглися. Одна з родичок Тімошки, ця не жила по-сусідськи, дуже дбала про чистоту й стелила праці художника на підлозі, під відро з помиями.

Олена Алексіюк принесла декілька малюнків Тімошки в музей у сільській світлиці в Дубні:

— С'ї тої сусієдкі дочка мїла. То било в рамці, за склом. Вони мїлі тия рисункі нектори за склом, нектори зрульовани. — Куолькі їх там било? —

Може 8-10, што вона мніє дала. Ікону Георгія Победоносця намальовав, церква в Ботьках біла, пейзажи, портрети. Бив портрет гожої дівчини і напис – «Chcę wyjść za mąż». А як перевернуті той портрет догори ногами, там пудписано – «Wyszłam za mąż». І вже така наскудна старушка. Вуон мїє в тоє почутє гумору.

Цією картиною Тимофія Муська захоплюється також керівницка гмінної бібліотеки в Ботьках, Юстина Юрчук, яка створила в Дубні Суспільний музей, в якому зберігається біля десяти картин художника. Пані Юстина запрошує мене послухати спогадів про Тімошку людей з «Клубу сенйора».

Юстина Юрчук тримала міцно кулаки за успіх драми Олени Алексіюк. Тепер жінки хочуть зробити більший захід для вшанування пам'яті Никифора Півночі — підготувати та поставити п'єсу, видати книгу спогадів, влаштувати майстер-класи.

«Жаворонок може за мною хотіє, за мною шукає»

В Юрія Плеви чи найбільший серед усіх учасників конкурсу досвід писання «по-своєму». У короткій розмові зразу після врочистого вручення нагород переможцям він заявив, що дуже цінує творчу незалежність. Коли ти пишеш для видавництва, редакції, силою обставин вони мають вплив на те, яким буде твій твір.

Три його оповідання завоювали перше місце в категорії «Проза», окрім того автор отримав вирізнення за «Майстерність слова та тонкий гумор». Одне з оповідань – про Жаворонок, який при допомозі знайомого єврея потрапив у Америку, де розбагатів. Юрій Плева каже, що прототипом героя був один із мешканців села, про яке він вже написав книжку.

— *Колись у нас на селі не було телевізору, то люде одін другому щось там розказували: про своїх сусідів, про інших людей.* Юрій Плева дещо почув від людей, решту підказала йому фантазія:

— *Жаворонок шукає свого щастя ціле життя і якось не виходило... Поїхав в Америку, жидуовку пудманув. Як по-правді було, то ми не знаємо. Побудовав хату на селі і так само там дівчєнята до його ходіли. А моїх видумок там тожє є трохи...*

— *Чому не подарували Ви читачам більш оптимістичного закінчення? – питаю автора.*

— *Не було оптимістичного, то я так і не писав... Так, хороше, то живуть в казках для діти. А тут то була історія, котра так і скуончилася, як я написав. Можна було б написати, што знайшов собі жуонку й жили довго й щасливо, правда? А што то поміняло б? Жаворонок може за мною хотіє, за мною шукає. Чоловік не може хотіти всьо мїти, до всього дойти, бо не дасть ради. Треба собі сказати часом: Хватит тоє, што маю, з тим буду жити і з тим буде мніє добре. А йому й гроши було мало, й дівчєнята билі всіє добри, але шукав тоїє найліпшої й так скуончив, што ніякої не знашов...*

Ховав картини під ліжком?

Пані Олена каже, що родина Тімошки не була мабуть свідомо, що він у Сувалках розвинув свій талант. Він декілька разів відвідував їх в Нурці, привозив свої картини, продавав їх за невеликі гроші:

— *Подобно в Сувалках, я читала, за якієсь папероси вуон малюнки продавав — говорить Олена Алексіюк.*

У Сувалках він спершу малював і сам продавав, відтак сказали йому, що картини – власність будинку культури, в якому він малював.

— *В «Дому помощи» казали, што ховав своїє малюнки пуд луожком. На продаж... – каже пані Олена.*

Теперішня директорка цього будинку, Барбара Бурба, тоді там не працювала. Вона сумнівається, що Мусько ховав що-небудь під ліжком:

— *Коли він в нас жив, у кімнатах стояли металеві ліжка, як в лікарнях. Я думаю, що жінки, які прибирали, не дозволили б йому залишити якусь галерею під ліжком. Може в шафі міг зберігати, того я не знаю.*

Пані Бурба каже, що в їхній бібліотеці зберігається біля двадцяти робіт Муська. Це портрети людей, що жили разом з ним та працівників осередку, медсестер. Він малював їх у форматі А-4, олівцем, крейками. Одна робота виконана олійними фарбами. Мусько був працювятий, цілими днями малював. Тоді ніхто не припускав, що колись його називатимуть Никифоров Півночі.

Авторка «Тімошки» згадує свою останню зустріч з художником:

— *В 1983-му вуон приїхав до того дядька, до сусїда мого і якраз я їхала зо своїми батьками, високо на сїні. Сїно везлі на фуори. А вуон сїдїє на лавочці, коло того дядька, зо своїм двоюрідним братом, якій в Познані живе. І на тую лавочку билі його малюнки. — Купуйте образи! Кажу: — Я прийду. Але пока зашла додому, пока вмилася, вже їх не било. Думала, што завтра рано пудийду. А вуон рано поїхав. То бив остатні його приїзд. У 1985-му році вуон вмер.*

Чи писатимуть на наступний конкурс?

Більшість лавреатів «Пишемо по-своєму» кажуть, що про це ще не задумувались. Але кожний згадує когось зі знайомих, які тепер жаліють, що не вислали своїх праць. А трохи людей таки пише до шухляди.

— *Готуєте нову книжку чи може щось на наступний конкурс? – питаю Юрія Плеву.*

— *Не знаю, чи наступни конкурс буде. Добре, коб бив. Про конкурс не думаю. Може буде нова кнїжка про наши села – гісторична, так як тїє итири, што вже видани. Мушу ще й із чогось жити, заробляти гроши. Сїм'я є. А коб писати, треба мїєти час.*

Пан Юрій за професією лісник. Але займається бізнесом:

— На тоє, коб писаті сієти оповіданя, розкази, треба мієти час, коб сієсті спокуойно, коб чоловік не бив змучани. Тогда итось можє на написаті. А як чоловік цієли день біжит, біжит, бо итось там треба й треба, то вжє в пісаньові мнуо-го не зробіт.

— Тоді коли знаходите час, щоб писати? Людина, яка займається професійною роботою, вона втомлена...

— Якби я не займався професійною роботою, не билі б 4 книжкі, било б двадцять.

— Жалієте, що немає 20?

— Ніє. Не можна тожє писаті цієли час, то тожє не є добре. Коб муог буольш – то було б лепі, алє коб оно тоє робіті, то я не хотіє в би.

Олена Алексіук має п'ятеро вну-ків. Вона здавна планувала списати для них свої улюблені філософські казки, які чула від своїх ді-дів та батьків. Вони її заповнили, були корисні, часом навіть допомогли в житті. Але хоче додати та-кож інші мотиви, наприклад з Біб-лії, що їй сподобались:

— Наприклад мніє мама і дієд ка-зали біблійну «Przypowieść o chle-bie». Я не знала, ито то зо Свято-го пісаня. І потум окрите: То ж то з Біблії, тоє, ито мама розказува-ла! І я спісую всіє тие мислі, цита-ти, пословиці, поговуркі...

Жартує, що вона й так це напи-ше, незважаючи, чи її онуки чита-тимуть чи ні. Задумується, чи спер-шу не послати свого твору на чер-говий конкурс Підляського науко-вого інституту і Союзу українців Підляшшя:

— Якби вишло файно, то би хо-тієла, коб інші тожє тоє прочи-тали...

Юрій Плева каже, що як прого-лосять другий конкурс, він також щось напише:

— Як буду мієв троху часу... В го-ловіє итось маю. Оно то треба по-сідієті троху і написаті...

— А скільки треба «посидіти»?

— Я не пішу так, ито раз сієв і написав, алє троху написав, итось роблю... Ніколі не маю туолькі часу, коб сідієті й писаті цієли день. Пув години, годінка, за тиждєнь знов маю час, знов сяду. Знов годінка, двіє, щось там допішу, поправлю.

Юстина Юрчук намовляє свого чоловіка, щоб він зредагував спогади

діда з Другої світової війни. Вони за-писані у двох зошитах по 100 сторі-нок. Там цікаві розповіді, з мапами.

Христині Костевич сподобались всі твори, презентовані під час вро-чистого проголошення результатів конкурсу. Але вона хотіла б почу-ти більш оптимістичні мотиви. Не-зважаючи на все. На другому кон-курсі охоче привітала б нові форми. Мріє, щоб якийсь учасник створив, наприклад, комікс «по-свойому».

Питаю Юрія Плеву, чи здивова-ний, що так багато осіб взяло участь в конкурсі «Пішемо по-свойому».

— Трошку так. Я знаю, ито люде пішут, алє мало є такіх, ито хочут показаті тоє, ито написа-лі. І вжє знаю такіх двох, якіє писа-лі білоруською мовою, а тепер пе-реробляют на нашу мову, так, як тут у нас говорат.

Його не дивує також, що серед учасників конкурсу чимало пенсіо-нерів.

— Бо час в їх є. Чоловієк молодши, то все кудись біжит, спішає, все итось треба, дієті на головіє, сім'я. А вжє старієйши, то іначей – не ду-має, ито йому все мало чогось, оно, ито може итось оставіт по собіє.

Єва ПОЧТАР

Фото Ю. Гаврилюка

Rodzime obrazy i słowa

„Cykl podlaski”, czyli grafiki Daniela

Daniel Gromacki to artysta z Hajnówki. Maluje głównie Podlasie – szybko i kolorowo. Mało kto wie, że tworzy także grafiki. Swoją przygodę z grafiką rozwinął podczas pandemii, gdy na skutek zakazów i kontroli przemieszczanie się w terenie było bardzo ograniczone.

— *Długo się zastanawiałem, długo próbowałem. Na początek powstało 15 odbitek* – opowiada Daniel Gromacki. — *Wysłałem na konkurs Akademii Supraskiej „Jestem, bo wróciłem” z okazji 100-lecia bieżeństwa (otrzymał I miejsce – KK).*

Tak mi się to spodobało, że po tych piętnastu zrobiłem jeszcze 115. To było w roku 2015. Potem w 2016 zrobiłem cykl dotyczący Zaleszan, poświęcony ofiarom. Następnie była dłuższa przerwa. Do 2019 roku w ogóle nie zajmowałem się grafiką, malowałem obrazki. W 2019 roku zaczęły się dziać dziwne rzeczy w gospodarce, w społeczeństwie. Zrobili nam lockdown i zakaz wyjeżdżania, a jako że jestem malarzem pejzażystą, malującym w plenerze, to miałem zablokowane wyjazdy. W sumie byłem trochę zagubiony w przestrzeni pracownianej, nie wiedziałem, co robić, zacząłem znowu grafikę. Tak powstały cztery cykle.

Jeden z tych cykli Daniel Gromacki pokazał na wystawie w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Hajnówce. Zaskoczyły mnie jego smutne prace. Szare, usłane krzyżami. Dotychczas znałem go tylko jako artystę tworzącego obrazy olejne – kolorowe stare domki z podlaskich wsi czy pejzaże podlaskiej przyrody. Tym razem prace Daniela nie na płótnie, a na papierze.

— *Jeżeli chodzi o samą technikę, nie jest to czysta monotypia. Połączenie monotypii z kalkografią, na dodatek niektóre prace były kolorowane pastelą* – tłumaczy Daniel Gromacki. — *Z jednej matrycy, takiego kartonu, wyciętego szablonu, powstaje kilka odbitek. Nie wszystkie są udane, większość trzeba odrzucić. Ta technika wymaga świadomości, że się dużo psuje. Z kilkuset odbitek wybieram 10-15, które można pokazać publicznie, reszta nadaje się do recyklingu.*

Podczas wernisażu wystawy grafik Daniela Gromackiego odbyła się również prezentacja filmu Beaty Hyży-Czołpińskiej „Farby mojego dziadka”.

„Zielnik Dobrowodzki”

Julita Charytoniuk, znana propagatorka dawnych pieśni, tym razem zajęła się ziołami, a konkretnie ziołami rosnącymi we wsi Dobrowoda i w bliskiej okolicy tej wsi. W efekcie powstała książka „Zielnik Dobrowodzki”. Książka została wydana staraniem Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia z siedzibą we wsi Puchły, w gminie Narew.

Dobrowoda to wieś ulicówka, otoczona pokładami żwiru i sosnowymi lasami. Ziemia tu słaba, ale co na niej rośnie, jest czyste. Nie ma przemysłu, samochodów niewiele. Dawniej, gdy mieszkańców było więcej, funkcjonowała szkoła. Teraz w budynku po szkole mieści się wiejska świetlica. Właśnie w tej świetlicy odbywały się spotkania, warsztaty, aż wreszcie promocja książki „Zielnik Dobrowodzki”.

— *Zielnikrobiliśmy trzy sezony. W 2020 roku powstały pierwsze rysunki i pierwsze opisy, w 2021 kolejne i połowa opisów powstała w 2022. Nazwy roślin są zapisane także gwarą, jaką mówi się w Dobrowodzie. Np. chwyszczka co to jest?* – zwróciła się do zebranych Julita Charytoniuk.

— *U mene howorysie chwyszczka.*

— *A u mene chwyszczka.*

— *A smorodina?*

— *U mene czorny puryczki.*

— *Szklanycia je?*

— *A szto to takje?*

— *Czerwona porzeczka.*

— *U nas na biłu tak howoryli.*

— *Nie wiedziałam, co jest panowija.*

Po polsku złocien balsamiczny.

— *Koliś każda gospodynia miła panowiju. Bo na prymedy dobra* – mówi Nina Jawdosiuk. — *Lude chodyły bosi i prymedy buli na nohach. Panowiju przykładały, łatoczkoju zawywały i hojiłoś.*

W „Zielniku Dobrowodzkim” znalazło się 50 roślin, w pierwszej kolejności opisanych przez Karola Szurdaka z Warszawy, który w ubiegłym roku prowadził warsztaty rozpoznawania ziół w okolicach Dobrowody. Po swojemu opisywała Irena Jawdosiuk, sołtys Dobrowody. Trudno na-

pisać *po swojemu*, żeby było dobrze, zrozumiałe, a nie jest to język literacki. Ale dzięki temu zielnik stał się swojski i dostępny dla wszystkich.

Irena Jawdosiuk zbierała informacje o ziołach. Kopalnią wiedzy okazały się Nina Jawdosiuk, Walentyna Klimowicz, Barbara Jakimiuk, Tatiana Markiewicz i Maria Artemiuk. Konsultacji udzielili Jakub Dolatowski i Maja Graniszewska. Rysunki pięćdziesięciu ziół wykonała Olga Gruberne-Buk.

— Gdyby nie fakt, że panie Nina Jawdosiuk i Walentyna Klimowicz śpiewają dawne pieśni, być może nie byłoby tego zielnika, bo to się zaczęło od śpiewu – opowiada Julita Charytoniuk. — Do Dobrowody przyjeżdżałam z koleżankami głównie po to, żeby zapisywać pieśni, uczyć się dobrowodzkich pieśni. Przy kolejnych spotkaniach okazywało się, że tę piosenkę śpiewano w takim momencie, tamtą w in-

nym, na taki obrzęd takie zioła się zbierało, a takim ziołem kadziło się kogoś. Wtedy jeszcze żyła Barbara Jakimiuk, mówiła o jakichś iwanowych hołówkach albo jakiejś panowiji, a my wytrzeszczałyśmy oczy, nie wiedziałyśmy, co to jest. Np. chwyszczka, chwuszcza, chwiszczka ma podobne nazwy w różnych wsiach na Podlasiu, ale nazwę panowija słyszałam pierwszy raz. Zaczęłam dopytywać o różne rzeczy i tak się zaczęło zbieranie informacji, powstały pierwsze rysunki i opisy. Stąd ten zielnik. Są to trzy lata zbierania.

Irena Jawdosiuk spisywała opowieści mieszkańców, żeby zrobić pierwszą część opisu przy każdej roślinie. Jak się pisało w gwarze?

— Średnio się pisało. Trzeba było wyrazić swoją myśl i jak najbardziej oddać to słowo, żeby brzmiało po naszemu – stwierdza Irena Jawdosiuk. — Nieraz brakowało liter, nieraz trzeba było zmiękczyć. Trzeba było się pilnować, żeby nie wtrącić za dużo polskich słów. Myślałam, jak powiedziałaby moja babcia albo mama, jakiego słowa by użyła. Łatwo nie było, ale zajęcia bardzo przyjemne. Tym bardziej że ziołami nigdy przedtem się nie zajmowałam.

I tak Dobrowoda ma zielnik. Chyba jest jedyną wsią na Podlasiu, która ma swój zielnik, z opisem *po swojemu* i po polsku. Można z nim pójść na łąkę, na nieużytki i rozpoznawać rośliny.

— Czy państwo wiedzą, co to jest czortopoloch?

— Krowy gonilo się na pastwisko i jak wejdzie w czortopoloch, to ogon cały w tych szyszkach.

— Łopuch?

— Nie, to klujące.

— Ostropest?

— Oset kędzierzawy!

— Szto to babky?

— Babka szerokolistna?

— Tatarak!

— Tatarak nosi taką nazwę w związku z Tatarami. Nasi przodkowie jako znawcy ziół truli Tatarów, gdy ci napadali. Musiało ich trochę umrzeć, żeby przekonać się, że nie warto brać wody od miejscowych, tylko z naturalnych źródeł. Ale żeby taka woda nadawała się do picia, przepuszczali ją przez kłacz tataraku. Kto jest na surwiwalach, tego się uczy.

— Żeby minął ból kolan, pod prześcieradła wkładano liście brzożowe.

— Moja mama opowiadała, że kiedyś zbierała łochiny.

— Łochiny/lochyny, zwane pijanica, to jagody znane z tego, że zawierają alkohol.

— Muj didko prywoziw z lisa bahno.

— Bahno używano do odświeżania pomieszczeń, przeciw molom, stosowano także dezynfekcyjnie w pomieszczeniu, gdzie leżał nieboszynek.

— Moji bat'ki, jak zwozili zbuże do kłuni, to klali pałyń i bahno, kob myszy ne jszli.

Pamiętam czasy, gdy Dobrowoda nazywała się Dobrywoda. O ile Dobrowody są też w innych regionach Polski, o tyle Dobrywoda była tylko jedna. Dobrywoda jednak jest, ale na terenie Ukrainy (ukr. Добривода), koło Równego. Możliwe że praprzodkowie z ukraińskiej Dobrywody przybyli w okolice Kleszczel i swoją lokalizację nazwali tak samo jak wieś, z której przyszli. Współcześnie po dawnej nazwie wsi pozostała rzeczka Dobrywódka, dopływ rzeki Nurzec.

Dobrowoda leży w gminie Kleszczele, a Kleszczele jako miasto obchodzą w tym roku 500 lat. Na stronach internetowych znalazłam dane, z których wynika, że Dobrywoda jest wsią królewską starostwa kleszczelowskiego, co znaczyłoby, że Dobrywoda/Dobrowoda powstała później niż Kleszczele. Ale kto wie?

Krystyna KOŚCIEWICZ
Fot. autorki artykułu

„I pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati” — Rozmowa z Mikołajom Januowskim

Zajęchawszy li^otom na jakujuś imprezu do Hajnuwki, można tam obaczyti obrazy Mikołaja Januowskoho, a toże i joho samoho. Rodzany w 1938 rokowi artysta z Staroho Berezowa od mnuhoch li^ot maluje i pokazuje swoj^oe obrazy na wsiakich jarmarkach i konkursach, zajmujucy na jich perszy miscia. Koli komu ciekawy joho praci, to perejżdzajucy koło Staroho Berezowa, może zają^ochati do pana Mikołaja, kotory z ochwotuju pokaze swoj^oe praci. A jak spodobajutsia – warto jich kupiti, bo ż nichto ne znaje, kuolki wony budut warty ne ono za ruok – dwa, a i za deset^o – dwadcet^o...

Nam Mikołaj Januowski rozkazaw pro powojenny li^ota w sełowi, kotore w wujnu było spalane przez Ni^omciuw, nauku w szkoli, a toże pro swoje i czužoje malowanie.

— *Pane Mikołaju, skaży^ote, jak naczalosia wasze malowanie?*

— Jak była, ne wi^odu jakaja to klasa w szkoli podstawowuj, czy persza, czy druha, czy tretia, to nasza uczytelka Wiera Szpakowicz, kotora pochodziła z Biłowi^oży, nam czytała i my posli musieli napisati wypracowanie. Nu, a ja newelmi byw pilny uczeń, wono mene ne ciekawiło, to ja w zeszyti zaczaw rysowati jij^oe podobiznu. Wona obaczyła, szto ja ne słuchaju toho, szto wona czytuje i choti^oła za ucho wykrunuti, bo koliś to można było i wykrunuti za ucho, i trochu i wdyryti, o. I zła-pała za ucho, ale ne wspi^oła wykrunuti, bo obaczyła swoju podobiznu. I tak sama do sebe kaže: „To ja?”. A ja kažu, szto tak. Wona za toj zeszyt i ponesła do kancelariji. Jak pokazała wczytelam, to tak naczalosia, szto wsi^oe choti^oli, kob zrobiti jich portret ołuwkom. I ja tohdy wykonuwaw tyja takija jich podobizny. Czasom buolsz udany, czasom menez, ale wże tak rozneslosio, szto z mene takij malarz. A mene toje ti^oszyło.

— *De wy uczyliś, w jakuju szkoli?*

— U Berezowi była szkoła przed wujnoju, ale w wujnu, tak jak ci^ołe seło, tak i szkoła zhory^oła [trahicznu wojennu istoriju spalanoho czerez Ni^omciuw Staroho Berezowa Mikołaj Januowski opisaw w nomerowi 5/2018 „Nad Buhom i Narwoju” – red.]. I tutaki po wujni^oe nespalany ostali try chaty i szpichi^or blachoju kryty – to ti^om ne zhory^ow – i ostaw budynok gospodarczy. To z susi^odnioho seła, z Mochnatoho, pryji^ochali i zabrali toj budynok i postawili szkołu. Dołożyli materijału i powstała szkoła. To jak ja tudy chodiw, to chodili di^oti z Staroho Berezowa, z Mochnatoho i z okolicznych siuoł. Ale wsi^och diti w szkoli było 153-je. A teper ni odnoho ditiata nema, pryjżdzaje samochod, woźne dwoje diti z Staroho Berezowa, z Mochnatoho i weze hen aż do Hajnowki. A tohdy to naprawdu było diti. Było mało mi^oscia, to w odnuoj sali uczyłasia, prymi^orom, persza i druha klasa, no osuobno sidi^oli i na zmi^onu to odin uczytel byw, to druhi. A ja w tuom czasi starawsia sztoś malowati.

— *Jak tohody wyhledała nauka w szkoli?*

— Tohdy nauka ne była potry^obna, bo nawet^o mama moja z moho kolegi mamaju namowlali, kob my ne chodili do szkoły. I nas perekonali, tak było. My byli wże w szostuj klasi i ne pusзли do szkoły, bo czoho choditi, ono obuwje rwati. Pryczyna była takaja toho nechodi^onia. My ne chodili i po tyżniowi pryji^ochaw dyrektor szkoły, Klaudiusz Karpiuk, jak tym mamam daw, poswaryw jich i my znow pusзли do szkoły. A mamy byli tak nastawłany, bo tohdy – tak jak mama moho kolegi kazała: „Panami wsi^oe ne budut, nema czoho do szkoły choditi, treba sztoś robiti”. I mnuoho chłopci tak zrobiło – kuonczyw dwi^o-try klasy i puszwow za pastucha w innum seli^o.

W szkoli wse było sztoś zadane dodomu, to mało chto robiw, a posli tłumaczywsia. A byli takija tłumaczenia. Odin kaže: „Koni pas, to ti^om ne nauczywsia”, ale opometawsia, szto to ż zima. To poprawiw, „Ni^oe, si^oczku ry^ozaw”.

Pomniu takij starszy chłopci, wuon jak nepryszykowany, to pruz okno i utesze. Do joho uczytel, kob do tablicy iszow, a okno było odczyniane, bo to wże ciepło było, to pruz okno wyskoczyw i poszwow.

Mikołaj Januowski zo swojimi malunkami na festyni w Zbuczowi i w swojuj majsterni – na nastupnij storuonci

Ale byli takija, szto uczylisia, prymi^erom z Nowoho Berezo-
wa. Wono było nespalone, to powyuczualisia i po wujni^e byli
i dochtorami, i uczytelami. Pantaleon [*po-berezuowśku Pańka*
– red.] Moroz, nedawno umer, to byw neurologom. A z naszo-
ho sęła ne uczylisia, nictu ne muoh iti do szkoły, bo ne było
hroszy. Toż treba było odiahnutisia, obutisia i na ji^edło mi^eti.
Wże posli iszli, ale i to toże treba było deś żyti, płatiti. Trage-
dija tut była po wujni^e.

— **Howoryte, szto to byw czas powojenny, koli sęło wasze
było spalone. Lude musili jakoś odbudowuwatisia. Pomni-
te, jak to wyhledalo?**

— Tak, to było w takuom czasi, szto treba było ne do szko-
ły choditi, ono zarobliti na chli^eb. Sęło było spalone i wsi^e –
i baby, i di^eti – wsi^e chodili, kob deś hruosz zdobyti, kob mi^eti
sztoś ji^esti, odežu. Było tak, szto w odnuoj odeży kilkoch cho-
diło. Jak ja obuwku znimaw, to w tych czerewikach iszow brat
abo sestra. Takaja była trudna sytuacija.

Po wujni^e lude chodili po siołach za chli^ebom, bo ż ne było
czoho ji^esti. Chodili ne to za chli^ebom, a i po narzędzia, kob
uprawlati zemlu – kob lidruowku, jak po-naszomu howorat,
dostati czy matyczku. To w Mory chtoś daw płuha kuonno-
ho takoho, ale płuha ż tiahnuti kuoń potry^ebny, a koni^e ne było.
Ale to byw cenny dar. I tyja kobi^ety dźwigali toho płuha. Pro-
stoku dorohoju iszli od Mora do Berezo-
wa, a najprostsz doroha to była torami. To wony nad torami iszli, a tam byli korczy^e
i podumali: „Płuh takij tiazhyzny, to zostawimo, a zawtra pry-
demo”. I wony toho płuha w korczach zostawili, zajszli na dru-
hi deń, a joho wże ne było. Chtoś zabraw.

Abo druhie. Chtoś daw porosia, kob hodowali sobi^e na
kormnika, na tuczniaka. Nu i prynesli toje porosia w mi^echowi,
no ale de joho pustiti? Budynkuw nema, de-ne-de płuot trosz-
ku zostaw nespalany, o, nihde ne pustisz. I tutaki koło mene na
zahorodi była grubizna takaja werba. Wona zohniła i trochu
była nadpalana wże. I było dupło, szto można wkinuti toje po-

rosia, kob ne wtekło. I wkinuli tudy toje porosia i w jakuomsia
tam horczkowi dawali jomu ji^esti. Nu ale do pewnoho momen-
tu, bo toje porosia rosło i dujszło do toho, szto wono ne moh-
ło wże tam obernutisia. Ot, jakij z odnej storony cenny dar,
a z druhoji – kłopot. Takija byli problemy.

Tragedija była. A kuolki mojih koleguw w tuom czasi stało
kali^ekami, bo zaraz po wujni^e wsiudy byli okopy, de leżali gra-
naty, kotory byli roblany specijalno jak zabawka. Chtoś pudni-
maw, a wuon w rukach rozrywawsia. Ranianych muocno abo
kali^ekami ostałoś.

U moho diad^eka, szcze chata została, byw ganok, to ja z ko-
legoju nosiw i granaty, i amuniciju i składowali w tuom ganko-
wi. Jak baba zobaczyła toje wsio, to chluboju nas biła i sprata-
ła toje, szto my szukali.

— **Howoryte, szto po wuoini^e była tiazka sytuacija, di^eti ne
uczylisia, ale Wy wyuczylis.**

— Posli po szkoli podstawowuj to ja do szkoły nihde ne pu-
szow. Zajmawsia hospodarkoju, mi^ew zemlu, ale mi^ew wypa-
dok i podumaw, szto może treba uczytisia, bo ne dam rady
orati pola. Tohdy puszow do technikum rolniczoho. Jak skun-
czyw szkołu, to staw agronomom w gmini Czyży^e. Czerez 20
li^et do mene należeli takija sioła, jak Zbucz i More. Tohdy to
zwałosia ne „agronom”, a „instruktor rolny”. Nas było kilkoch
i pud každoho pudlahalo po kilka siuoł.

Jak zminiłaś sytuacija na li^epsze, tohdy podumaw, kob spro-
buwati sztoś malowati. A farby to dawno kupiw, no nikoli ne
było czasu, kob malowati. Ti^em leżali, leżali i wże posli pryj-
szow takij moment, szto dawaj szto-to namalowati.

Było szcze tak, szto chtoś mene spytaw: „Czom ty ne malu-
jesz? Toż w Hajnowci odbywajetsia „Przegląd Sztuki Niepro-
fesjonalnej Ziemi Hajnowskiej”. Ty namaluj szto tudy, może
jakojeś mi^escie zajmiesz”. Podumaw tohdy sobi^e: „Jak tak, to
dobre – i pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati”. I tak było.
Ja namalowaw i dustaw nagrodu. Tak od tych puor doteper ja

wse swoj^{ie} obrazy wystawljaju w Hajnowci, a szcze w Biłostoci odbywajetsia toż^e takij konkurs, ono tam ne każdocho roku, no szto dwa roky. I tam toż^e zdobywaju nagrody, odnoho razu nawet' dwi^{ie}, bo byw plebiscyt. Stojala urna i tyja, szto ohledali praci, to kidali jakijaś numerki. Komu szto podobajetsia. To ja zdobyw persze mi^{ie}sce, dustaw odnu nagrodu od jury, a druhu od publiki. To szcze mene pytali, z czoho ja buolsz zadowolany, czy z teji, czy z teji. Ja każu, szto od ludi, bo w jury było no try osoby, a publiki buolsz. I tak do teper. Jak maju czas, to maluju.

— **Szto malujete?**

— Szto do hołowy pryde. Czasom nawet' u telewizory je mi-gawka jakohoś obrazu, to mene zaciekawit. Abo czasom obaczu z tych dawnych obrazuw, jak to koliś malowali, maju albumy, diwjusia. Ne to szto stiahaju, ono stuol beru pomysły – dumaju, i ja sprobuj^u sztoś podobne. A czasom beru z życia.

Moje malowanie zwezane z Biłowi^{ie}żkoju puszczoju – flora i fauna, szto tam je w tuoj puszczy.

— **Dajte przyklad.**

— Byw takij wypadok. Koliś jak byli wypuszczany żubry^e na wolnoś', to wony czasom atakowali ludi. Tak było, jak żuber byw sam. Bo jak w stadowi, to wse najdetsia odin, szto jak wuon pobizyt, to i wsi^e za jim. A to było tak, szto z Lipin odin czołowi^k poji^echaw po drowa i jak wże załadowaw fuoru i ji^echaw dodomu, to jakraz jomu na dorozⁱ stojaw żuber i wuon ne ustupiw z dorohi. Toj czołowi^k podumaw, szto jak tak, to ja odprehu konia i siadu werchom poji^edu. I tak było. Wuon dodomu pryji^echaw, na druhi deń zajiżdżaje, a tuju fuoru żuber perewaliw jomu do rowu. Wiadomo, jak to koniom ji^echał^os, to

fuory byli neweliki. I toj czołowi^k dodomu wernuwsia żywyj i ci^eły. Ja szcze maju toj obraz, ono ja namalowaw, szto dwa żubry^e tuju fuoru perewaluje.

— **De wystawljajete obrazy?**

— Mene zapraszajut, de je festyny. Jak byw koronawirus, to mencz było, ale w tamtuom rokowi ci^eły sierpień odbywalisia w Hajnowci „Mini Jarmarki”, bo „Jarmark Żubra” byw u lipcowi, a „Mini Jarmarki” w sierpniowi odbywalisia, takija dla diti warsztaty. To mene zapraszali, kob pomahaw, pudkazuwaw, jak malowati. Stojalo dwa stoły tak ustawlany, tam byli farby, pędzelki i di^eti prychodili i malowali. To odnoho razu namalowali aż simnadcet' obrazkuw. Byli wzory dla jich i posli wony nakładali farbu. To ja kazaw, jakoju farboju naczynati, jakim pędzelkom, jak lepi. To di^eti nachlapali, narobili wsioho, ale odna di^ewczynka skazała: „Panie, nie przeszkadza, ja lubię samotnie, żeby nikt mi nie przeszkadzał”.

Jak byli festyny, to mnuoho razy ja byw. I w Narwi, i w Narweci, i w Hajnowci, i w Bi^ełsku, i w Czeremsi, i w Biłostoci. A wże to na tyja przegłady w Hajnowci i Biłostoci to czasto ji^eżdzu.

— **Dali^ej dumajete malowati?**

— Jak nema ochwoty niczoho robiti, to maluju. W mojuom wi^kowi to szto ja mohu robiti? Wże ono si^ediaczy malowati, choc^z to dla zdorowja nedobre, jak za mnuoho sidi^enia, treba woruszytisia.

Pry okaziji zaproszuj^u wsi^ech do sebe, można kupiti obrazy po ceni materijału i farby. Moja robota daremna. Jak do Biłowi^eży ji^ezdiw, to mni^e howoryli: „Panie, czemu Pan nie ceni swojej pracy?”, bo ja prodawaw swoj^{ie} obrazy po 200 złoty.

A ja znaju, kuolki kosztujut obrazy. Zbi-
raju z gazet, gazeta „Angora” maje swoju
galeriju, bere obrazy i prodaje. Tam naj-
niższa cena to 600 złoty, ale to za obraz
formatu szkolnoho zeszytu. A reszta to
po para tyszczy, a je i po dwanadcet’ ty-
siacz. Maju z gazet z jakoji aukcji i za ja-
kuju cenu poszow obraz. To odin poszow
za 7 milionuw 300 tysiacz. Ja ne wi^du,
chto toje kuplaje. Ale to płatitsia za na-
zwisko – joho nazwisko Fangor, wże
wuosim li^t, jak wuon umer [Wojciech
Fangor, 1922-2015, puolśki artysta, joho
obraz „M22” byw prodany na aukci-
ji za buolsz jak 7,3 milijona złoty – red.].
A druhi obraz też byw prodany za mili-
jon złoty, to jakijś zwi^r, bo na sztyroch
nohach, a zamiś hołowy to jakby ptasz-
ka. Beksiński joho namalowaw [Zdzisław
Beksiński, 1929-2005, joho obraz z 1983
roku byw prodany na aukcji za 800 ty-
siacz złoty razem z aukcyjnoju oplatoju
wyszow kruhły milion – red.].

I tyja ceny vse idut w horu, ono ja pro-
daju za małyja hroszy. Jak byw „Jarmark
Żubra”, to pudyjszow mužczyzna i zwo-
roczajetsia do mene po nazwisku. Każe
mni^, szto muoj obraz prodajut za puw-
tora tysiaczy, chtoś od mene kupiw i pro-
daje. „A pan po dwieście złoty sprzeda-
jesz”.

Teper to peredusi^m malujut tuju abs-
trakciju. Ja maju sztyry sestry^ w ci^łuj
Puolszczy i jak byw u Warszawi, to pu-
szow, de prodajut obrazy. To odin czoł-
wi^k każe: „Panie, teraz takie [realistycz-
ne – red.] obrazy nie idą”, ne prodajetsia.
Koliś – każe – jak sztoś namaluju i wy-
noszu, to w odnuom dniowi woroczaju-
sia, wsio prodane. A teper – każe: „Nie
sprzedaje się”. To joho tak toje zhni^wa-
ło, szto wziaw usiu farbu powytaskaw zo
zluostioju na połotno, rozmazaw toje i dla
wnuczki każe: „Wynieś i oddaj ludziom
za darmo”. A wnuczka woroczajetsia
i każe: „Dziadku, zgadnij, za ile sprzeda-
łam?”. To było tak: prochodit jakijś czoł-
wi^k, staw, diwitsia, diwitsia i każe: „Czy
Pani odda to za tysiąc złotych?”. Wnucz-
ka dumala, szto wuon żartuje i każe toż
dla żartuw: „A jakże, oddam”. Wyniaw
tysiaczu złoty, zapłatiw i wsio. Jak tak,
to każe, szto treba szcze malowati. To tak
było, bo mni^ toj artysta sioje rozkazu-
waw.

Ot i tak to z tymi obrazami je.

— *Diakuju za rozmowu.*

Rozmowlala Ludmila ŁABOWICZ
Fot. Ju. Hawryluka

Жнива

З напівсирітської долі з батьком і мачухою

Серпику, серпику, зажинай,
А тобі, Васильку, Боже помагай!
Сиротою став ти зараня,
Тобі мама не допоможе, дитеня.
Сусіди регочуть, що малий,
А серпа тримає, мов старий.
— Заходь з вітром, — радить дядько Роман, —
А не лізеш десь під вітер, як дурман.
— Чом сам жнеш? — хтось питає з дороги.
— А хто ж йому допоможе? — спитав другий.
Васька бодро серпом закидає
І жменька по жменьці снопи відкладає.
Нажав, мабуть, з мидель, а може і два,
Шлунок їсти хоче, болить голова.
Сусіди давно вже під грушу засіли:
Хоча по снідані, обід уже їли.
А він неборака сніданя не мав;
І змучений був, а все ж таки жав!
Зморився від спеки, як кажуть, пристає,
Не те, що досіля він жав аж свистав!
А сісти не можна ж, бо що скажуть люде?
А хто дасть вечерю, як копи не буде?
Вже сонце з полудня, люди жнуть, співають,
А у Васьки руки з болю опадають.
Давай він з колосся зерно витирати
Та, мов той злодюга, в горло засипати.
Пожовав зернятка, ще й води напився.
Але, замість пільги, шлунок розболівся.
Стогнав бідний Вася: — Чому це недуга,
Чи сиріє жито, чи жур-вода з лугу?
Сонце вже заходить, люди йдуть додому.
Хто снопи пов'яже сироті малому?
А хто ж їх пов'яже? Сам мусить в'язати
Та знести і в мидлі, що нажав — зібрати.
Шлунок різав далі і руки тремтіли:

— Боже ти наш, Боже, додай мені сили.
Жменьки вже вологі, бо роса напала.
Так, як би малому цього було мало.
Одне стало легше: стерня менш колола
В полопані п'яти, в ступні, наоколо...
Стало в ноги зимно, бо місяць не гріє,
А від важких снопів тіло все ж погіє.
Гнувшили в кульбаку від різання в шлунку.
Кульгав по стернищі, бо не мав рятунку.
Якось — Бог дав силу — жито в мидлі стало.
Напроти сусідів було його — мало...
Ніч змінила вечір, в селах стало тихо,
Василько боявся ще якогось лиха.
Але йшов додому, плачучи від болю,
Клявши по-дитячи себе й лиху долю.
Приліз па подвір'я змучений і хворий,
А батьки вже спали. — Горе мені, горе!
Постукав в оkenце: — Тату, відчиніте!
— Не стукай, байструку, бо побудиш діти!
— Мамо, я щось хворий, шлунок розболівся.
— Вон, — кажу, — від хати, щоб ти провалився!
Покульгав Василько під клуню до Бурка,
Замість в блуд податись з рідного подвір'я.
Бурок засковитав, полизав малого,
Запросивши хлопця до свого барлога.
Василько, знайшовший місця біля плоту,
Ляг, а з ним собака — обадва сироти.
Хлопець плакав, обнявши собаку за боки,
А той, по-собачи, лизав йому шоки.
Тишина навколо, оно шлунки скрежуть
Та в селі чомусь чийсь собака бреше.
Встав Василь з барлога, бо вже й зимно стало.
— От, щоб де кусочок хліба, нехай собі й мало...
Взяв би собі трошки і трошки собаці.
Він багато не з'їдає, бо живе без праці.
Хліба не лишилося, але груш наївся.
Прийшов знову до собаки та з ним положився.
По році собаку мачуха вбила.
Чому його, а не мене — зустріла могила?..

Василь ПЕТРУЧУК

Картина Анатолія Кравчука з Кривої.
Репродукція Ю. Гаврилюка

Всі ми відповідальні за те, чи наші онуки будуть говорити по-свойому

Позаду перший Підляський літературний конкурс «Пішемо по-свойому». Підсумки зроблено, нагороджено авторів найкращих творів... Після закінчення урочистої зустрічі, на якій проголошено результати й вручено нагороди, розмовляю з членкинею журі, українською поетесою з Підляшшя, членкинею Національної Спілки письменників України, Євгенією Гаврилюк.

— Чи члени журі сварились, оцінюючи твори надіслані на конкурс? Важко було вибрати найкращих?

— Наше журі дуже добре домовлялось, оцінки праць були подібні. Хоч, звичайно, кожний шукає чогось для себе. Я шукаю в таких творах емоцій, почуттів, заангажування автора. Також поетичності.

— Виступаючи сьогодні під час вручення нагород конкурсу «Пішемо по-свойому», Ти сказала, що не знаєш, чи взагалі почала б писати вірші, коли б не участь у подібному літературному конкурсі, що колись відбувся у Кракові...

— Це не зовсім так. Писати, певно, писала б, але до шухляди. Тамтой конкурс переконав мене, що моє писання вартість і сенс має також для інших. Розумієш, писати для себе і тільки для себе, а писати для себе, щоб читали інші, це зовсім різні речі.

— Які твори надіслані на конкурс «Пішемо по-свойому» зразу Тебе очарували чи навіть захопили?

— В категорії «Драма» були дві праці, обидві на більш-менш такому самому рівні. Зворушила мене п'єса Олени Алексіюк, яка посіла перше місце. Дочитуючи до кінця, я чуть не поплакалась. Цікаво, що пані Олена написала перший твір у своєму житті. І дуже добре впоралась!

Я подумала собі, що практично в кожному нашому селі міг жити такий забутий Тімошка, про якого варто писати, варто пам'ятати. Дуже добре, що пані Олена захотіла заховати пам'ять про цього сільського художника, якого більше знали в Сувалках ніж тут у нас, на Підляшші. Коли я розмовляла з авторкою, вона казала, що для людей в його рідному селі Тімошка не був кимось важливим, вони вже про нього майже забули.

— Друга п'єса, яку Ти згадала, Миколи Рощенка, також рятує від забуття шматок історії іншої підляської місцевості – Кліщель... Що переконало журі до цього твору?

— У п'єсі пана Роценка гарно захований діалект, мовні цінності. Діалоги в цій драмі трохи мені нагадують ці сусідські зустрічі в Кліщелях, які я сама бачила, адже туди заміж вийшла моя подруга. Коли ще жили її свекри, приходили до них сусіди, сусідки, сідали за

Фото Ю. Гаврилюк

великим столом у кухні й розказували. По суті так, як це записане у п'єсі Миколи Роценка. Цей твір довжезний, але думаю, що це історія цікава не лише для людей з Кліщель.

Були також інші цікаві автори. Пані Леокадія Сасевич пише дуже поетично – а це ж у неї проза! Я була в захваті від картин, які з'являлись перед очима, коли читала її твори.

Христина Костевич описала свої спогади з дитинства – дуже схожі на мої особисті. Я також добре пам'ятаю зіткнення свого уявлення про вимріяну школу з реальністю. Ця реальність довела до цього, що вже тоді, коли мені було шість років, я почала мучити батьків запитанням «Мамо, кім ми є», що потім стало темою мого вірша. Важко ж було дитині зрозуміти, чому, хоч всі довкола говорять по-нашому, в школі говорити треба по-польськи. Добре, що вчителі також були наші і все розуміли, але розуміли одне, а вимагали інше.

Було також багато віршів і публіцистики. Часто були це взагалі перші спроби писати. Думаю, що автори заслуговують на велику подяку, адже вносять свій вклад у те, щоб наша мова не зникла з простору українських діалектів.

— **Який новий досвід приніс Тобі Підляський літературний конкурс «Пишемо по-своєму»?**

— Коли мене запросили до журі, я трохи боялася, що не маю досвіду. Але вдалося. Треба пам'ятати, що нас тут ніхто української мови не вчив. А писати діалектною мовою не легко. Були проблеми, як це записати. Одні учасники конкурсу писали латинкою, інші, якщо знали кирилицю, писали кирилицею.

— **Ніхто Вас тут не вчить, записуєте вашу говірку кирилицею або латинкою – але перемагаєте в конкурсах, а деякі стають навіть членами Співки письменників України. Але вже серйозно: знаю, що в Тебе талановита дочка. Чи вона також пише по-своєму?**

— Наша донька також писала. І пише. Писала польською мовою та англійською. Коли почалося російське повномасштабне вторгнення в Україну, вона почала писати по-українськи, видно почула, що прийшла пора. Можливо, ця подія дала їй якийсь поштовх.

Думаю, що не легко їй було проявити себе саме в тому просторі, де вже були обое батьки. На це треба відважитися. Легше пошукати простору ще не зайнятого ріднею. Думаю, звідси й у простір польської мови – її нагороджували на багатьох дитячих і молодіжних конкурсах, а потім – англійською, бо це вже покоління європейців. Коли маєш багато друзів з різних країн світу та хочеш, щоб вони тебе справді зрозуміли, то починаєш перекладати свої твори на зрозумілу їм мову.

Поети дуже чутливі і емоційні люди, але приходить мить, коли вже розумієш, що стаєш дорослою і тоді, на щастя, вже байдуже, що мама, і що тато... 24 лютого, мабуть, був таким днем для нашої доньки. Вона міцно заангажувалась у допомогу біженцям у Вроцлаві і почала писати – літературною.

— **Наскільки такі літературні конкурси, як ваші, можуть сповільнити процес асиміляції?**

— Важко сказати. Я приємно здивована, що стільки авторів надіслало свої твори. Позитивне також те, що люди купують і читають книжки написані говіркою. Автори записують говірку латинкою. Маємо тут приклад Юрія Плеви. Найважливіше, що люди їх хочуть читати.

Доростаючі діти виїжджають з Підляшшя. Чи в них лишилось те, що отримали в школі та від батьків? Думаю, що так. Часом таке буває, що людина повертається до свого після багатьох, багатьох років.

Якщо діти не будуть говорити рідною говіркою, то що б ми не робили, не припинимо асиміляції... В нас на Підляшші, як знаєш, проблема ще більш складна. Люди, які говорять українськими говірками, признаються до білоруської нації. Хоч тепер частина тих, що колись вірили у свою білоруськість, починають сумніватися в цьому. Але думаю, що незручно їм тепер від цього відходити...

— **Думаєш, що ці люди швидко асимілюються, стануть поляками?**

— При тій «нашості» трохи тримає церква. Тримала. Тепер не знаю, що з того буде. Після повномасштаб-

ного вторгнення Росії в Україну багато наших людей відходить від церкви. Просто не бачать там собі місця. І це також засмучує.

— **Знаємо з історії, що церква могла багато зробити у підкріпленні національної свідомості. Так було, наприклад, в міжвоєнному періоді в Галичині...**

— На жаль, у нас церква нічого не робить.... А політизація йде, ми бачимо. В моїй попередній, сільській школі я ще мала дітей, які говорили по-нашому. Це були 1990-ті роки, але зараз ніхто з учнів з цього села по-нашому не говорить. Інколи, як розмовляю з дітьми, чую страшні речі: — *Jak, proszę pani, wyjeżdżam nieraz na wieś do babci, to tam wrażenie, że jestem w innym państwie*. Це параноя якась!

Я пам'ятаю зі свого дитинства, що я навіть не знала, що в Польщі живу. Коли я була мала, в Орлі, по-нашому – *Вуорлі*, звідки походжу, майже ніхто не говорив по-польськи. Тепер, на жаль, так в сім'ї говорить щораз більше її корінних мешканців. Тамте було не так давно. Помінялося. Що буде потім? Того ніхто не знає, ми не пророки, буває, що через два покоління люди повертаються до свого.

— **Так. В самій Україні в половині вісімдесятих минулого століття русифікація йшла такими темпами, що тепер деякі історики прямо говорять про зламний момент, коли все йшло до повної асиміляції... Міг залишитися тільки фольклор, не більше. На щастя так воно не сталося...**

— Тепер перед нами стоїть питання, чи наступні конкурси маємо проголошувати на писання лише говіркою...

— **Плануєте створити іншу категорію, щоб діти могли написати твори літературною українською мовою?**

— Думаю, що було б доречно. Діти в більській школі вчать літературної мови. Мало хто з них вдома говорить говіркою. До речі, не всі учасники конкурсу здекларовані українці.

— **Так, знаю, один з лауреатів сказав мені, що він білорус. Він, при отриманні нагород, наголошував, що відбувається колонізація, що молоде покоління вже говорить по-польськи.**

— Він також вчитель. Те, що хтось розмовляє українською говіркою, не однозначне з тим, що ці люди мають яку-небудь свідомість. Багато підляшуків надалі на етапі «ми говоримо по-нашому», «ми тутейші». Це така місцева колоритність...

Старші ще говорять, наймолодші ні. На жаль. У моїх теперішніх учнів батьки вже в більшості не говорять. Бабці цих дітей говорять по-своєму, а вони – ні. Хто цьому винен? Саме ці теперішні бабці, які, будучи матерями, не зверталися по-своєму – по-українськи, до власних дітей! Немає смислу переносити відповідальність на когось.

Всі ми відповідальні за це, чи наші діти, чи наші онуки будуть говорити чи ні.

Розмовляла
Єва ПОЧТАР

Do mapy, która przedstawia kolejne wsie należące w XVI – XVIII wieku do leśnictwa bielskiego – Istok (w mowie mieszkańców – *Istuok*) oraz Witowo (w mowie mieszkańców – *Wytowo*), dołączone są zestawienia póltek w poszczególnych włókach i użytkujących je gospodarzy. Załączamy ich listy w kolejności alfabetycznej nazwisk (z zachowaniem ówczesnej ortografii polskiej). W przypadku pojawienia się nowego wariantu zapisu nazwiska lub imienia tej samej osoby podajemy go kursywą.

Istok

Mikuta Bożko
Kiryło Chomaniuk
Lewoń Huryniuk
Jaśko Jewdosiuk
Sołowian Kaliszuk
Łukian Korzun
Wasyl Kruk
Wasyl Kulik
Maxym Lewoniuk
Sawka Olichwiruk
Hawryło Sopiłka
Abram Szeszko
Seliwończa wdowa
Wasylicha wdowa

Witowo

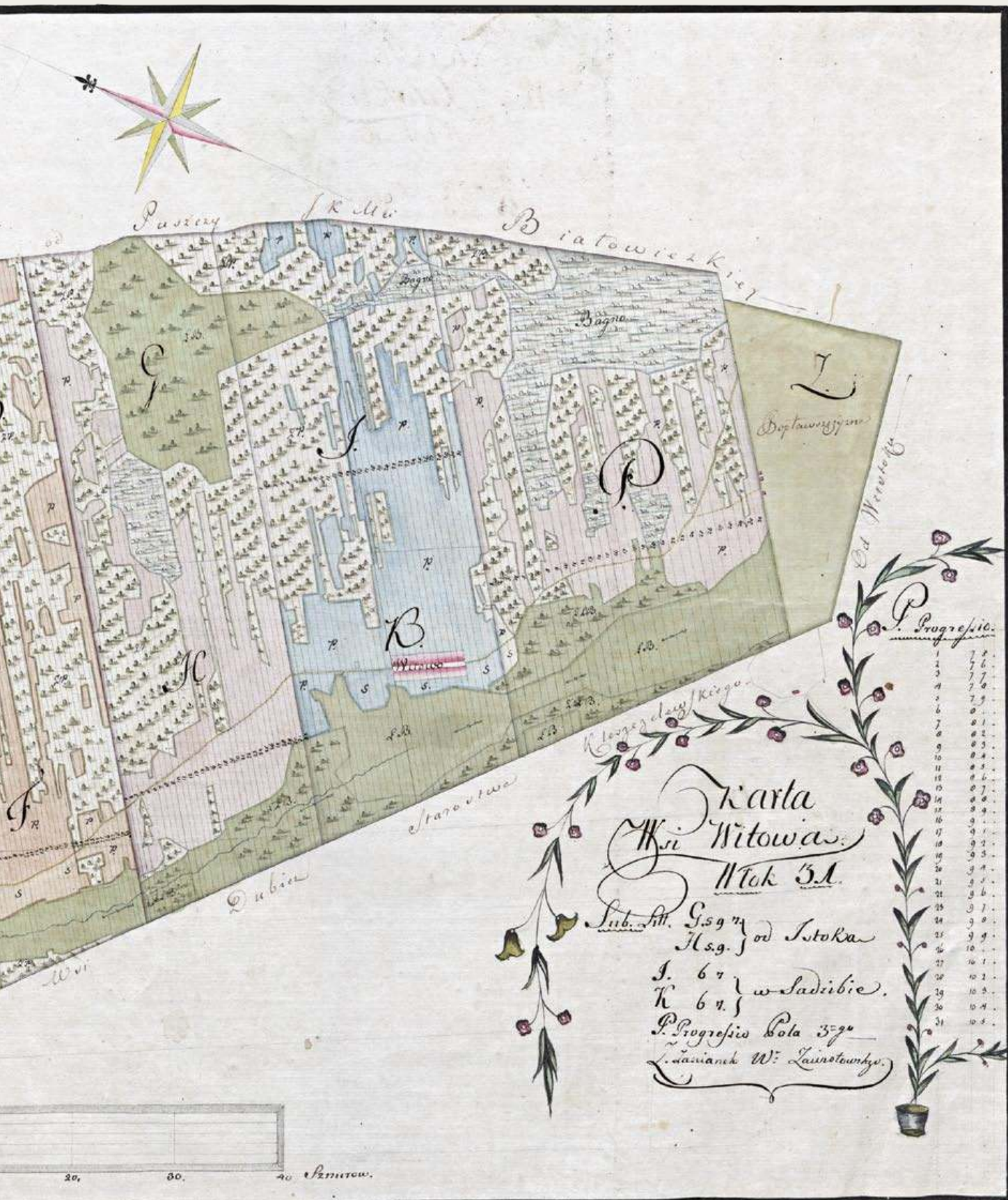
Jaśko Andryiczuk
Janko Andryiczuk
Andrzej Buzko
Andrzej Bużko
Petro Dawidiuk
Chwedor Jarmociuk
Iwan Kaliszuk
Semin Kaliszuk
Niczypor Koryluk
Niczypor Kuryluk
Wasyl Koryluk
Wasyl Kuryluk
Owseni Lewczuk
Dawid Mikołajuk
Demian Nazaruk
Niczypor Owłasiuk
Niczypor Petruczuk
Ostapko Pilipiuk

Opr. JH

Istok i Witowo na

mapie z końca XVIII wieku

Але карк – бо сало їм!

Як виглядала гігієна в колісних літах – можемо додуматись. Хватит запитати тих старіших або й почитати в літературі – люди не мислились, до того й самий король, бо ж вважали, що то шкудливе. У наших сьолах теж невеличкі зворочували увагу на мите. *А што ти, сїчку рїзав, што вже мїєшся?* – жартували з тих чистїших. *Так но прїїхали і сталі шось робїті, а вже руці мїють* – не могли поняті своїх діті з мїста наши сїльські люде.

Ковтун і воши на голові, блохі за сорочкою, а в хатах блощиці і всяка інакша зараза – таким бив світ наших дідув-прадідув ще не аж так давно. За потребою люде ходілі за клуню, бо не у всіх бив – як у нас неже кажут – срач (або з московської мови – нужнік). Як перед другою вуйною з'явився приказ, що в кожного мусіт вуон биті, то: *Люде робїлі на одчїпне. Павук вїшали на полаті і бавїліся там діті. Так як тепер діті бавлятьсє в піскові, то колїсь в срачові.*

Чи чулі ви ще може, што по-нашому *пуйті на двур* значит не оно виїті з хати, але й виїті за потребою? Ще тїї роджани в 1920-их про сїті справи говорили оно так – *попоганяло його на двур* (колі в кого була білунка), *ой, знов не могу пуйті на двур* (колі било наодворуот) і так далїй.

Про гієну на наших колісних сьолах варто било б напісати шось довшє. Тут – як і за каждым разом – буде оно про слова, котори звєзани з тематом митя, порядку і бруду. Усіє вони – з мови сюол міжду Гайнувкою і Білєськом.

До сіх пуор зрозумїлі і вживани в нашуй мові є слова: *чисти, чистєнькі, чисто, вичистїті, чистїті, почистїті, попочистїті*. Але вже *обчистїті, очистїті* значит што інноє, бо *обчистїті* то може примїєром злодій господаря, або й жуонку чоловік, котори утюок з молодшою, забїраючи всїє гроши. В українськуй літера-

турнуй, хотя розмовнуй, мові слово «обчистити» теже вживається як синонім до «красти».

Почистоха то хтось, хто вельмі любїт порадок, у кого все чисто – значитьсє – *чистота*.

Теже не треба тлумачити сїтих наших слув: *вцмїті, вцмїтіся, мцїті, мцїтіся, митє, обмцїтіся, одмцїті, одмиватїся, помцїті, помцїтіся, попомцїті, попомцїтіся*. Є теже *змцїті, змиватї, примїєром посуду, одмцїті, одмиватї*.

Тепер найчастїй скажут *помцїті одєжу, постїєль*. Но баби, роджани ще в 1920-х, говорили *полокатї, пополокатї* (значитьсє «гобіє рганїє»). Чи нїніка ще хтось так скаже? Є й слово *полоскатї* («рїукає»), *вцполоскатї, прополоскатї, прополоснутї* – *пополокала простинїє, а послї їх полоскала...*

Можна й додати, што слово *прополоскатї* уживається теже у фразеологізмові *прополоскатї зуби* – значитьсє напїтіся горїєлкі.

Митї можна не оно постїєль чи одєжу, але теже руці, ногі, цїєле тієло. Часом як примїєром ногі брудни, то мочилї їх, коб *одкїслі*, значитьсє *одмочлї*. Но бивало, як хтось не помив нуог докладно, то казалї – *оно по-сусляв* або *потвєцяв ногі* (*потвєцятї, потвєцятї, попотвєцятї*) чи *помився з буольшого*. З такого жартували: *Ногі як у старшої ворони; Ногі замурзани, чорни, як у ворони*.

Про непомитого в наших сьолах скажут всяк. А што брудни чоловік не бив чимсь незвичайним, то і слув не браковало. Говорилось про такого: *мурза* (літературне «замурза») *мурзїй*, а як дітя – *мурзїлка* (*ти мала мурзїлка*). Чоловік муог битї: *брудни, замурзани* (*замурзани як лічман* – можна ще од некоторых учутї, хотя вже й люде не помнят, хто то той *лічман*), *зануцькани* (*зануцькана буся*), *залояни* і *засмоляни*. *Залояна* і *засмоляна* може теже битї одєжа.

Малїї то все колїсь ходїлі брудни – *засусляни* (од слова *сусляті*, значитьсє *помурзатї, попецькатї* чимсь тлустим), а ще й нерїєдко *засморкани*. Як буся у дітята була брудна, то й часом жартували, што воно *свінку* (*поросятко*) *ссало*.

Про брудного говорили теже *сусля*. Но *сусля* то не оно хтось замурзани, засусляни, але й такїй, што не говорит толково (*сусляє, сусляє і нїяк розказатї не може*).

Є й цікава приказка про мурзу у формї діалюгу. Як в когось непомита шия, то часом говорили йому: *Але карк! А той хтось муог одказатї: Бо сало їм!*

З тематом чистоти і порядку звєзанє і пратанє. *Прататї, попрататї, попопрататї* то наши регіоналізми. У словніках української мови теже знайдем слово «прятати», но воно вважається діалектизмом. Частїй в літературнуй мові скажетьсє тепер «прибирати».

Як у хатї брудно, то можна її *прихїстатї*, значитьсє попрататї. Колї хто не вспїє зробїті порядку в хатї перед тим, як священник ходїт з молїтвою, то й жартуют, што *батюшка кураву свєтїт*.

Тепер живемо в чистих хатах без блощиці і блох, а люде мїютьсє частїй нїж наши діди-прадіди. Ковтуна нїхто не має, ну се хїба внуки з мїста, котрим мода на дрєди вельмі подобається... На двур на селїє нїхто вже й ходїт, бо ж чуть не у всіх лазєнкі, а полокатї одєжу рукамі то й нема потреби, бо од того є спеціальни машини. Хотя змїнявся світ і стандарти звєзани з чистотою, то й так все будут хати прихїстани і непопратани, мурзи і почистохї, діті, котори виглядають якби поросятко ссало, значитьсє з зануцьканими бусями, і чистєнькі дітенятка. Оно што з наших слув, котори опїсуют чистоту і порадок, ще останетьсє?

Людмила ЛАБОВИЧ

Авторка дотримується у записі орфоенїчних особливостей говїрки с. Збуц

Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Werstok

Wieś w powiecie hajnowskim, w gminie Dubicze Cerkiewne.

14 (26, w XX i XXI w. – 27) września: Wozdwiżenije czesnoho i żywotworaszczoho Kresta Hospodnioho (Kryża)

[Święto obchodzone] We wsi Werstok, pow. brzeski, dekanat wysokolitewski, w cerkwi parafialnej. Cerkiew drewniana, z taką samą dzwonnica, wzniesiona w 1768 roku przez ziemianina Wilczewskiego. Od Brześcia odległa o 58 wiorst. Parafian ma: 758 płci męskiej i 727 żeńskiej, razem zaś 1 485 – w 17 miejscowościach: Werstoku, Aleksijukach, Wilukach, Wojnowce, Wołkostawcu, Hradowcu, Hurynowym Hrudzie, Długim Brodzie, Zabahonnym, Kruhłym, Kuraszowie, Łozicy, Pasoczniakach, Pieskach, Policznaj, Starynie i Jakubowie, z których najbardziej odległa od cerkwi prawosławnej jest Łozica – o 10 wiorst. W parafii istnieją: bractwo, rada parafialno-opiekuńcza, 2 szkoły cerkiewne:

Фото Ю. Гаврилюка

Cerkiew Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku wzniesiona została w 1769 roku, więc jej w latach 60. XIX w. nie zburzono, lecz przebudowano zgodnie z obowiązującymi wówczas zasadami rusyfikacji prawosławnego budownictwa sakralnego

Rolne miary powierzchni

1 sążeń kwadratowy = 4,5522 m²

1 dziesięcina skarbowa = 10 925 m²

w Łozicy i Starynie, z 18 uczącymi się chłopcami i 4 dziewczętami, szkoła ludowa w Werstoku, z 56 uczniami. Kler składa się z dwóch osób: duchownego i psalmisty, z pensją 496 rubli. Ziemi cerkiewnej w użytkowaniu kleru: sadyba 1 dziesięcina 1 336 sążni, ornej 27 dzie-

sięcin 1 420 sążni i byle jakiej 3 dziesięciny 496 sążni, razem zaś 37 dziesięcin 400 sążni.

Proboszcz: Włodzimierz Doroszewski, od 30 października (starego stylu) 1894 r.

Opracował Jurij HAWRYLUK

Kontynuujemy rozpoczęte w numerze 5/2022 omawianie opisu parafii prawosławnych (i należących do nich świątyń) w gub. grodzieńskiej, opublikowanego przez biskupa Josifa (Sokołowa) w dziele „Grodziński prawosławno-cerkowny kalendar’ ili Prawosławije w Brestsko-Grodzińskiej ziemi w konce XIX wieku” (Woroneż 1899 r.). Autor, w latach 1891-1897 wikariusz eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego, podaje spisy miejscowości należących do parafii, liczbę wiernych, uposażenie kleru, często też opisuje przedmioty kultu, znajdujące się w cerkwiach i kaplicach. Interesujące są też informacje o okolicznościach budowy poszczególnych świątyń, ukazują bowiem społeczno-polityczne uwarunkowania, które wpływały na życie religijne wiernych Cerkwi wschodniej w XVIII – XIX w. Bp Iosif opisywał świątynie parafialne i filialne wg świąt cerkiewnych, w naszej publikacji pogrupowaliśmy je wg istniejących wówczas parafii.

Диво-літо посеред болю

В Україні війна. Страшна, кривава, спрямована на знищення цілої нації, її культури, звичаїв, її душі. І йдеться не тільки про українців як корінний народ, а про всіх, кого в різний час і з різних причин прихистила ця багата земля, хто через покоління, а хто віднедавна вважає її рідною, а себе – українцем, але пам'ятає і про коріння свого роду.

Отже про коріння. Наша розмова сьогодні про ті особливі риси, які відрізняють один народ від іншого і об'єднують на генетичному рівні. Риси, які гуртують нас в різних куточках світу, будять усвідомлення національної ідентичності навіть через покоління. Йдеться про звичаї та обряди. Завжди маємо пам'ятати про них і обов'язково розповідати своїм дітям й онукам, бо те, що закарбувалося в пам'яті з дитинства людина пронесе через усе своє життя і передасть нащадкам. Моє зацікавлення тією тематикою, а пізніше й дослідження її теж бере свій початок з дитинства. А, може, таке літо, читачу, стукає і до твоєї пам'яті?

Купалося сонечко зрана

Мені назавжди запам'яталася бабусина заборона: «До Івана – не купатися! Чуєш?! Бо і вода ще холодна, і нечисті всілякої в ній повнісінько: затагне на дно – оком не встигнеш кліпнути!». А також її неповторні розповіді про одне із найцікавіших язичницько-християнських свят, у якому так дивно й цікаво переплелися дві релігії, дві філософії, два світогляди. Та ще трохи магії, людська мудрість і величезна любов до життя.

* * *

– Найперший Храм, який збудував Господь на прославу життя й для науки людям, – любила оповідати бабуса, – це Природа. Нагадай собі, як Бог створив світ. Спочатку Він відділив світло від темряви. Отже дав нам сонечко ясне, а йому поставив завдання світити нам і зігрівати теплом. Потім відділив воду від суші і подарував нам святу землю, а на ній – різні рослини, і тварини, і птаство. А свята водиця все це життєдайною силою наповнює. Коли ж Господь створив людину, то подарував їй уже готовий світ, життя якого залежало від цих двох дуже потужних стихій – води і вогню. Якщо сонечко (вогонь) не палить, а зігріває, а водиця своєю цілющою вологою напуває, то все довкола зелене, квітує, буває, люди мають хліба доволі, а звірина і птаство – їжі різної, і рибка в воді виплюскується. Отоді світ і справді нагадує храм, панують в ньому мир і злагода, і краса, й добро, й усе співає хвалу Господові за щедрі дари.

На Івана Купала люди віддавна поклонялися сонцю й воді, як наймогутнішим силам, які вони знали. Тому в переддень свята, а найбільше в купальську ніч, вони мають дуже велику силу. Сонечко нам само про це нагадує. Приглянься, як воно сходить на Купала. Воно купається.

– Так, як на Великдень?

– Ні, на Великдень сонечко «грає», а на Івана – «купається».

В Україні війна... 7 липня 2023 року: Бронежилети припасовані, медичні рюкзаки зібрані, вінки сплетені. Багаття не розводили – бо світломаскування. Краса серед нас! Тому переможемо!

Служба зв'язків з громадськістю 72 Окремої механізованої бригади Збройних Сил України ім. Чорних Запорозжців

То вже ж, бувало, півночі не сплю, щоб не пропустити це диво. А явище й справді величне, хоч досі незрозуміле: сонце наче пірнає у хвилі хмар, пливе-похитується на невидимому човні. Не дивно, що наші далекі предки – сонцепоклонники схиляли голови перед тим величним явищем.

А бабуса продовжує розповідати.

– Знаєш, як я молодою була, то всі жінки, дівчата, а навіть і деякі чоловіки намагалися зустріти схід сонця десь серед трав. А як тільки воно зблисне першим промінчиком, вмивалися росою, або роздягалися й качалися по ній, щоб скупати все тіло. Такою росою вмитися, крему жодного не треба, бо від неї шкіра стає здоровою, має гарну церу (колір), навіть зморшки розгладжуються. Помагає Божа росиця й на різні недуги, особливо шкірні, оздоровлює очі. Тому дехто набирив собі трохи роси й у пляшечки, щоб було на пізніше та щоб окропити нею стелю, стіни й підлогу будинку, а особливо кути, бо тієї роси боїться всяка комахня, що любить в оселі плодитися. А чоловіки від неї стають здоровими та дужими. На Івана можна і навіть треба було скупатися в річці чи в озері, бо то також для здоров'я. Вода вже тепла і чиста-чиста, бо всіляка нечисть – водяники, русалки, топельники – з неї повискакували, й подалися по світі гуляти.

Одна з давніх традицій, які ще частково збереглися на Підляшші – святити зілля під час Богослужіння в свято Івана Хрестителя, або як кажуть у Пасинках, де зроблені ці фотографії, «на Яна». Фото Ю. Гаврилюка

* * *

– Поклонятися сонечку, – вчила давньої премудрості бабуся, – на Івана обов'язково.

– А як, бабусю, поклонятися? – лепечу й кланяюся в пояс у бік сонця, бо нагадала собі, як була у вуйка на Буковині й бачила, як у них у хаті (та й у сусідів) молитву починали низьким поклоном на схід сонця.

– Можеш і так, як тобі подобається, але на Купала сонечко величати треба. Дівчата плели вінки і прикрашали ними свої голови, оселі і навіть дерева. А вінки круглі, як сонце, на його пошанування зроблені. Палили багаття – а вогонь також сонечко означає – і стрибали через нього (звичайно, як полум'я спаде, щоб не обпектись), щоб очиститися й оздоровитися. Стрибали всі, і молоді, і старші, а зовсім старі, то хоч погрітися приходили, бо здоров'я дитино, то для кожного найбільше багатство. Якщо ж хтось нездужав довго і важко, то родичі спалювали в купальському вогні його одяг, тобто хворобу.

* * *

Ще один важливий ритуал, який бабуся ніколи не пропускала, – збір лікарських трав. Тож вставши до схід сонечка і полюбувавшись на його купіль, вирушаємо з нею спершу до лісу (бо він таки далеченько), потім у поле й до річки. Маршрут вибирає бабуся так, щоб встигнути зібрати всі трави з россою, бо тоді вони мають ще більшу силу. Вона уважно придивляється до рослин, кладе до кошичка чебрець, рум'янок, розхідник, м'яту, любисток, материнку, мак-сіянець, ромен, сон-траву і ще багато чого іншого, а я слухаю не наслухаюся її оповідань.

На Купала природа дістає надзвичайну силу. В цю чарівну ніч рослини і тварини можуть розмовляти між собою. А дерева ще й здатні прогулюватися лісом групою або парами. Та найбільшу силу, звичайно, має папороть, адже вона зацвітає в цю магічну ніч. Однак квітка просто так в руки не дається, тільки дуже відважні чоловіки можуть її поба-

чити. Крім того за квіткою пильнує ще й нечиста сила, яка не збирається її просто так віддавати. Супроти неї сміливці мають бути особливо озброєні. До такої зброї належить обрус, на якому святити паску на Великдень. Для непосвячених мушу сказати, що в українських, а особливо в галицьких селах ще в першій половині ХХ століття порядна господиня пекла паску такої величини, що для того, щоб витягти її з печі, останню треба було розбирати. Таку паску загортали в скатертину і везли освячувати на возі окремо від інших страв, які складали в кошик. Так ось цю скатертину слід було розстелити біля куща, освяченим ножом або крейдою окреслити коло, окропити кущ свяченою водою й почати молитися. Нечиста сила буде намагатися різними способами налякати сміливця, але не зможе переступити накресленого кола, тому в ньому людина почуватиметься безпечно. Опівночі папороть зацвіте, і її квітка, червона, як жарина відразу впаде на скатерть, яку треба швиденько згорнути і сховати за пазуху. А потім, не оглядаючись поспішити додому.

Зате чоловік, який знайде такий цвіт, багатим буде до кінця життя, усе йому буде до рук іти, ще й розумітиме мову птахів і тварин. І навіть зможе знаходити місця, де закопані скарби.

На нечисту силу в купальську ніч можна наштовхнутися і в іншому місці. Адже русалки, водяники, потопельники, які повиходили з води, пішли гуляти по лісі. Звісно, що вони могли нашкодити людям, а особливо – при зустрічі. Тому для захисту потрібно було мати при собі натільний хрестик, а також м'яту, полин, любисток або часник за поясом.

* * *

Старі люди вірили, оповідала бабуся, що на Івана Купала по землі ходить щастя. І кожному хотілося дістати його хоч крихту. Тому й шукали різних способів, як те щастя до себе привабити. Зрозуміло, без магії не обійтися. Тож вдавалися до різних ворожінь.

Сьогодні Купала – головним чином театралізоване дійство, весела забава для молоді і не тільки... Як кожного року, на сцені «На Івана, на Купала» в урочищі Бахмати коло Дубичів-Церковних танцювальна група більськового «Ранку». На сусідній сторінці: Гості з обороняючої своєю свободою України – київський гурт «Гайдамаки». Фото Ю. Гаврилюка

Найперше, звичайно, ворожили на достаток та на добрий урожай. Вважалося, що кожен, хто зустріне сонце, коли воно «купається», «купатиметься» в добрі та грошах цілий рік. Крім того, господарі обходили свої поля й пасіки з хлібом та городиною і різними примовляннями заворожували їх на добрий урожай та добрий медозбір. Навіть стрибаючи вночі через вогонь, пам'ятали про добробут родини: вважалося, що котрий парубок скочить найвище, того родичі зберуть найбільший урожай.

Турбувалися матері й про своїх дітей, щоб росли здоровими та розумними, щоб люди їх не цуралися, а любили й шанували. Для цього мати до десятилітнього віку купала дитину на Івана у відварі з купальського зілля – ласкавців, кудравців, роман-зілля, материнки, чебрецю, м'яти, любистку, кануперу, маточнику тощо. Донькам на виданні матері змивали голови терлич-зіллям та любистком, бажаючи ще цього року вийти заміж. А самі дівчата бігли до схід сонця до криниці, щоб зачерпнути води і побачити в ній свою вроду, тоді, вірили, їх любитимуть усі хлопці. Якщо ж дівчина вже вибрала собі судженого й хотіла вийти саме за нього, вона сама мусила накопати собі терлич-зілля до сходу сонця і змити ним голову.

А відважні чоловіки ще блукали лісом у пошуках скарбу, бо вірили, що саме в ту чаклунську ніч горять закопані гроші, і тоді їх легко можна знайти і відкопати.

Але найбільше, звичайно, ворожили на долю. Бо Купальська ніч – передусім ніч закоханих. І молодь була зайнята пошуками й вибором гарної пари для себе.

Напередодні Купала, як лише розвидниться, дівчата йшли в ліс і в поле збирати квіти для вінків. А що кожна хотіла бути здоровою, багатою і щасливою в шлюбі, то й зілля вибирала відповідне. Це і різні лікарські рослини, і хлібні колоски, і приворотне зілля, зокрема, любисток. Не без того, щоб і квіточку маку не приховати поміж іншими, щоб коханий забув, що на світі існують інші дівчата, крім неї.

Другим етапом ворожіння є пускання вінків на воду, обов'язково із запаленими свічками. І тут уже, затамувавши подих, стежила за вінками ціла громада. Якщо вінок швидко відпливає від берега, дівчина довго й щасливо житиме в шлюбі. Найщасливішою, вірили, буде дівчина, чий вінок найдалше заплив або на ньому найдовше горіла свічка. Якщо вінок не відпливає від берега, суджений дівчині десь поруч. Якщо вінок поплив далеко або пристав до іншого берега, судженого слід чекати з того боку. Якщо ж вінок крутиться на місці, цього року дівчина заміж не піде. Та найгірше, коли він потоне: або коханий зрадить, або покриткою стане, або старою дівкою залишиться, – словом, втопилася доля. А ще дівчата збирають букет із 12 різних трав і кладуть собі під подушку з надією, що судженого побачать у сні.

Хлопці, переймаючи вінки, теж намагаються знайти суджену. Однак, тут прагматизму значно більше, ніж романтики. Тому вони уважно придивляються до вінків, які плетуть їх кохані, або й спеціально домовляються з дівчатами про певні пізнавальні знаки, щоб не помилитися й не перейняти чужий вінок. Наступний етап перевірки правильності вибору – спільні стрибки через вогонь. Якщо пара вдало перестрибне і при цьому не роз'єднає рук – вибір вдалий.

* * *

Сьогодні Купала (а святкували його в Україні, як свідчать знайдені на Волині артефакти, ще в IV ст. до н.е.) – це головним чином театралізоване дійство, весела забава для молоді і не тільки, яка поєднала в собі два великих і величних празники – Різдво Івана Предтечі (Хрестителя) і одного з чотирьох головних свят сонячного календаря, яке припадало на день літнього сонцевороту.

А на Петра вода тепла

А через неповний тиждень літо знову кличе в казку.

І знову спогад з дитинства. Вдома, як у нас казали, шарварок: в хаті все миють, чистять, де треба підбілюють, образи завішують свіжовипраними вишиваними рушниками, столи – обрусами, полиці й комоди – доріжками та серветками. Бо завтра – Петра – величне і красиве свято на пошанування славних і всехвальних первоверховних апостолів Петра і Павла. Одне з найдавніших християнських свят, згадки про яке датуються ще IV століттям. Але не були б ми українцями, якби не опоетизували своїх улюбленців, не наділили якимись особливими рисами. Зокрема, чий як не їх опіці поручити найдорожче, що має селянин – хліб і худобу, дарма, що один з них при житті був рибалкою, а другий виготовляв намети. Святим усе під силу. З тої глибокої віри й довіри народилася колись дуже-дуже давно колядка:

Святий Петро за плугом ходить,
Святий Павло волоньки водить,
А сам Господь – Бог
Пшениченьку сіє.

Саме тому свято Петра й Павла вважається початком жнив. Напередодні робили перші зажинки ячменю, з вимолоченого зерна, часом і не зовсім достиглого, мололи муку й пекли хліб, який на свято освячували в церкві. А ще святого Петра вважають покровителем пастухів. На його честь названо дикий цикорій – високу рослину з ніжними блакитними квітами – петровим батогом. Тому пастухи, особливо малі, вшановують святого Петра спеціальною гостиною.

Отже збираємося петрувати. Хлопці на пасовиську позначають квадрат або прямокутник, викопують по периметру глибоченький рівчак, так, щоб, сівши на траву, можна було опустити в нього ноги. Землю з рівчака викладають на цей квадрат чи прямокутник, попередньо знявши з нього дерен, і розрівнюють. Коли рівчак готовий, цю землю ще раз розрівнюють і накривають дереном. Так формується «стіл».

На свято, після Служби Божої, кладемо до своїх торбинок усе, що тільки дозволять мами. Тут і цибуля, і ранні огірки, і черешні, і трішки ковбаски, але найголовніше – сир, та ще плячок-сирник та смачнючі пиріжки з сиром, що їх називають мандриками. Зверху – скатертина, якою потім накриємо «стіл», рівно порізані шматки білого цупкого паперу (перший разовий посуд у наших краях). І швиденько – на пасовисько. Там гарненько порозкладаємо все це на «столи» ще й квітами польовими прикрасимо. Головний делікатес – лимонад, тоді ще без «хімії», а тому справді смачний. І – влаштуємо забаву. Копіюючи дорослих, виголошуємо тости, добра частина яких за здоров'я наших Ласок, Мінць, Красульок, Зірок, щоб вони багато і смачного молочка давали. Співаємо. Бавимосся. Пізніше виходять наші батьки, до речі, худібку пасуть сьогодні вони, а матері ще й виносять нам гарячих вареників, з сиром. І хоч сиру сьогодні на столі дуже багато, їмо з апетитом. Бо це для того, щоб добре доїлися наші корівки. Коли ж приходить час гнати корови додому, прикрашаємо їм роги і шиї квітами, щоб і вони мали святковий настрій. І слухаємо, як десь співають захмелілі парубки, які теж петрували:

А на Петра вода тепла,
Лиш би ся купати,
Ой, на Петра личко біле,
Лиш би цілувати.

Пізніше довідалася, що на Бойківщині *петрують* у спеціально збудованих землянках чи загорожах, а в східних регіонах існує звичай «заполіскування дійниць». При цьому до святкового обіду сідають самі жінки, а потім рвуть трави, що мають жовтий цвіт, і годують ними корів, «щоб молоко було жовтим».

Цікаву історію розповідають і про мандрики – головну ритуальну страву дня. Кажуть, що Петро з Павлом любили мандрувати по світі, а в дорогу брали собі мандрики. Одного разу, коли вони відпочивали під деревом, до них підкралася зозуля. Розв'язала торбинку і вкрала пиріжок. І відразу вдавилася, а, отже, перестала кувати. Саме тому зозуля після Петра вже не кує, а, якщо продовжує, це віщує нещастя.

Леся РУПНЯК

Pro Warku z „Beztałannoji”

Wspomnienie o Leonile Smolikowskiej i teatrze ukraińskim w Kleszczelach

Odkład ne jde w ład – mówi nasze powiedzenie ludowe. I to prawda – nigdy nie odkładaj na później tego co chcesz zrobić dzisiaj... Od dłuższego czasu planowałam umówić się na wywiad z kleszczelowianką Leonilą Smolikowską, członkinią grupy teatralnej działającej w połowie lat 60. XX w. przy kole UTSK w Kleszczelach oraz wystawiającej sztuki po ukraińsku. Przez wiele lat mieszkaliśmy niedaleko siebie w Białymstoku, a gdy prowadziłam zajęcia języka ukraińskiego w między-szkolnym punkcie nauczania, najpierw przy SP12, a później SP9, jej wnuczka Martyna przyjeżdżała do

mnie na zajęcia. Wciąż wydawało mi się, że mam czas na rozmowę. Gdy na początku tego roku w Bielsku Podlaskim zmarł inny członek grupy teatralnej z Kleszczel, Mikołaj Roszczenko, doszłam do wniosku, iż nie ma na co czekać. Zwłaszcza że temat teatru doskonale wpisują się w tegoroczne obchody jubileuszu 500-lecia istnienia Kleszczel. Niestety, spóźniłam się... I chociaż nie mam już szansy, by dopytać panią Leonilę o pewne fakty związane z teatrem ukraińskim w miasteczku, postaram się zebrać to co udało mi się ustalić w rozmowach z nią samą oraz jej rodziną.

Leonila Smolikowska i Rościśław Misiejuk

Leonila (Lala) Smolikowska z domu Misiejuk urodziła się 9 marca 1945 roku w Kleszczelach. Pochodziła z utalentowanej teatralnie rodziny Wasilewskich, której losy wplatają się w historię teatru ukraińskiego w miasteczku.

Z rodziny Wasilewskich pochodziła mama Leonili – Halina (Gala) Misiejuk (1915-2004). Miała ona aż siedmioro rodzeństwa. Byli to: Aleksandra (Sasza), Leon (Lonik), Aleksander, Aleksy (Alosza), Anna, Mikołaj oraz Maria (Mania). Wiem, że z teatrem ukraińskim w Kleszczelach na pewno związani byli Gala, a także Leon oraz Aleksandra. Na szczególną uwagę zasługuje zwłaszcza Aleksandra.

W 2000 roku rozmawiałam z mamą pani Leonili Haliną Misiejuk, przygotowując materiał o teatrze w Kleszczelach do ukraińskiej części programu „Sami o sobie” («Cami nipo cebe») na antenie Telewizji Białostok. Mówiła ona wówczas o swojej siostrze Aleksandrze tak: *Sestra moja zdolna była, występowała szcze przed wijnoju i jeji zabrały do objazdowej trupy. Poltawczenka trupa przyjeżdżała do nas na występy i jeji zaangażowali do toho teatru. Wona pojichała, była tam w teatry Poltawczenki i zapiznałasia ze Szczerbaniom. Potim ze Szczerbaniom uże podczas wijny przyjchali wony siudy, zjichali do Kliszczel i dawaj orhanizowaty teatr.*

Leonida Smolikowska. Kleszczel 8 maja 1966 r.

Jak wynika z opowieści Gali, jej siostra Aleksandra Wasilewska w okresie międzywojennym występowała w teatrach objazdowych. To właśnie wówczas młoda kleszczelowianka poznała innego członka trupy teatralnej – pochodzącego z Charkowa Aleksandra (Oleksandra) Szerbania (Олександр Щербань, 1898-1984), za którego w 1929 roku wyszła za mąż. Wiadomo, że rok później urodził się im syn – Jerzy, przyszły chirurg, profesor nauk medycznych, będący w zespole, który w 1966 r. dokonał pierwszego udanego przeszczepu nerki pobranej od osoby zmarłej.

Jak pisze w swoim artykule „Ze Słobodzkiej Ukrainy na Podlasie. Biografia Aleksandra Szerbania...” Roman Wysocki: „Praca w teatrze objazdowym nie mogła zaspokoić podstawowych potrzeb materialnych. A. Szerbań zmuszony został do podjęcia dodatkowych zajęć, zaczął się trudnić malowaniem makat. Wspominając te lata, wyjaśniał: *W roku 1938 porzuciłem teatr (zarobki były niewystarczające) i z rodziną przyjechałem do Kleszczel pow. Bielsk-Podl.[aski] do rodziców żony, gdzie pomagałem z żoną w gospodarstwie rodziców oraz trudniłem się malarstwem*”.

Teatr ukraiński w Kleszczelach Aleksander Szerbań założył w 1939 roku. W czasach okupacji radzieckiej kleszczelowscy aktorzy wystawiali sztuki po ukraińsku, a w 1940 roku zostali nawet zakwalifikowani do zorganizowanego w Brześciu obwodowego przeglądu grup teatralnych. Zaprezentowana wówczas sztuka Mychajła Staryckiego (Михайло Старицький, 1839-1904) „Oj, ne chody, Hryciu, ta j na wieczornyci” («Ой, не ходи, Грицю, та й на

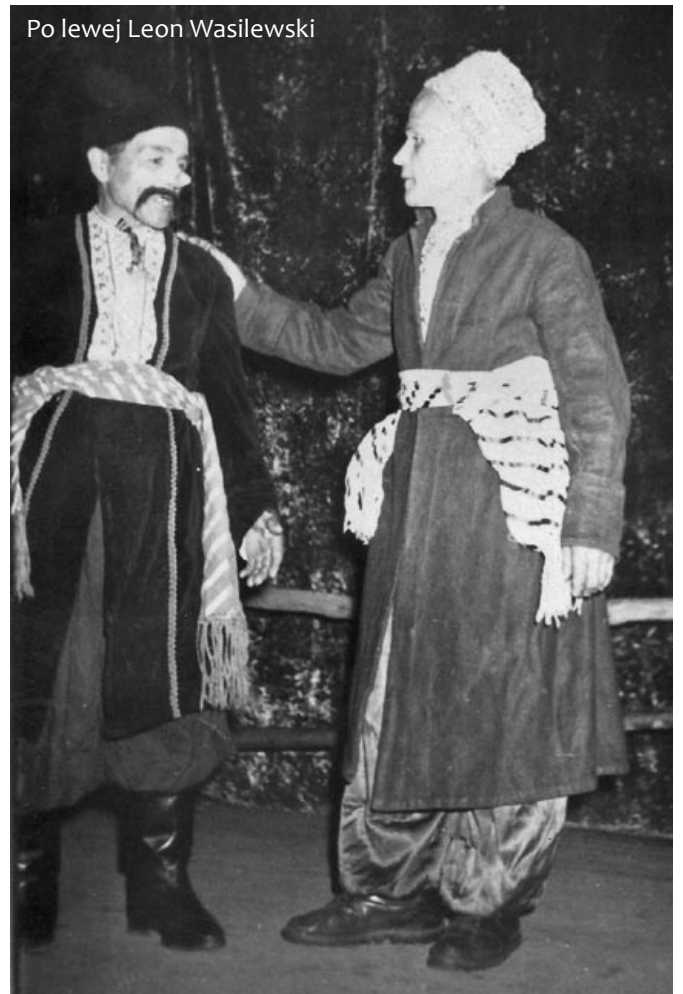
вечорниці») zapewniła im pierwsze miejsce. Grupy teatralnej z Kleszczel nie dopuszczono jednak do centralnego Ogólnopolskiego Przeglądu Zespołów Teatralnych w Mińsku, jako że wystawiała sztukę w języku ukraińskim.

Teatr ukraiński w Kleszczelach działał do 1941 roku, do czasu agresji niemieckiej na ZSRR. Po wojnie udało się Szerbaniewi reaktywować zespół teatralny, a odrodzona grupa znowu wystawiała sztuki ukraińskie. Niestety, w 1949 roku Szerbań został zatrudniony na stanowisku kierownika kina miejskiego w Bielsku i wyjechał z Kleszczel. Spowodowało to zaprzestanie działalności zespołu teatralnego.

O Aleksandrze Szerbaniewi oraz założonym przez niego teatrze można więcej przeczytać we wspomnianym już artykule autorstwa Romana Wysockiego „Ze Słobodzkiej Ukrainy na Podlasie. Biografia Aleksandra Szerbania, założyciela i kierownika zespołu teatralnego w Kleszczelach”, który ukazał się w nrze 2/2001 „Над Бугом і Нарвою”. Artykuł jest dostępny również na stronie internetowej naszego czasopisma pod linkiem:

<https://nadbuhom.pl/ze-slobodzkiej-ukrainy-na-podlasie/>
Okazało się jednak, że tradycje teatralne w Kleszczelach nie umarły, bo jak mówiła Halina Misiejuk: *Życie kulturalne iszło w nas z pokolenia na pokolenie. Szo hráli starszy, mołod’ potim perejmala od starszych i takoz wiahniwala-sia. Staralysia kulturalno prowesty wremja. U nas byla takaja mołodioz zorganizowanaja, ne bylo telewiziji ni radia, niczoho, to robyli sami kulturu i dawaj organizowaty takij teatr, wyjiżdżaly na eliminacji – powiatowy, centralny.*

Po lewej Leon Wasilewski

Do odrodzenia teatru ukraińskiego w Kleszczelach przyczynił się syn Haliny Misiejuk, starszy brat Leonii Smolikowskiej – Rościśław Misiejuk (1939-2006), którego w miasteczku zwano Sławkiem. Miało to miejsce w 1966 roku. Jak wspominał Mikołaj Roszczenko, członek ówczesnej grupy teatralnej, później dyrektor Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (zmarł na początku tego roku w wieku 81 lat): *Swjatoji pamjati Rostisław Misijuk, kierownik naszoji biblioteki w Kliszczelach, zaoczno uczywsie w Studium Kulturalno-Oświatowym. Jakraz tak wyszło, szczo kob zdaty egzamin, treba buło jomu pryhotowity pracu dyplomowu z teatralnoji kategorii. To wuon wybraw sztuksu na jazykowi ukrajinśkum i postanowiw jeji wystawity.*

Cały wywiad z Mikołajem Roszczenką „Kliszczeli żyli teatrem...” można przeczytać w nrze 5/2018 „Над Бугом і Нарвою”.

Teatr w Kleszczelach odrodził się na podatnym gruncie, gdy w miasteczku kwitło kulturalne życie ukraińskie. Dziewięć lat wcześniej, 2 czerwca 1957 roku, w dużej mierze z inicjatywy działacza społeczno-kulturalnego Andrija Nimego (Андрій Німий, 1900-1972), powstało tam koło Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, przy którym zaczęła działać biblioteka, chór oraz właśnie grupa teatralna. Prężna działalność koła UTSK doprowadziła do tego, że w niełatwych realiach Polski ludowej, kiedy to upowszechniano mit, że na Podlasiu wszyscy prawosławni to Białorusini, a katolicy – Polacy, udało się nawet zorganizować w roku szkolnym 1966/67 nauczanie języka ukraińskiego dla miejscowych dzieci. Lekcje prowadził absolwent Liceum Pedagogicznego w Bartoszycach Aleksander Smolikowski (1947-2009), urodzony w Dziewięcierzu koło Lubaczowa młody Ukrainiec, przesiedlony z rodziną do wsi Talki, obecnie w gminie Wydmyny.

Największym osiągnięciem dramatycznego zespołu teatralnego z Kleszczel było wystawienie w 1966 roku sztuki „Nieszczęśliwa” («Безталанна») Iwana Karpenki-Karego (Іван Карпенко-Карий, 1845-1907). W jej przygotowanie, podobnie jak w działalność grupy teatralnej, zaangażowana była rodzina Misiejuków/Wasilewskich. Rościśław był reżyserem sztuki, a jego siostra Leonia, wówczas młodzianka nauczycielka ucząca w Jelonce (po-naszemu – Jilanka), zagrała w niej jedną z głównych (a przy tym niezapomnianych) ról – młodą dziewczynę Warkę. Włączyła się też matka Halina, która m.in. pomagała artystom i jeździła z nimi na wszystkie występy. Ponadto w sztuce grał brat Gali, a wujek Lali – Leon (Lonik) Wasilewski.

Po raz pierwszy z panią Leonią rozmawiałam w 2000 roku, później w 2011 roku. Niestety, zachowały się tylko fragmenty tych wywiadów. O atmosferze kulturalnej w Kleszczelach mówiła ona tak:

Toje życie kulturalne to tak ciłyj czas w Kliszczelach buło. Jak buli okaziji, czy jakajaś rocznica, czy jakojeś swiato, to tohdy zbiralisia lude i czy spiwali, czy tancowali, czy howoryli wirszy, czy hrali sztuki teatralny. Ale toje życie kulturalne czasto opyrałosia na ukrajinśkum jazykowu, na ukrajinśkuj literatury, bo i pisni ukrajinśki spiwali w chory, tak samo i sztuki od czasu do czasu stawłali.

Jak uże buła panienkoju, to pamjataju imprezu pryszwajczenu Tarasowi Szewczenkowi, zdajetsia buło joho 100-littia.

W Kliszczelach żyw Andrij Nimyj i win ciłyj czas agitawaw, szczo rozwywaty toje życie kulturalne.

Początki grupy teatralnej pani Leonia wspominała tak:

W 1966-um roci nadaryłasia okazija, szob zorhanizowaty sztuku teatralnu. I mołodyje, i starszy z ochotoju prystupili do toho. I tak, chyba wesnoju 1966-ho roku, my poczali praciwaty nad sztukoju „Beztalan-na”.

Tak jakoś złożył się, szto wona buła takaja cikawa. Treść cikawa, bo pro lubow, ale też tam buli wsiaki inszy wątki. Też osoby do sztuki buli dobre dobrany, bo pasowali wsi, chto tam hraw. Ja hrała Warku, a Warka zakochała się w Hnatowi.

Jak perszy raz wystawili tuju sztuku w Kliszczelach, wsim spodobał się, a jak spodobał się, to j ochota do dalszoji pracy. Zjizdyli wsi okoliczny wioski, miasteczka, byli w Daszach i w Dobrywodi, i w Policznui, i w Miejszczach, Bilsku, Hajnowci, a także i dalej, bo i w Baniach Mazurskich, i w Węgorzewi. Zajchali nawet do Przemyśla, de brali udział w centralnych eliminacjach ukraińskich hurtkuw i tam zawojowali persze miejsce.

Występ w Węgorzewie, o którym wspominała pani Leonia, był eliminacją do ogólnopolskiego przeglądu amatorskich zespołów teatralnych UTSK. Gra zespołu z Podlasia została tak dobrze przyjęta, że kliszczelowian bez trudu zakwalifikowano do finału.

Ogólnopolski przegląd amatorskich zespołów teatralnych Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego odbył się w Przemyśle w dniach 2-3 lipca 1966 roku i jak wspomniała pani Leonia, ich zespół zajął tam pierwsze miejsce. Był to ogromny sukces, który jednocześnie pokazał, że Kliszczel są jednym z prężniejszych ośrodków ukraińskości w Polsce.

Grupa teatralna z Kliszczel był już wtedy dobrze znana. Ze sztuką ukraińską występowała ona w licznych miejscowościach jak na Podlasiu, tak i poza nim. Pani Leonia dalej wspominała:

Dużo tych występów buło. Buli i w Miejszczach, i w Dobrywodi, i w Daszach, i w Czyżach i szcze w bilsze siolach. Wsiudy wystupali. I w Kliszczelach para razy wystupali, podobali się, bo sala buła powna. My nawet ne spodiwalisia, szto tak wsio dobre potoczył się, bo tam, de wystupali, pryjmal nas dosyt serdeczno, z aplauzom, przedowsim na tych „Ziemiach Odzyskanych”. Tam lude wstawali – i klasali, i płakali.

Niestety, w ówczesnych realiach politycznych rozwój koła UTSK, a także grupy teatralnej w Kliszczelach bardzo szybko został zahamowany. Kiedy utalentowani kliszczelowscy aktorzy zbierali się do wyjazdu na występ do Bań Mazurskich, cenzura w Białymstoku zażądała tłumaczenia sztuki. Był to – jak zauważa inny kliszczelowianin, dr Mikołaj Roszczenko – wyrok śmierci dla „Beztałannoji”, której zabroniono wystawiać bez tłumaczenia, a także – powolny koniec grupy teatralnej.

Więcej na temat teatru w Kliszczelach i atmosfery tamtych lat można przeczytać w artykułach dra Mikołaja Roszczenki, m.in. w nrze 4/2016 „Над Бугом і Нарвою”.

Jeśli chodzi o Leonie Misiejuk, to okazało się, że jej życiowe losy skrzyżowały się z losami Aleksandra Smolikowskiego, który przybył do Kliszczel, by uczyć w miasteczku języka ukraińskiego. W 1968 roku młody nauczyciel i niezapomniana Warka z „Beztałannoji” pobrali się.

Na dalsze losy Misiejuków i Smolikowskich miało wpływ ich zaangażowanie w działalność koła UTSK – w przypadku rodzeństwa Misiejuków był to udział w grupie teatralnej, a w przypadku Aleksandra Smolikowskiego – jego wkład w budowanie podstaw nauczania języka ukraińskiego w miej-

scowej szkole. Gdy władze uznały, że „Ukraińców w Kliszczelach nie ma”, zaczęto powołać do demontażu struktur UTSK oraz likwidacji wszelkich inicjatyw, które zapoczątkowało miejscowe koło. Służyły temu chociażby takie działania, jak „awansowanie” miejscowych działaczy na stanowiska w oddalonych miejscowościach. W 1968 roku zabrano do wojska Aleksandra Smolikowskiego, mimo że w tym czasie studiował zaocznie, co doprowadziło do zaprzestania nauczania języka ukraińskiego. Rościśław Misiejuk przeniósł się z kolei do Hajnowki na stanowisko powiatowego instruktora kulturalno-oświatowego, a jego siostra Leonia została przeniesiona do nauczania w białoruskojęzycznej wsi Masiewo, oddalonej aż o 50 km od Kliszczel.

W późniejszym okresie rodzina Smolikowskich mieszkała w Kliszczelach. Wiem, że oprócz Jelonki i Masiewa, Leonia uczyła w szkole w Daszach i w przedszkolu w Kliszczelach, a Aleksander – w szkole w Kliszczelach. Mieli dwie córki – Katarzynę i Joannę. Katarzyna mieszka obecnie z rodziną w Białymstoku, a Joanna – aż w Bejrucie, stolicy Libanu.

W 2003 roku, już na emeryturze, Smolikowscy przeprowadzili się do Białegostoku. Niestety, pan Aleksander w 2009 roku w wieku zaledwie 62 lat zmarł na raka. Dwa lata wcześniej udało mi się przeprowadzić z nim wywiad na temat nauczania języka ukraińskiego w Kliszczelach, który ukazał się nrze 2/2009 „Над Бугом і Нарвою”.

Leonia Smolikowska zmarła 18 listopada 2019 roku, podobnie jak mąż na raka – w wieku 74 lat. Oboje są pochowani na cmentarzu w Kliszczelach.

Rościśław Misiejuk (Sławek) swoje życie spędził w Kliszczelach, gdzie próbował jeszcze w 2000 roku odrodzić z miejscową młodzieżą teatr ukraiński. Udało im się wówczas wystawić sztukę Stepana Wasylczenki (Степан Васильченко, 1879-1932) „Na perszi huli” («На перші гулі»*) w ramach IX Festiwalu Kultury Ukraińskiej na Podlasiu „Podlaska Jesień”. Rościśław mówił wówczas: *Poprosyli naszy miejscowy diejacz i towarystwo kliszczelowśkoji zemli i ukraińskie towarystwo, kob zorhanizowaty jakujuś teatralnu trup. My postanowili zrobity taku wystawu. Szche dopomuh nam w tym nasz serdeczny druha z Riwnoho, Oleksij Zaworotnyj, tak szczo udało się nam spektakl zrobity z tujejszoju mołodiu.*

Niestety, była to jednorazowa akcja, a teatr ukraiński w Kliszczelach już się nie odrodził.

Rościśław Misiejuk zmarł 11 czerwca 2006 roku.

To tyle, ile udało mi się odtworzyć z dziejów teatru ukraińskiego w Kliszczelach przez pryzmat losów Leonii Smolikowskiej i jej rodziny. Żałuję, że nie było nam już dane porozmawiać. Mam jednak nadzieję, że uda się jeszcze dotrzeć do innych członków grupy teatralnej w Kliszczelach i uzupełnić luki w historii teatru ukraińskiego w miasteczku.

Ludmiła ŁABOWICZ

Fotografie z archiwum rodzinnego Marii Skowrońskiej – córki Leona (Lonika) Wasilewskiego oraz z archiwum Leonii Smolikowskiej, udostępnione przez jej córki Katarzynę i Joannę.

**ГУЛІ І, ІВ, МН., РОЗМ. Веселе, з розвагами, танцями і т. ін. проведення часу.*

Timoszka

Teatralna istorija žytia Timofi^eja Muška

Helena Aleksiejuk

Persze mi^escie w katehoriji “Drama” Pudlaśkoho literaturnoho konkursu
“Piszemo po swojomu”

Akt I

Scena 1

Osoby: Mati i Timoszka

*Timoszka sidit pry stoli^e i rysuje. Mati latala miszok, no zmo-
ryw jeji son. Sniat'sia juoj pochorony i czuje pi^esniu. Syn ne ba-
czyt, szto mati spit. Mati naczynaje spiwati czerez son. Timosz-
ka diwit'sia na materu, kotora spit i spiwaje neznakomu jomu
sumnu pi^esniu. Mati powoli wstaje, no szcze wsio spiwaje.*

Wyleła dusza z ti^eła, na nowuj mohili si^eła.
Wona si^eła i płakała, de ja budu noczowała.
Pryletajet anhiel z neba, czoho duszo tobi^e treba.
Swjatyj anhiel, nyć ne treba, tuolko spasienija z neba.
(...)
Szto ty dusza tam robyła, szczo ty mnuoho nahreszyła
Swiatyj Boże w hore żyła i tak mnuoho nahreszyła
Ja syrotoj ostałasia, wsio płakała narykała
O muoj Boże miłostiwyj, bud' nado mnoj litostiwyj.

Timoszka: Mamo, szto z wami? Spite i spiwajete i takije pe-
relekany?

Mati: Oj, to byw son? Sława Bohu, szto son. Sniłoś mni^e, szto
my woroczaliś z Rosiji, z Monastyrsk dodomu. Ja tobi^e koliś
rozkazuwała pro Monastyrsk, de ty wrodiwsia.

Baczyła ja mnuoho mohiłek z maleńkimi derewiannymi
krestikami i czuła, jak spiwajut tuju pi^esniu. A ja szukała tebe
i Wołodiu, i ne mohła was najti. Bacz, tuolko li^t minulo, a ton
strach, szto wi^ete ne zachwory^eli i ne wmerli, i szto wi^ete si-
rotami ne zostali, wsio woroczajet'sia. Jak wernuliś dodomu, ja
starałaś pro toje ne dumati.

No ton strach deś zostawsia w hołowi^e i choc-ne-chocz wy-
chodit choť w snowi. Pro toje, jak my woroczaliś, trudno zaby-
ti, bo jak można zabyti, jak my stradali, jak tuolko ludi wmerło
po dorozu. Wmirali di^eti, wmirali bat'ki, a zostawali di^eti, wmi-
rali ci^ełymi si^emjami. Mertwych chowali pry dorozu. Zawiwali
w połotno i zasypali zemloju. Stawili derewianj krestik, mo-
liliś i ji^echali dali^ej. Pered nami pry dorozu mohiłki, a za nami
szcze buolsz. I tuju pi^esniu spiwali deń w deń. I wże wsi^e znali,
szto nowa dusza uliti^eła z ti^eła. Oj, ne chocz buolsz wspomina-
ti, bo jak ne ryjesz w pameti, to dusza spokujni^ejsza.

Timoszka: A czom woroczaliś dodomu? Tam, w Monastyrsku
było wam kiepsko żyti? W Dubni lepi?

Mati: Tam ne było kiepsko, lude byli dobry. My mi^eli szto ji^esti,
de żyti. No przysli bolszewiki i wsio zabirali od gospodarow.
Wże tyje, szto nam pomahali, sami ne mi^eli czoho ji^esti. Za-
czawsia hołod.

Timoszka: A jak by ne było rewoluciji, wi^ete by zostali w Mo-
nastyrsku?

Mati: Dumaju, szto ni^e. My choti^eli wernutiś na rodinu, do
swoho sęła. Lude howoryli, szto li^epszy wdoma borszcz bez
soli, czym na czużyni^e ucha.

Timoszka: Ucha... a szto takoje ucha?

Mati: Nu, takij borszcz z ryby. Waryli rybu, dodawali wary-
wo: morkwu, petruszku, mnuoho cibuli. Oj, jakoje to było ob-
jedenije. Tam w ryci^e było mnuoho ryby, to czasto jeji waryli.

Timoszka: A czom wi^ete teper ne waryte, to ż u nas w ryci^e
toże je ryba. Ja nałapaju, chocz poprobuwati tuju uchu.

Mati: Znajesz, szto ja ne chocz, szto ty chodiw na ryku.

Timoszka: Mamo, a wi^ete znow swoje.

Mati: Jak tohdy by mene posłuchaw i ne kupawsia w zimnuj
wodi^e, to byw by zdrowy. A tak bacz, jak tebe okali^eczyło.
Sława Bohu, choť wyżyw...

Timoszka: Mamo, ja ne raz kupawsia w zimnuj wodi^e i było
dobre. A tohdy tak stałoś i ja wże z tym pohodiwsia. To ż wi^e-
te sami howoryli, szto takaja wola Boża i ne treba bojatiś, bo
Buoh dast nam siłu toje pereżyti. I ja nauczywsia żyti zo swo-
jim kali^ectwom. Wi^ete poti^eszuwalu mene i howoryli, szto chto
hora ne baczyw, ton szcztasia ne pojme. Prosili, szto by ja za
wsio błahodaryw Boha i za toje, szto zostawsia w żywych.

Mati: Nu, tak howoryła. I ty toje, szto ja howoryła, zapomen-
taw?

Timoszka: Tak, zapomentaw. Jak ja znaw, szto mene Buoh lu-
bit takim, jakim ja je, to mni^e było lokszy żyti, nawet tohdy,
jak z mene smijaliś i mni^e było obidno. Ja wsio prosiw Boha,
szto by umi^eti wsio robiti tak, jak wsi^e chłopci. I nauczywsia.
Ne wychodziło, to zatiskaw zuby i dali^ej probuwaw, pokuol ne
wyszło. Ja czuw, szto mni^e Buoh pomahaje. I wsio pomentaw,
szto wi^ete howoryli, wu wsium wola Boża, a moje di^eło byti do-
brym czołowi^ekom.

Mati: Stati dobrym czołowi^ekom to weliki trud. Oj, Timosz-
ka, jakij ty w mene mołodiec. To ż ty robisz wsio ne huorsz, jak
inszy hospodary^e. Ty i oresh, i mołotisz, i rubajesz drowa —
i wsio nauczywsia robiti li^ewuju rukoju. Takij ty w mene sław-
ny hospodar. A malowati nichto ne wmi^eje tak jak ty. Kob szcze
tobi^e Buoh dobru żuonku daw, bo howorat, szto dobra żuonka
tuolko od Boha.

Timoszka: Mamo, znow naczynajete. Chto mene, kali^eku,
schocz?

Mati: Jak bat'ko by żyw, jak my byli by bohaty, to i żuonku by
chutko najszow. Choroszy diwczeniata, no bez posahu, szli za
starych, za wdowciuw z di^emi, no bohatych. Choti^eli byti ho-
spodyniami. Chłopci czasto lubili odnu, a żeniliś z teju, koto-
ruj bat'ko korowu w posahowi dawaw. A szcze jak w sundu-
kowi było mnuoho dobra, to wże li^epszoji żuonki ny treba było.
Ne diwiliś tohdy, jakaja wona: czy paskudna, czy chorsza, czy
zdrowa, czy chwora...

Timoszka (howoryt zo żuostioju): Dobre, szto my ne boha-
ty, ja by ne choti^ew takieji żuonki, kotora mene by ne lubila,

ne szanowała, no by baczyła moje bogactwo i moje kalicstwo. Diad'ko Jurek kazaw, szto b ja żeniwsia ne na tuo, szto za mene puojde, bo druho wychoda ne maje, no na takuo, szto lubu i wona mene lubit.

A taja, szto ja lubu, nech bude szczasliwa z tym, ktoroho wona lubit. Mni i tak dobre, jak je. Żuonka, jakaja nebud', aby była, mni ne potrybna.

Mati: Oj, Timoszka... Toho nicto ne znaje, jak lepi — czy lubiti, czy ne lubiti, a potum prywyknuti i żyti dobre. Wlubitiś lohko, no życie w simji chorosze prożyti, treba dobre postaratiś. I poterpi'ti prychodit'sia, i proszczati nauczytiś treba, i wstupitiś, koli nawet' prawda po twojuj storoni. I życie wsiak uklada-jet'sia. Można chutko wlubitiś, a szcze chuczyj rozlubitiś. I lude miniajut'sia. Ne darom howorat: Wsi diwezata choroszy, skuol złyje żunki berut'sia?

Mati podchodit do stoła i diwit'sia, szto namalowaw syn.

O bacz, jakuju ty krasawicu namalowaw. Nu, taja i ne postaryje, i złaja ne bude, i swarytiś ne bude, no wsio bude usmichatiś. Jak ty chorosze namalowaw!

Timoszka: I mni podobajet'sia. Dajte, schowaju, susi'd ide. Ne chczu, szto wuon obaczyc.

Scena 2

Susi'd: Szto ty, Timoszka, tak kryczysz, na hulici tebe czuti. Dumaju zajdu, obacz, jak prożywajete.

Mati: Ja głuchaja, to wuon hołosno howoryt. A my wspominajem, jak byli w Rosji, jak woroczaliś dodomu. Mni toje ninika prysnił i tak rozkazuju Timoszci, szto my prożyli. To ż i ty tam byw, toż muoh by mnuoho rozkazati Timoszci.

Susi'd: Ja wże mało pomentaju. Staryje lude mnuoho znajut, a szcze buolsz zabywajut.

Mati: Takoho ne zabudesz.

Susi'd: Nu, ja teper znaju, szto nepotrybno utikali pered Ni'mciami. Tyje, szto ostaliś, to ne stradali tak ja my. Dobre, szto choť wyżyli. No toho tohdy my ne znali, jak lepi zrobiti. Nahoworyli nam, nalakali, to utikali i toje, szto nażyli, musi ostawiti. A jak wernuliś, to wsio było zarosze ziłom i beruozkami. Znow treba było wsio nażywati. Było tiazko, a jak trochu rozżyliś, to druha wujna pryszła. I znow bojaliś, szto z nami bude.

Mati: My ti'szyliś, szto u nas swoja chata, bo jak wernuliś, to żyli z simjoju muzyka, a potum pobudowaliś bliżej Nurcia. A tut Ni'mci skazali wsi budynki z koloniji perenositi do seła i nas peresunuli bliżej Dubna. Odnaj wujna zabrala mni muzyka, a druha syna.

Susi'd: Paraśka, szto ty howorysz! To ż twoj Wołodia żywe!

Mati: To ż żywe, ale jak w wujnu ruski namowili dubieńskich chłopci do kopalni, i moho Wołodiu, to buolsz joho ne baczyła i ne znaju, czy pered smertiu obacz.

Nekotory chłopci wernuliś, a wuon ni. Utikaw dodomu, ale złapali joho i posadili do tiurmy. Oj, kuolko ja popłakała, pereżywała i wsio molilaś, szto wernuwsia dodomu. Ne wernuwsia, no teper tam ne sam. Maję żuonku i di'ti. Teper ja spokujnijsza. Dawno wże piśma od joho ne było. A może ton son na piśmo?

Timoszka: O, baczyte, listonosz ide. Może piśmo od Wołodi prynese.

Scena 3

Listonosz: *Dzień dobry. List z ZSRR wam przyniosłem. Kogo tam macie?*

Mati: Muoj syn, ono szto joho zhaduwali. Timoszka, chuczyj czytaj. Szto wuon tam pisze?

Listonosz: *To wy czytacie, a ja uciekam szybko do domu, bo będzie zamieć. Do widzenia.*

Scena 4

Timoszka: Woźmi'te, Wołodia kartoczku prysław. Ci'ła simja — Wołodia, Jelizawiet, Gien i Żenia.

Mati: Szkoda, szto słabo baczu. Dobre, szto kartoczka buolsza, to lepi widno. Jakije wony wsi choroszy. Baczu, szto Wołodia szczasliwy, szto maję takuju simju. Widno, szto lubit di'ti. Starszy podobny do Wołodi, młodszy do matery.

Susi'd: Timoszka, diwiś — mati każe, szto słabo baczyt, a wże wsio z kartoczki znaje pro Wołodiu. Tak howorat, szto staryje lude baczat huorsz, no buolsz.

Mati: Ja szcze mati, to tożę baczu buolsz. Każda mati baczyt swoji di'ti i oczyma, i serciom, i duszoju. Timoszka, a szto Wołodia pisze? Czom niczoho ne howorysz?

Timoszka: Nu, ja zadiwiwsia na kartoczku. Pisze, szto wsio dobre, li'tom choce przyi'chati.

Mati: Sława Bohu, może szcze pożywu i obacz moho syna, newi'stku, wnuki.

Timoszka: Ja Wam narysuju weliki portret z teji kartoczki. Powi'szu na stini i wi'te szto deń budete diwitiś.

Susi'd: Pokaży'te mni kartoczku. Nu, chorosza simja. I ty, Timoszka, możesz jich narysowati tak, jak na fotohrafiji? Nu, ty młodec. I li'woju rukoju. Bacz, ty wmi'jesz robiti toje, szto wsi, no nicto tak ne narysuję jak ty. Ty możesz żyti z rysowania portretu.

Mati: To ż ja tożę jomu tak każu. Wuon mene narysowaw, to tak jak na fotohrafiji wyhladaju.

Timoszka: Ja lubu rysowati. Jak rysuju, to mni buolsz niczoho do szczastia ne treba.

Susi'd: Zaszow na chwilinu i zasidi'wsia. Treba jti wprawlatiś. Musit naczynajet'sia zawi'jka.

Mati: Nu, my tożę idem, no szcze raz hlanu na kartoczku. A jak wprawimsia, to ty, Timoszka, proczytajesz szcze dla mene piśmo. Ja chcę każde słowo Wołodine wczuti.

Wsi wychodiat wprawlatiś.

Akt II

Scena 1

Swjato — Jurija. Timoszka sidit pod berozoju i maluje. Do płotu pudchodiat di'ti i zhladajut na pudworok.

Di'ti: *Dzień dobry.* Można do was zajti?

Timoszka: Zachod'te, ja lubu, jak do mene prychodiat di'ti.

D. 1: A szto wi'te rysujete? O... baczu, konia.

Timoszka: Rysuju swoho hniadoho, na pametku. Chcę joho prodati, bo wże słabyj do roboty. No to byw dobry kuon i ja joho lubiw.

Di'ti: Wi'te joho ne baczyte, a rysujete.

Timoszka: Wuon w mene w hołowi.

Di'ti: Oj, wi'te żartujete z nas. Jak kuon w hołowi?

Timoszka: To ż wuon ne wujszow do meji hołowy jak do chliwa. Wuon w mene w hołowi jak fotohrafija. Ja ż na joho diwiwsia kilka li't i zapomentaw joho oczy, hrywu, jak wuon tiahne płuh, jak biżył, jak paset'sia na smuhowi. Moja hołowa jak aparat fotohraficzny, robiti fotohrafiji toho, szto ja baczu. A czym

buolsz pryhladajeszsia, tym buolsz baczysz. I szcze ważne, jak diwiszsia. Jak sztoś lubisz, to inaksz baczysz niż tohdy, koli ty ne zainteresowany tym, a szcze inaksz, koli ty toho ne lubisz. Ja najpersz wsio sobi^e w hołowi^e „rysuju” — toje, szto chocz potum narysowati na kartci. I w mene w hołowi^e takich rysunkuw mnuoho. A wi^ete szto choczete narysowati?

D.1: Ja chocz busła.

D.2: A ja chocz zajcia. No my ne wmi^ejem rysowati.

Timoszka: To poprobujcie. Ne buojteś, szto wam ne wyjde zrazu chorosze. Buojteś toho, szto ne poprobowali. I treba dumati, szto wyjde — tohdy wyjde, a jak na poczatku howorysz, szto ne wyjde, to tak i bude. Prydi^ete do mene w nedi^elu, to poprobujem malowati toje, szto choczete. Hławne, szto choczete. Woźmi^ete kartki, kredki. Dobre?

Di^eti: Dobre, prydem. A szto wi^ete najlepi lubite rysowati?

Timoszka: Krasotu. Ja lubju rysowati krasotu. A wona wsiudy.

Di^eti: Krasota wsiudy? My jeji ne baczym.

Timoszka: A czy ż taja beroza ne krasota? Zelona wesnoju, żowta osenioju, bi^eła w snihowi zimoju, a i czorny holi po swojemu choroszy, a jak czudiesno wygladajut pokryty szronom, czy jak pokryty rosoju i soncie podswi^etluje berozu. Tohdy rosa bliszczyt jak diamenty. A jak berozu zimoju obśi^edut ptaszki, to wygladaje jak juolka z bombkami. Ja diwuś na tuju berozu i koli soncie swi^etit, i koli doszcz padaje, i wi^etior machaje holami. I tuolko odna beroza, a jak mnuoho rysunkuw w mojuoj hołowi^e.

D.1: A my nikoli tak na berozu ne diwiliś. A de szcze krasota? Pokaży^ete nam?

Timoszka: Oj, ja bacz, szto wi^ete szczeniwy di^eti i ne musite szukati krasoty.

Jak mni^e sumno, jak mni^e bolit dusza, ja prysłuchowujusia pryrodi i tut szukaju radosti, i tut bacz krasotu. Buoh daw tuju krasotu wsi^em, no ne wsi^e jeji baczat. A dla mene, szto byi szczeniwym, chwatił podiwi^etiś na pryrodu.

A podiwi^eteś na nebo. Ninika wone sinie i bi^eły chmary. No ton sini razny i bi^eły razny. A jakoje nebo, koli soncie zachodit, a jakoje, koli soncie schodit! A raduha na nebi, a wecerom zurki! Ja mohu hodinami na jich diwitiś i z jimi howoryti. Tuju krasotu ne lohko narysowati kredkami, tuolko koloruw nema.

Di^eti: To my wam buolsz damo kredok, u nas trochu inszy kolor.

Timoszka: Nu, diakuju wam, wsiorowno kredki ne dokażut toho, szto farby, bo jich można miszati i lepi dobrati kolor. Ja lubju i karandaszom rysowati, no dla mene ważny kolor na mojih rysunkach. Jak ja uczywsia w Lublini, to bacz, jak malowali farbami. I sam trochu probuwaw. I ja by choti^ew malowati farbami.

Di^eti: To wi^ete uczyliś u Lublini?

Timoszka: Kilka mi^esiaci. To było po wujni^e. Ja byw wże starszy kawali^er, tut mati sama na gospodarci była, treba było pomahati i mni^e choti^ełoś dodomu. Wernuwsia dodomu, no trochu obacz, jak malujut artyści.

Di^eti: To szkoda, szto tak mało uczyliś, może byli by sławny, jak by buolsz nauczylis.

O, cyhanka ide. Utikajem. My bojimosia cyhanuow.

Timoszka: Ne buojteś, nema czoho bojatiś. Takije samy lude jak my.

Scena 2

Cyhanka: Widzę, że dzieci uciekły, kiedy mnie zobaczyły.

Timoszka: Czasami jak i mnie widzą, to uciekają.

Cyhanka: *Bo i dzieci, i dorośli boją się tego co nieznane im. Wszystko co dla nich inne, myślą, że gorsze. My tego nie zmienimy. Ale też nie możemy poddawać się większości, bo kto nie będzie wilkiem, tego zjedzą wilki.*

Ale widzę, kochaneńki, że ty ciągle coś malujesz. Powiem ci, co cię czeka. Cyhanka wszystko wie, cyhanka prawdę ci powie.

Timoszka: *A cóż może czekać takiego kalekę jak ja, zresztą, nie mam pieniędzy.*

Cyhanka: *Powrócę ci bez pieniędzy, bo ty dobry człowiek. W ubiegłym roku poznałam ciebie. A ty, co sam możesz zrobić dla siebie, to przezwyciężyć negatywne myślenie o sobie, bo nie tak nie dobija człowieka, jak jego własne negatywne myśli. Musisz być silny, bo czeka cię inne życie. Wyjedziesz stąd, będziesz sławny. Będziesz robić to co lubisz najbardziej, będziesz malować i to ci przyniesie sławę.*

Timoszka: *To niemożliwe. Ja, kaleka, sławny?*

Cyhanka: *Niemożliwe to tylko głośne słowo, za które chowają się mali ludzie. A ty przecież jesteś wielki, mimo kalectwa nie poddajesz się, pracujesz, malujesz, umiesz cieszyć się życiem, kochasz wszystko co cię otacza. Kochasz ludzi. Pokochaj jeszcze siebie.*

O, widzę matka idzie, nie chce, żebyś ze mną rozmawiał. Pamiętaj, co ci powiedziałam. Pokochaj siebie. Będziesz sławny. Będziesz sławny....

Cyhanka odychodit i wesoło pudspi^ewuje.

Scena 3

Pudbihaje mati.

Timoszka: Mamo, ja budu sławny.

Mati: A to tobi^e cyhanka hołowu moroczyła? Ne słuchaj ty jeji, wsio szto wony howorat, to brechnia.

Timoszka: A może wona prawdu skazała, ja juoj wi^eru. Może szcze budu malowati jak Matejko. *(Smijet^esia).*

Mati: Bodaj tebe koncy ne brali *(Wona często używała teji pohowuorki).* Wuon bude malowati jak Matejko? *(Toże smijet^esia).*

Timoszka: Nu, ne tak jak Matejko. Matejko odin może byti. Ja budu malowati po swojemu, no budu sławny.

Mati: Daj Buoh, szto by ty umi^ew malowati tak chorosze i lude choti^eli kupowati twoji^e malunki, a ty muoh za toje prożyti. Timoszka, szto ty tak zadumawsia, czujesz, szto do tebe howoru?

Timoszka: Ja chocz peredumati wsio, szto wona skazała.

Mati: Nu bacz, a wuon swoje. Tuolko ty nikomu pro toje ne howory, a to lude budut z tebe smijatiś. O, chłopci idut. Pomentaj, ne howory jim, nikomu ne howory, szto tobi^e skazała cyhanka. Czujesz, szto tobi^e kažu?

Timoszka: Czuju. Nikomu ne skažu.

Mati: Chwatił łonśkoji bity z cyhanami. Li^epsz ne mi^ej z jimi di^eła. Ja idu do susi^edki posidi^eti.

Scena 4

Podchodiat chłopci

Chłopeć 1: Pro jakuju bidu howoryte?

Mati: Pro cyhanuow. Kažu jomu, szto by ne braw jich buolsz do chaty. Łoni wziaw sobi^e na bidu.

Chłopeć 2: A, to pro tyje di^eti, szto sobi^e suki^eroju palci odrubali? Nu, di^eti brati buolsz ne treba, no takuju cyhanku, jak my baczyl, czom ni^e!

Mati: A bodaj was koncy ne brali, sami bery^ete, koli wam spodobałaś. A ty, Timoszka, ne mi^ej z cyhanami di^eła. I pomentaj, szto tobi^e kazała.

Scena 5

Mati odchodit, chłopci siadajut na trawie.

Chłopiec 1: A to wże przyjechali cyhany? Ne kazała cyhanka, dokuol budut? Timoszka, szto ty tak zadumawsia?

Timoszka: A, niczoho. Budem hrati w karty?

Chłopiec 2: Nu, szcze raz w durnia zahrajem, bo wże naczynajut na rohulki zbiratiś.

Kazaw Pawlik, szto harmoniju woźme. To szcze może potancujem. Timoszka zatanciujesz polku? Ty tak lubisz tanciwati. Timoszka — czujesz?! Szto ty tak znow zadumawsia?

Timoszka: Zatanciuju, a hrati w karty ne budu. Hrajte sami. Ja podiwjuś, jak więte hrajete.

Chłopiec 3: To szto ty tak bez dięła budesz sidięti? Narysuj nas, jak hrajem w karty.

Chłopiec 2: A może pokazesz nam rysunki z babami. Czuw, szto je na szto podiwitiś.

Timoszka: Druhim razem pokažu. A was poprobuj narysowati.

Chłopiec 1: O, czujete, wże zaczali spiwati. I Pawlik na harmoniji hraje. Kunczajem.

Chłopci kunczajut hrati, pudspięwujut pięni, ktoru czujut.

Chłopiec 2: Timoszka, idem. O! Baczyte, naszkicowaw nas. Jak chutko.

Timoszka: Idu. Weczerom kuonczu rysowati.

Chłopiec 2: Tak z pameti nas narysujesz?

Timoszka: To ż ne perszy raz was baczu, wże w hołowie was narysowaw.

Chłopci z podiwom machajut hołowami i jdut w storonu ławoczki, pomahajut spiwati „Rozprahajte chłopci koni”.

Chłopiec 2: Sztoś chmuryt’sia. Czujete? Musit hrymit.

Chłopiec 1: Może bokom puojde.

Scena 6

Chłopci pudchodiat do ławoczki i witajut’sia. Kunczajut razem spiwati pięni.

Chłopiec 2: Pawlik, zahraj polku. Treba Timoszkę rozweseliti, a to wuon ninika jakijś ne swuoj.

Pawlik: Skazano — zdięłano! Tanciuje.

Pawlik hraje polku, a mołodyje dobirajut’sia w pary i tanciuje.

Chłopiec 3: Ale lasnuło! I to deś blisko.

Czuti kryki.

Pożar! Timoszka, twoja chata horyt!

Wsię bihut w storonu pożaru.

Akt III

Scena 1

Duom susiędw. Gospodar, gospodynia, doczka, babcia. Wchodit Timoszka.

Timoszka: Idu do was nahryętisia, bo w mene w chati czut’ jak ne na dworyę. Woda w widrowi zamerzła.

Babcia: A czom że ty ne palisz, to ż w lięsi żywes i drow ne majesz? Szcze ne ono woda, a sam koli zamerznesz.

Timoszka: Maju drowa, no wczora słabo napaliw, bo malowaw i zabyw pudłozyti. Pohaśło. A druhi raz ne rozpaluwaw. Ninika wstaw i zrazu rozpaliw. Wże pięcz tepla, no szcze chata ne nahryęłaś.

Babcia: A sniadaw ty wże? Musit ne sniadaw, ono zakuryw... Usmichajeszsia, musit prawda. Wliju tobię paranocho mołoka, szcze teple. I piruoh majem.

Timoszka: Piruoh wże dawno jięw. Jak mati żyła, to zimoju w stowbciowi czasto pekła. A teper kupuju bułku w sklepi, no to ne ton smak.

Babcia: Poka mati żyła, to tebe hledięła i ty byw gospodar. A teper chodisz hołodny, no cięty czas, gospodarku prodaw. I szto dalięj bude?

Timoszka: Ja wże dalięj ne dam rady gospodaryti. Trochu pudydju i wże zadychajusia, kaszlaju. Koliś, jak mięw siłu, to hospodaryw. Hodowaw i swini, i oweczki, i korowy, i konia mięw. A teper wsio prodaw i żywu z toho. A szto dalięj bude, ne znaju.

Babcia: Paraśka wsio pereżywała, jak ty budesz żyti, koli jeji ne stane. Tięszyłaś, szto Wołodiu pered smerti u obaczyła i joho zuonku, i wnuka starszoho, szto skuora zniata z Wołodi. Mołodszoho wnuka ne wziali. Prywezli ono mnucho zdjęć. Oj, jak wona tięszyłaś, szto jich obaczyła.

Hospodynia: A jak tebe chwalili, Wołodia z zuonkoju, szto ty tak dobre malujesz. Timoszka, a szto to za rysunki tut leżat?

Timoszka: A to dla diad’ka Jurka ikona Gieorgija Pobiedonosca. Diad’ko prosiw, szto by jomu namalowati. A podiwięteś, koho ja namalowaw? Poznajete?

Hospodynia pokazuje portret mężczyzny.

Wsię: To Juozik z Nurcia.

Hospodynia: Nu ż ty chorosze joho narysowaw. A nas narysujesz? A może j ikonu. Zapłatim tobię.

Timoszka: Czom ne narysuju? Narysuju. To dla mene radost’ rysowati.

Doczka: A rozkażete kazku pro husia? Mnię ne rozkazuwali, a kazali, szto wona smięszna.

Timoszka: Nu, rozkažu, tobię kazku pro husia.

Doczka: Ja słuchaju was.

Timoszka: A to wże kazka wsia.

Wnuczka: Więte wmięjete żartowati! To szcze narysujete husia. Ja prynesu wam kredki i kartku. Ja ne wmięju tak chorosze narysowati jak więte. W mene takoho daru nema.

Timoszka: Nu, dar może na poczatku trochu pomahaje, no najwężniejsze, szto by lubiti rysowati i probuwati rysowati dotuol, pokuol ne wyjde jak chcesz. Treba terpliwo żdati, poka wyjde chorosze. Na poczatok, szto by wyrobiť ruku, diwiś na kartinki w knięci i rysuj.

Scena 2

Wbihaje susiędka.

Susiędka: Timoszka, ty tut, tebe szukajut urzędni. Żdut tebe koło chaty.

Timoszka: Czoho wony choczut?

Susiędka: Ne znaju. Pryszli do nas i pytali, czy ne więdajem, de ty. Ja skazała, szto poszukaju tebe.

Timoszka: To idu obacz, szto wony choczut.

Hospodar: To i ja idu z toboju.

Scena 3

Susi'dka: Tyje *urzędniki* pryji'chali po Timoszku. Choczut joho zabrali, kazali — do Domu Pomocy w Suwałkach. Ja wże niczoho Timoszki ne kazała. Nech sami jomu skażut. A może treba było joho schowati.

Babcia: Wsiorowno joho by zabrali, druhim razem. Ne znaju, szto li'psze dla joho. Hroszy kunczajut'sia, chodit hołodny, kaszlaje. Tam choczek nakormjat, pożywe w тепли', w czysto-ti'. Pudli'czat joho.

Hospodynia: U nas toże by ne propaw. Lude joho by prokormili, z hołodu wmerti b ne dali. Takojewelike Dubno. Staryje lude kazali — pomahajesz komuś, pomahajesz sobi'. Koliś chodili po sęlach didy i lude brali na zimę do sebe neznakomych i szczytali łaskoju od Boha, mończy pomahati bi'dnym. Mni' joho szkoda. Baczyte, z Lublina utiuok, choczek tohdy szczenołodnyj byw. A czy tam jomu bude dobre?

Susi'dka: O, wże ton samochod poji'chaw. Musit zabrali Timoszku.

Hospodynia: Muoj wże woroczajet'sia, Timoszki nema.

Scena 4

Wchodit hospodar.

Hospodynia: Szto ty takij pochmurny? Szto — ty płakaw?

Hospodar: Zabrali Timoszku. Mni' płakati choti'łoś, jak wuon, bi'dny, ne choti'w nawet' słuchati, szto tam bude dobre. No potum skazali, szto pudli'czat i wuon wernet'sia dodomu. I tohdy wże pohodiwsia.

Susi'dka: Pudmanuli joho. Wże je kupeć z Bot'kuw na chatu i kluniu. Gmina toje prodaje. Nu, panstwo ne bude darom tam trymati, jak można sztoś wziati.

Hospodar: Kazali, szto bude mi'ti *przepustki*, szto pryji'de do Dubna. Tohdy Timoszka zrobiwsia spokojni'jszy.

Hospodynia: A wziaw szto nebud' z domu?

Hospodar: Sztoś wkładow do torby, to wykładow, ruki jomu trasliś. Byw takij neporadny, jak ditia. Ja jomu trochu pomahaw. Kazaw, szto napisze piśmo. A wi'te czoho wsi'e płaczete?

Hospodynia: A czom tobi' choti'łoś płakati?

Babcia: Nu wsio, płacz niczoho ne pomoże. Niczoho wże ne zrobim. Ja wi'ru, szto to promysł Boży. Nema toho kiepskoho, szto by na dobre ne wyszło. Bude dobre. Musit byti dobre.

Susi'dka: Komu szto sudżane, toje bude. Wsi'e my to płaczem, to smijemsia, to narykajem, to ti'szysia i tak nasze życie prochodit. Nema niczoho na zawsze.

Hospodynia: Ostawiw rysunki. Treba zanesti do Nurcia, do diad'ka Jurka i skazati, szto Timoszku zabrali.

Hospodar: Ja zanesu i wsio rozkażu. Budemo żdati piśma, a może chto poji'de odwi'dati joho? Tam nedaleko, w pegerach, je duben'ski lude. Maju nadi'ju, szto i wuon do nas pryji'de na *przepustku*. Czas pokaże. Nu, a nas ne wspi'w narysowati.

Doczka (rozżalana): A dla mene husia...

Epilog

Na sceni stojit parawan, kotory zakrywaje szpitalne łozko. Na poczatku wone pudswi'tlane i widno czerez materijal parawanu łozko, dochtora i pielęgniarku. Swi'tło hasne i od

storony widowni na materijalowi parawnu wyswi'tlujut'sia obrazy Timoszki. Potum znów zapalujet'sia swi'tło z druhoji storony i wże scena na mohiłkach. Czuti hołos aktora, kotory hraw Timoszku.

— Szto to? To ja na tomu łozkowiu? Ja baczu sebe? *Pielęgniarka*, dochtor. Sztoś howorat — *Data śmierci 10.08.1985 roku. Miejsce śmierci — Węgorzewo*. — To pro mene howorat. Czuję pi'sniu, szto koliś mati spiwala „Wyletęła dusza z ti'ła...”. To moja dusza wyletęła. De budut spoczywati moji'e kosti? Ja wsio kazaw, szto choczek byti pochowany na mohiłkach w Dubni.

11 li't minęło, jak mene obmanom zabrali z mojej chaty do *Domu Pomocy Społecznej* w Suwałkach. Ja ne ponimaw, czom ja tam naszowsia. Szto ja tam budu robił sered chworych, szczeno psychicznio chworych, starych ludzi? Ja ne choti'w hoditisia z takim życiem. No ja wi'ryw, szto Buoh mene ne ostawit. I ja ne pomyliwsia. Na mojuj nowuj dorozii pojawili'sia dobri lude, kotory zminili moje życie na li'psze.

Muoj dochtor zawjuoz mene do *ośrodka kultury* do pani Jadwigi Błaszczuk-Jurkonis. Wona zaczęła zo mnoju praciwati. Z poczatku ne zusi'm mene ponimala, ne baczyła, szto ja choczek i żyti, i malowati po swojomu. Tohdy dała mni' wolu i ja malowaw, szto mni' dusza pudkazuwała. Pani Jadwiga howoryła zo mnoju, ja kazaw, szto choczek namalowati i tohdy wona pokazuwała, jak lepi toje zrobiti.

Ja perenosiw na połotno, szto było w mojuj hołowi'e, w mojuom serciu, wsio, szto lubiw i czoho mni' brakowało. Malowaw ja duom, cerkwu, duben'skich ludzi. Malowaw, jak my praciwali, jak swjatkowali, wesila, pochorony. I chot' moja dusza sumowała za Dubnom, za lud'mi, koli ja wsio toje malowaw, ja byw szczasliwy.

Potum malowaw i ludzi z Suwałk, i tych chworych, z kotorymi żyw i jich polubiw. Ja ponimaw jich, to ż wony stradalili, tak jak ja. No ja muoh pro swoje hore zabyti, koli malowaw. Ne wse mni' wychodziło, tak jak ja choti'w, i ja byw tohdy zluosny, no zluost' dawała mni' buolsz siły i ja dotuol probuwaw, pokuol mni' ne wyszło tak jak ja pyrdumaw. Malowanie było najli'pszym likarstwem dla mej duszy i ti'ła.

Czy ja zdobyw sławu, jak kazała cyhanka? Ne znaju. No znaju, szto ludiam podobali'sia moji'e obrazy. Kupowali turysty z Puolszczy i zza hranicy, lude z Suwałk i Węgorzewa, de ja na kuneć żyw. Byli moji'e obrazy na wystawach, dostawaw nahorody. Chwalili mene. Ale czy to sława, jak kazała cyhanka?

Zaraz, jak mati howoryła — li'psz kosti złożyti na rodini, czym sławu zdobyti na czużyni'e. A może można odne i druhi'e?

O, kopajut mohiłu, to dla mene? Muoj opiekun każe, szto hlina, pokazuje druhi'e mi'scie. Wże wykopali, ale to ne duben'ski mohiłki. Ja choti'w w Dubni, koło matery, koło diad'kuow, koło duben'skich ludzi.

A chto to biżył, machaje rukami i kryczył „ni'e, ni'e”...? To Aleksander, muoj swojak. Ne daje tam mene chowati. Teper wże znaju, szto zrobiti tak jak my dohoworyli'sia. Budut moji'e kosti leżati na duben'skich mohiłkach. Pochowajut mene tak jak wsi'ch ludzi w seli'e.

Na ekrani fotohrafija mohiły Timoszki i joho matery.

Kuneć.

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

VII загальний з'їзд Союзу українців Підляшшя

3 червня в осідку Союзу українців Підляшшя у Більську відбувся VII загальний з'їзд організації (на фото). Підсумовано активність СУП за останні чотири роки, звертаючи увагу на культурно-освітню і видавничу діяльність, а також гуманітарну допомогу Україні та воєнним біженцям, обрано представників керівних органів та обговорено стан і перспективи розвитку організації в майбутньому.

Як кандидатку на голову Союзу українців Підляшшя запропоновано дотеперішню голову Марію Рижик. Обрано її при абсолют-

ній більшості голосів та при відсутності голосів «проти». Очолює вона найбільшу українську організацію в регіоні в роках 2023-2027.

Учасники з'їзду обрали також 15-особову Головну раду та Контрольну комісію.

У складі Головної ради Союзу українців Підляшшя знайшлися:

Андрій Артем'юк
Мирослав Бужинський
Андрій Давидюк
Ірина Вищенко
Олександра Іванюк
Анатолій Карп'юк
Петро Киризюк
Григорій Купріянович
Людмила Лабович
Олександр Орда
Славомир Савчук
Мирослав Степанюк

Агнешка Тишкевич
Єлизавета Томчук
Лука Чижевський.

Окрім того до Головної ради СУП увійшли: головний редактор українського часопису «Над Бугом і Нарвою» Юрій Гаврилук та голови відділів: Гайнівського – Роман Сидорук та Білостоцького – Лука Бадовець.

У Контрольній комісії СУП знайшлися:

Славомир Юрчук
– голова
Юрій Висоцький
– заступник голови
Олександр Білокозович
– секретар.

У перерві з'їзду Головна рада покликала Головну управу Союзу українців Підляшшя. У її складі знайшлися ті ж самі особи, які були в цьому органі у 2019-2023 роках. Це:

Андрій Артем'юк
– заступник голови
Лука Бадовець
– заступник голови
Агнешка Тишкевич
– скарбник
Людмила Лабович
– секретар
Мирослав Степанюк
– член
Мирослав Бужинський
– член.

28 червня Районний суд у Білостоці затвердив зміни в KRS.

«Ранок» представляв Підляшшя в Кошаліні

10-11 червня в Балтійському драматичному театрі в Кошаліні проходив 48-ий Фестиваль українських дитячих ансамблів. Цього року взяли в ньому участь виконавці з кільканадцятьох місцевостей з цілої Польщі. Це були діти різних вікових категорій з українських шкіл і пунктів навчання української мови. Виступали танцювальні і вокально-інструментальні групи, солісти, те-

атральні групи, ансамблі народних інструментів та ансамблів бандуристів. Серед учасників заходу був Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, який діє при Союзі українців Підляшшя. Показав він українські танці та проспівав пісні зі свого репертуару.

Діти з Більська відвідали «Загороду»

21 червня на завершення навчального року діти з українського класу IVA Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську відвідали музей під відкритим небом «Загорода» в Козликах. Учні мали змогу провести спекотний червневий день на лоні природи в оточенні красивої традиційної підляської архітектури та оглянути скансен, в якому знаходяться мінш. сільська хата, шпихлір, клуня, конюшня, баня, водяний млин та козловий вітряк. Діти довідалися більше про матеріальну спадщину Підляшшя та відпочили зі своїми ровесниками. Були спільні ігри та забави.

Поїздка відбулася в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел“» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Танцювальні майстер- класи «Гілочки»

27-29 червня в Імінному осередку культури в Черемсі відбулися чергові вже танцювальні майстер-класи місцевого українського дитячо-молодіжного ансамблю «Гілочка», який діє при Союзі українців Підляшшя. Заняття повела Вікторія Гарасим'як з Рівного в Україні, яка від минулого року вчить дітей з Черемхи українських танців.

У майстер-класах взяли участь старші танцюристи, а також – вперше – молодші діти з другого класу, які вивчають українську мову як рідну в Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі. Під час літніх занять діти робили нові постановки.

Перший більший виступ танцювальної групи ансамблю «Гілочка» з Черемхи відбувся **28 травня** у Ридзеві на «Святі дитячої творчості». На Підляшші нову танцювальну українську групу широка публіка могла побачити під час фестивалю «На Івана, на Купала» в Дубичах Церковних **15 липня**.

Навчання традиційних українських танців відбувається у рамках проєктів Союзу українців Підляшшя, реалізованих завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП та з бюджету Підляського воєводства.

Ляльки-мотанки в Черемсі

27-29 червня, поряд з танцювальними майстер-класами, відбувалися рукодільні заняття для дітей. Учні Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі, які вивчають українську мову як рідну, робили разом з Вікторією Гарасим'як з Рівного традиційні українські ляльки-мотанки у вигляді ангеліків.

Заняття відбулися в рамках проєкту «Майстер-класи української культури для дітей і молоді “До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Майстер-класи українських колективів з Підляшшя

Традиційно влітку відбулися виїзні майстер-класи для підляських дітей, які співають і танцюють у фольклорних колективах «Ранок» з Більська та «Гілочка» з Черемхи.

4-8 липня, втретє вже в осередку «Rozlogi» коло Городка в Книшинській пуші, зустрілися учасники співочих і танцювальних груп Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська. Діти поповнювали репертуар, інтегрувалися та відпочивали на природі. За п'ять днів вивчили вони нові танці та пісні, у першу чергу купальські твори, з якими згодом виступили на фестивалі «На Івана, на Купала» в Дубичах Церковних.

З черги **17-21 липня** Український фольклорний колектив «Гілочка» з Черемхи виїжджав на майстер-класи аж до Бортного на Лемківщині, села, яке розташоване біля польсько-словацького кордону. Нового репертуару вчила дітей фольклористка Алла Ковальчук з Рівного. Учасники «Гілочки» не лише співали пісень, але й танцювали та розучували народні українські ігри. Діти мали дуже насичену програму, оскільки окрім тяжкої праці на репетиціях, організатори підготували їм цікаві заняття та екскурсії, між іншими на Словаччину.

Виїзні майстер-класи пройшли в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«На Івана, на Купала»

15 липня при водосховищі Бахмати коло Дубич Церковних відбувся найбільший захід під відкритим небом, проведений Союзом українців Підляшшя, «На Івана, на Купала» (на фото). У його програмі були ярмарок народного рукоділля (вишиванки, кераміка, покази ковальства і гончарства, традиційна кухня) та концертна частина.

Артистичну програму традиційно почав хоровод ансамблів берегом водосховища в напрямку сцени, після якого виконавці з Підляшшя та України виступили на купальській сцені, презентуючи фольклорну і естрадну пісню та український танець. Серед учасників були, передусім, ансамблі, які діють при Союзі українців Підляшшя, солісти і колективи з регіону – переможці Конкурсу української пісні «З підляської криниці», гості з України, серед них м.інш. дует «Лісова пісня» з Рівного. Зіркою заходу був відомий фольклоровий гурт «Гайдамаки» з Києва. Після його концерту учасники свята могли подивитися мальовничий ку-

пальський обряд з пусканням вінків у воду у виконанні підляської молоді та вогнеграй. На завершення традиційно відбулася забава для молоді. Цього року заграв на ній ансамбль «Гойраки» з Більська.

Фестиваль «На Івана, на Купала» відбувся у співпраці Союзу українців Підляшшя з Гмінним осередком культури у Дубичах Церковних. Захід пройшов у рамках проєкту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» дякуючи дотації з бюджету держави. Завдання співфінансовано за кошти Підляського воєводства. Окрім того фестиваль підтримали Гмінне управління Дубичі Церковні та Гмінне управління Більськ.

Підляський науковий інститут

Четверте засідання журі Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму»

5 червня відбулося четверте засідання журі Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», організованого Підляським науковим інститутом у партнерстві з Союзом українців Підляшшя. До складу журі входили: Євгенія Гаврилюк – українська поетеса з Більська, член Національної спілки письменників України; Людмила Лабович – журналістка, філолог, дослідниця говірок Підляшшя, секретар Підляського наукового інституту; Любова Фроляк – мовознавець-діалектолог, дослідниця українських говірок, науково-дидактичний працівник Кафедри слов'янського мовознавства Інституту Мовознавства і Літературознавства Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні; Наталка Бабина – українська письменниця родом з Берестейщини. На засіданні журі визначило лауреатів конкурсу (протокол журі – стор. 7).

Метою Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму» є заохочення людей, які знають і використовують українські говірки Підляшшя, до літературної творчості своєю мовою.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Директор ПНІ взяв участь у засіданні комісії меншин Сейму

13 червня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович

взяв участь у засіданні Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща. Порядком денним засідання включав, зокрема, такі питання, як інформація Уповноваженого уряду з питань рівного ставлення про дії, вжиті для рівного ставлення незалежно від національного та етнічного походження у 2020-2022 роках, протидія дискримінації як принцип функціонування Європейського Союзу та основа для співпраці з національними та етнічними меншинами в Польщі або інформація міністра освіти і науки про збереження дотеперішнього характеру освіти білоруської меншини в Польщі.

Д-р Г. Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини, виступив під час засідання з кількох питань. Він наголосив на необхідності практичних та активних дій Уповноваженого уряду з питань рівного ставлення у справах національних та етнічних меншин. Стосовно питань освіти він зазначив, що на практиці вже понад 70 років у Польщі існують школи меншин, а нове тлумачення законів означає зміну існуючої системи освіти меншин.

Урочисте проголошення результатів Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму»

18 червня у Міській публічній бібліотеці в Більську відбулося Урочисте оголошення результатів Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму». Захід відкрив, сказав про ідею і значення конкурсу та привітав гостей директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович. Він нагадав, що організатором конкурсу був Підляський науковий інститут, партнером при його прове-

дженні Союз українців Підляшшя, а співорганізатором урочистості проголошення результатів: Міська публічна бібліотека в Більську на Підляшші. Підкреслив, що проведення конкурсу було можливим завдяки реалізації публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства із коштів Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Згодом секретар ПНІ Людмила Лабович, відповідальна за мериторичну і організаційну підготовку конкурсу, розповіла про проведення Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», який тривав з грудня 2021 р. по червень 2023 р. Підкреслила вона, що конкурс був ініціативою, щоб заохотити людей писати «по-своєму», тобто українськими підляськими говірками.

Ключовим моментом заходу стало урочисте проголошення рішення журі Під-

ляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму» – протокол з праць журі зачитала одна із його членів Євгенія Гаврилюк. Учасники урочистості почули, що на конкурс надійшло кілька-десять праць 20 авторів. Праці 5 авторів не відповідали формальним вимогам, відтак у конкурсі взяло участь 15 учасників.

Після зачитання протоколу своїми рефлексіями після конкурсу поділилися членкині журі. Першою виступила онлайн українська письменниця родом з Берестейщини Наталка Бабина. Потім звернулася до присутніх українська поетеса з Більська, член Національної спілки письменників України Євгенія Гаврилюк. Як третя своїм баченням конкурсу поділилася журналістка, філолог, дослідниця говірок Підляшшя, секретар Підляського наукового інституту Людмила Лабович. На завершення свої міркування висловила, також онлайн, мовознавець-діалектолог, дослідниця українських говірок, професор Кафедри слов'янського мовознавства Інституту

Мовознавства і Літературознавства Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні проф. Любов Фроляк.

Тоді відбувся акт вручення лавреатам та учасникам конкурсу дипломів і матеріальних нагород у формі подарункових карт до різних магазинів. Імена нагороджених зачитувала член журі Л. Лавович, а нагороди вручали: член журі Є. Гаврилюк, голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, директор ПНІ д-р Г. Купріянович та директор Міської

публічної бібліотеки в Більську на Підляшші Івона Белецька-Влодзіміров. Лавреати та учасники конкурсу після вручення зверталися зі словом до учасників заходу.

Під час проголошення результатів літературного конкурсу мусило прозвучати живе літературне слово. Лавреати, які зайняли пер-

ші місця в окремих категоріях, прочитали фрагменти своїх творів: Олена Алексіюк – драму «Тімошка», драму Миколи Роценка «Бувало і нині» з уваги на відсутність автора – Юрій Гаврилюк, Юрій Плева – оповідання «Жаворонок в Америку поїхав»; Леокадія Саєвич – оповідання з циклу «Били будні, били свята, било...».

Новий склад капітули Підляської науково-літературної нагороди

У червні започаткувала свою працю нова Капітула Підляської науково-літературної нагороди. У її склад увійшли чотири особи, заангажовані у діяльність задля збереження та розвитку української мови і культури Підляшшя, вказані управ-

ли Нагороду, тобто Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя. Членами цьогоорічної Капітули Підляської науково-літературної нагороди стали: д-р Андрій Артем'юк, Лука Бадовець, д-р Андрій Єкатеринчук, д-р Григорій Купріянович.

Цього року Підляська науково-літературна нагорода буде присуджуватися вдруге. Її метою є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного заведення «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Засідання Комісії польсько-українських культурних зв'язків Люблинського відділення ПАН, присвячене Підляському науковому інституту

20 червня відбулося в Любліні відкрите наукове засідання Комісії польсько-українських культурних зв'язків Люблинського відділення Польської академії

наук, присвячене темі: «Підляський науковий інститут – його роль та значення у дослідженнях польсько-українського пограниччя». Проходило воно в гібридному режимі – частина учасників була присутня в осідку Польської академії наук Відділення в Любліні, а інші брали участь у зустрічі дистанційно. Засідання вела голова Комісії проф. д-р габ. Мирослава Олдаковська-Куфель.

Як перший доповідь «Підляський науковий інститут – початки творення української наукової установи на Підляшші (2018-2023)» виголосив директор ПНІ д-р Григорій Купріянович. Далі результати своїх досліджень, проведених у рамках діяльності Інституту, представила секретар ПНІ, Людмила Лабович, яка прочитала лекцію «Традиційний фольклор гміни Чижі у світлі найновіших полівих досліджень».

Дві чергові доповіді з аналізом діяльності ПНІ виголосили заступники голови Комісії польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення в Любліні. Директор Інституту української мови НАН України проф. Павло Гриценко охарактеризував «П'ять років діяльності Підляського наукового інституту з перспективи Києва». Своєю чергою, «П'ять років діяльності Підляського наукового інституту з перспективи Любліна» прокоментував багаторічний завідувач Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Склодовської проф. д-р габ.

Фелікс Чижевський (Польська академія наук Відділення у Любліні), який від багатьох років підтримує різноманітні дії ПНІ.

Далі відбулася дискусія про концепцію та діяльність Підляського наукового інституту. В обговоренні взяли участь: проф. д-р габ. Ян Адамовський (УМКС), проф. д-р габ. Любов Фроляк (УМКС), проф. д-р габ. Дорота Рембішевська (Інститут славістики Польської академії наук). На завершення виступили також доповідачі.

Публікація творів лавреатів конкурсу «Пішемо по-своєму»

Наприкінці червня на Інтернет-сайті Підляського наукового інституту започатковано публікацію творів переможців Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму». Праці лавреатів поширювалися також на сайті партнера при організації конкурсу – Союзу українців Підляшшя.

Як перші опубліковано фрагменти творів здобувачів перших місць в окремих категоріях. Твори опубліковано у формі відео-записів з їхньої презентації під час урочистого проголошення результатів конкурсу 18 червня, здійснених Юрієм Місюком. Згодом на сайті ПНІ були поміщені тексти творів чергових лавреатів конкурсу.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного заходу «Промоція української мови та культури Під-

ляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Вручення дипломів та нагород лавреатам і учасникам Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму»

30 червня вручено дипломи та нагороди лавреатам і учасникам Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», які не змогли взяти участі в Урочистому оголошенні результатів конкурсу. Вручення відбулося переважно в місцях проживання нагороджених або в Підляському науковому інституті.

Дипломи і нагороди дістали: Марко Хмелевський (Вуорля) – Відзнака «За пісенність поезії», Миколай

Яновський (Старе Березово) – за участь у конкурсі та за пошуки художньої виразності у творенні великої літературної форми, Зоя Майстрович (Рудути, на фото) – Відзнака «За душевність поезії», Микола Рощенко (Клішелі, на фото) – І місце в категорії «Драма». Дипломи та нагороди Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму» вручав директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович спільно з заступником директора Інституту Юрієм Гаврилюком.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного заходу «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Бібліотека Інституту поповнилася виданнями Інституту політичних студій Польської академії наук

Влітку бібліотека Підляського наукового інституту збагатилася виданнями однієї з важливих наукових установ Польщі – Інституту політичних студій Польської академії наук. Це зокрема видання, які стосуються польсько-українських відносин, історіографії, польсько-білоруських взаємин та сучасної історії Білорусії. Серед переданих видань були публікації проф. Томаша Стрийка, проф. Войцеха Матерського, д-ра Маріуша Зайончковського, Павла Усова.

Бібліотека Підляського наукового інституту діє завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Перше засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди

1 липня в осідку Союзу українців Підляшшя в Більську відбулося перше у цьому році засідання Капітули Нагороди. Капітула затвердила на ньому зміни у «Правилах Підляської науково-літературної нагороди» та узгодила принципи функціонування та план праці Капітули. Усталено, що друге засідання Капітули відбудеться в серпні, третє – у вересні. Проведено також дискусію про кандидатів на

лауреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2023 р.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Зустріч онлайн Організаційного комітету VII Підляської української наукової конференції

5 липня відбулася зустріч онлайн Організаційного комітету VII Підляської української наукової конференції. Її метою було обговорити головні питання, пов'язані з щорічним найбільшим науковим заходом Підляського наукового інституту, яке відбудеться **17-18 листопада** в Більську та в Кліщелях.

Метою Підляської української наукової конференції є інтенсифікація досліджень історії і культури та сучасності українського населення Підляшшя, а також створення місця для презентації та популяризації результатів наукових досліджень українського наукового середовища регіону та інших дослідників, які зацікавлені проблематикою Підляшшя. Підляські українські наукові конференції відбуваються від 2017 р.

Центральною темою VII Підляської української наукової конференції буде роль міст в минулому Підляшшя. Приводом для цього є 500-річчя надання міських прав Кліщелям. Конференція відбудеться завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, за підтримки Бургомістра Кліщель, Посольства України в Республіці Польща, завдяки підтримці приватних осіб та установ.

З'явився збірник «Сакральне та туризм»

Вийшов друком збірник «Сакральне та туризм. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції» (Київ 2023). Містить він матеріали однойменної конференції, яка відбулася у квітні, а співорганізатором якої був Підляський науковий інститут. Інститут є також серед установ, які вказані на титульній сторінці збірника. Серед поміщених у збірнику матеріалів є стаття заступника директора ПНІ Юрія Гаврилюка «Найцінніші українські сакральні пам'ятки на туристичних шляхах Польщі: розміщення і стан збереження».

Директор ПНІ взяв участь у LXXXI засіданні Спільної комісії уряду та меншин

5 липня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини у цій комісії – взяв участь у LXXXI засіданні СКУНІЕМ. Засідання проходило дистанційно. Його програма містила низку важливих для меншин питань, були серед них зокрема: інформація Міністра освіти і науки про стан навчання німецької мови як мови національної меншини, інформація про можли-

вість збільшення коштів для реалізації у 2023 році завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, презентація Міністерством фінансів Національної системи електронних фактур, представлена представниками Національної ради з питань радіомовлення і телебачення та Ради національних медіа механізмів створення і формування передач для національних і етнічних меншин у публічних медіа. На засіданні було також представлено проект Інформації про детальні правила процедури надання дотації на виконання в 2024 році завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, який був негативно оцінений меншиною стороною СКУНІЕМ. Д-р Г. Купріянович був співведучим засідання та брав слово у більшості пунктів програми.

Голова Наукової ради ПНІ виступив під час циклу «Лемківське ABC»

11 липня голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС, взяв участь у панельній дискусії «Депортація – факти та міфи», яка відбулася в селі Новиця на Лемківщині. Однією з головних тем дискусії, яку модерував Григорій Суханич, була акція «Вісла» та її наслідки на Лемківщині. Дискусія відбулася за кілька днів до 41-ї Лемківської ватри в рамках циклу «Лемківське ABC», тобто зустрічі амбасадорів світу лемків та малярського вернісажу проф. Віктора Москалюка і Макара Москалюка. Одним із амбасадорів світу лемків був вибраний проф. Р. Висоцький.

Організатором заходу була Фондація Новиця ім. С. і М. Марковичів, що знаходиться в селі Новиця на Лемківщині.

Товариство Спадщина Підляшшя

Збори Товариства Спадщина Підляшшя

25 червня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах відбулися збори організації. Її члени підсумували останній рік та обговорили найближчі плани діяльності.

Товариство, яке діє 19 років, проводить численні проекти, пов'язані зі збереженням матеріальної і духовної культури регіону, багато уваги приділяючи українському характерові надбань підляських сіл між річками Нарва та Буг. Останній рік був дуже активним – товариство провело багато проектів, передусім, які стосувалися традиційної кухні, але також пов'язаних з ткацтвом та вишиванням.

Пісні з колекції Івана Ігнатюка

1 і 15 липня в Люблині відбулися співочі майстер-класи в рамках проекту «Співи пограниччя зі збірок Івана Ігнатюка в Музею люблинського села», метою якого є популяризація пісенного репертуару з Підляшшя та Люблинщини (на фото внизу). Одним із його співорганізаторів, поряд з Інститутом культурології Університету Марії Кюрі-Скłodовської у Люблині, є Товариство Спадщина Підляшшя.

Іван Ігнатюк (1928-2013), до постаті якого нав'язує проект, це фольклорист, етнограф, мовознавець, поет, публіцист, організатор українського культурного життя родом з Південного Підляшшя. Він зібрав понад 1200 народних пісень, сотні казок, загадок, прислів'їв та приказок, велику кількість етнографічних матеріалів, в основному, з Південного Підляшшя. Статті присвячені народній культурі свого рідного краю він друкував м.інш. на сторінках «Над Бугом і Нарвою».

Проект має на меті популяризувати пісні з колекції Івана Ігнатюка, які зберігаються в Музею люблинського села. У його рамках відбулися майстер-класи, які провели викладачі традиційного співу разом зі співаками з територій, де проводив свої фольклорні записи Іван Ігнатюк. Це були Кароліна Дем'янюк (народна артистка та співачка з Долгобродів) та Єва Гроховська (дослідниця музичних традицій польського села); а також Ніна Явдосюк (народна співачка з Добриводи) та Улита Харитонюк (культуролог, етномузиколог з Товариства Спадщина Підляшшя). **15 липня** підляські співачки вчили пісень з Добриводи.

Підсумком майстер-класів стане наукова панель, яка відбудеться **2 вересня** з участю: проф. д-ра габ. Фелікса Чижевського (славіста, діалектолога, етнолінгвіста), проф. д-ра габ. Яна Адамовського (лінгвіста, фольклориста і культуролога) та д-р Беати Максим'юк-Пацек (культуролога і дослідниці обрядів Люблинщини та Підляшшя), а також викладачів майстер-класів співу: д-р Єви Гроховської та Улити Харитонюк. Відбудеться

також концерт, під час якого виступатиме співоча група «Jarzębina» із Заблоття та ведучі майстер-класи зі співу. Під час танцювальної забави грає капела «Kwadręł».

Проект співфінансувало Міністерство культури і національної спадщини з Фонду промоції культури.

Майстер-класи плетіння з соломи

13 липня у Гайнівці відбулися відкриті майстер-класи з соломоплетіння (на фото). Повів їх знавець цього ремесла Миколай Петручук, родом з села Грабовець у гм. Дубичі Церковні. Учасники зустрічі вчилися виплітати з соломи. Була також змога ознайомитися з цілим процесом підготовки матеріалу для соломоплетіння, м.інш. **21 липня** бажаючі могли подивитися, як колись жали жито забутою вже на селі косаркою.

Заняття відбуваються в рамках проєкту «З соломи та лози – кошикові майстер-класи з Миколаєм Петручуком», що його реалізує Товариство Спадщина Підляшшя у рамках завдання «Майстер традиції» дякуючи дотації Міністра культури і національної спадщини за кошти Фонду промоції культури. Майстер-класи почалися у травні та будуть продовжуватися до грудня 2023 р. Постійна група зустрічається з народним умільцем 4-5 разів на місяць, окрім того проходять відкриті заняття для всіх зацікавлених.

Уроки рукоділля – народні павуки

25 липня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя у Пухлах у гм. Нарва та 30 липня в сільській світлиці

в Острівках у гм. Заблудів відбувалися майстер-класи виконання кришталевих павуків. У давнину павуки, зроблені передусім з соломи, але також з паперу, очерету, гороху, пряжі та інших доступних матеріалів, це була традиційна краса сільських хат, зокрема у час Різдва Христового та Великодня.

Уроки рукоділля повела Сильвія Гришко, яка вчила техніки виготовлення павуків з кришталевої соломи. Під її опікою кожен учасник зустрічі зробив невеличкий павук з очерету.

Майстер-класи організувало Товариство Спадщина Підляшшя за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Товариство друзів скансену в Козликах

«На Володимира»

29 липня в Загороді в Козликах над Нарвою відбулася щорічна зустріч «На Володимира», яка пов'язана з відзначенням свята Рівноапостольного князя Володимира Великого, хрестителя Русі. Відзначення почалися спільним молебнем біля стовпової каплички, що присвячена 1000-літтю упокоєння Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого. Згодом відбулася товариська зустріч, поєднана з культурною програмою. З піснями з Підляшшя виступила молода співачка Амелія Петруч з Гайнівки, лауреатка конкурсу «Стара традиція», який є організований у рамках фестивалю «Всі мазурки світу» (Wszystkie Mazurki Świata). Лекцію «Слідами Юрія Новосільського між Бугом та Нарвою» зачитав

Ігор Веремінок. Також видатному українсько-польському іконописцю був присвячений фільм, якого могли подивитися учасники заходу – «Слідами майстрів. Новосільський на Підляшші» авторства Петра Лозовика. Якраз цього року випадає ювілей 100-річчя від дня народження митця.

Захід зорганізувало Товариство друзів скансену в Козликах за кошти у конкурсі на реалізацію у 2023 р. публічних завдань, які належать до Підляського воєводства, у сфері діяльності на користь національних і етнічних меншин та регіональної мови в рамках циклу подій під назвою «Фестиваль на Миколу 2023 р.».

(ред.)

Фото Ю. Гаврилюка,
Л. Лабович, У. Харитонюк

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławskim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu. Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Редакція: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Вydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

ПЕРЕДПЛАТА – 2023 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:

PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на e-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

